Institutul de Cercetări Economice şi Sociale „Gheorghe Zane”, Iaşi
Departamentul de Micro şi Macroeconomie şi Sisteme Fuzzy

TURISMUL RURAL ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE. ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE

VOLUMUL XXXIV

Coordonatori

Georgiana TACU Teodor PĂDURARU Dănuț UNGUREANU
Ion TALABĂ

Aceast volum a fost elaborat de un colectiv de autori care şi-au prezentat lucrările în cadrul celei de a XVI-a ediții a conferinței internaționale **„Turismul rural românesc în contextul dezvoltării durabile. Actualitate şi perspective”**, care s-a desfăşurat la Vatra Dornei în perioada 29-31 mai 2014.

Instituții organizatoare

Institutul de Cercetări Economice şi Sociale „Gh. Zane“ al Academiei Române - Filiala Iaşi
Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării Rurale – Direcția Generală de Dezvoltare Rurală
Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Turism, Bucureşti
Asociația Națională de Turism Rural, Ecologic şi Cultural - Filiala Bucovina
Euromontana - Asociation européenne pour les zones de montagne
Sindicatul Centrului de Formare şi Inovație pentru Dezvoltare în Carpați, Vatra Dornei
Asociația Generală a Economiştilor din România - Filiala Iaşi

Institutul de Cercetări Economice şi Sociale
„Gheorghe Zane”, Iaşi
Departamentul de Micro şi Macroeconomie şi Sisteme Fuzzy

TURISMUL RURAL ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE. ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE

VOLUMUL XXXIV

- **Valorificarea potențialului turistic. Studii de caz**

Coordonatori

Georgiana TACU Teodor PĂDURARU Dănuț UNGUREANU
Ion TALABĂ

editura Tehnopress
IAŞI - 2014

Foto copertă: **Cătălin Dumitrescu**

Editura TEHNOPRESS
Str. Pinului nr. 1A
700109 Iaşi
Tel./fax: 0232 260092
E-mail: tehnopress@yahoo.com
http://www.tehnopress.ro
Editură acreditată CNCSIS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Turismul rural românesc în contextul dezvoltării durabile. Actualitate şi perspective.
Iaşi: Performatica, 2008-
3 vol.
ISBN 978-973-730-482-7
Vol. 34: Valorificarea potențialului turistic – studii de caz / coord.: Georgiana Tacu, Teodor Păduraru, Dănuț Ungureanu, Ion Talabă. – Iaşi: Tehnopress, 2014
Bibliogr.
ISBN 978-606-687-103-7

I. Tacu, Georgiana
II. Păduraru, Teodor
III. Ungureanu, Dănuț
IV. Talabă, Ion

338.48(498-22)(063)
796.5(498-22)(063)

Întreaga responsabilitate asupra conținutului ştiințific şi informativ al studiilor aparține autorilor.

TURISMUL RURAL ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE. ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE

- **Valorificarea potențialului turistic. Studii de caz**

POTENȚIALUL DE VALORIFICARE TURISTICĂ A PATRIMONIULUI IMATERIAL DIN GEOPARCUL „ȚINUTUL BUZĂULUI” (Alexandru ANDRĂŞANU, Irina Gabriela BESCIU) 9

NECESITATEA PUNERII ÎN VALOARE A PATRIMONIULUI CULTURAL ROMÂNESC DIN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII SECTORULUI TURISTIC (Mihaela RUSU) ……27

PROMOVAREA TURISMULUI RURAL PRIN INTERMEDIUL APLICAȚIILOR SISTEMULUI INFORMAȚIONAL GEOGRAFIC (Gabriel Cristian SABOU) ……35

POTENȚIALUL ANTROPIC AL ZONEI LIMITROFE ORAŞULUI RĂDĂUȚI (Andreea-Loredana NECHIFOR, Ioan GONTARIU) ……43

DIMINUAREA AMPRENTEI DE CARBON PRIN CERTIFICARE ECOTURISTICĂ ÎN SATELE MĂRGINIMII SIBIULUI (Simona SPÂNU, Virgil NICULA) ……53

STUDIU PRIVIND SPECIFICITATEA ACTIVITĂȚII DIN PENSIUNILE TURISTICE RURALE ALE JUDEȚULUI SIBIU (Mirela STANCIU, Ioan Dorin NAN) 69

TURISMUL RURAL ÎN ȚARA OAŞULUI – POTENȚIAL ŞI PERSPECTIVE (Mihaela ŞTEȚ, Daniel SANISLAI) ……81

RADIOGRAFIA TURISMULUI RURAL ÎN ȚARA MOȚILOR (Mirela STOICAN) ……93

TÂRGUL DE LA NEGRENI – UN PROMOTOR AL DEZVOLTĂRII TURISMULUI RURAL. STUDIU DE CAZ: SÂNCRAIU (Florența LOZINSKY) ……107

VALORIFICAREA TEATRULUI POPULAR DIN VALEA TROTUŞULUI CA MODALITATE DE FORMARE A CULTURII ETNOARTISTICE LA ELEVI

(Lilia GRANEȚKAIA, Laura GAVRILIȚĂ) 121

ARIILE PROTEJATE – UN CAPITAL NATURAL VALOROS UTILIZAT
ÎN REALIZAREA IMAGINII DESTINAȚIILOR TURISTICE (Mihaela RUSU,
Cătălin GALAN) 133

AMENAJĂRI SPORTIV-TURISTICE ÎN COMUNA RĂŞINARI, JUD. SIBIU
CU IMPACT ASUPRA DEZVOLTĂRII TURISMULUI RURAL LOCAL
(Ioan Dorin NAN, Mirela STANCIU) 145

IMPORTANȚA SPECIEI PORTULACA OLERACEA ÎN AGROTURISM,
AGRICULTURĂ, INDUSTRIA ALIMENTARĂ ŞI FARMACEUTICĂ
(Aurora DOBRIN, Cătălin GALAN, Mihaela RUSU) 157

ROLUL PLANTELOR SANOGENE ÎN DEZVOLTAREA AGROTURISMULUI
ECOLOGIC. STUDIU DE CAZ: NIGELLA SATIVA (NEGRILICĂ)
(Aurora DOBRIN, Cătălin GALAN, Mihaela RUSU) 165

DEPOZITELE NATURALE DE FIER, SURSĂ DE MATERIE PRIMĂ ÎN
DEZVOLTAREA FIERĂRIEI ÎN SEC. IV A.D. ŞI POSIBILA LOR UTILIZARE
ÎN TURISMUL RURAL ACTUAL (Ion CRISTEA,
Gheorghe Alexandru CRISTEA) 173

CAROL POPP DE SZATHMÁRY, PRIMUL FOTOGRAF DE RĂZBOI DIN LUME
(Emilian M. DOBRESCU) 187

ROMANIAN RURAL TOURISM
IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT.
PRESENT AND PROSPECTS

- **Valorification of tourist potential. Case studies**

INTANGIBLE HERITAGE OF BUZĂU LAND GEOPARK AND ITS POTENTIAL FOR TOURISM DEVELOPMENT (Alexandru ANDRĂŞANU, Irina Gabriela BESCIU) 9

THE NEED TO PRESERVE THE ROMANIAN CULTURAL HERITAGE FOR DEVELOPMENT OF TOURISM SECTOR (Mihaela RUSU) 27

PROMOTING RURAL TOURISM THROUGH GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEM APPLICATIONS (Gabriel Cristian SABOU) 35

THE ANTHROPIC POTENTIAL OF THE AREA SURROUNDING RĂDĂUȚI (Andreea-Loredana NECHIFOR, Ioan GONTARIU) 43

REDUCING THE CARBON FOOTPRINT IN AGRITOURISTIC GUESTHOUSES OF THE MĂRGINIMEA SIBIULUI RURAL AREA THROUGH ECOTOURISTIC CERTIFICATION (Simona SPÂNU, Virgil NICULA) 53

STUDY REGARDING THE SPECIFICITY OF ACTIVITIES OF THE RURAL GUESTHOUSES IN SIBIU COUNTY (Mirela STANCIU, Ioan Dorin NAN) 69

RURAL TOURISM IN OAŞ LAND: POTENTIAL AND PERSPECTIVES (Mihaela ŞTEȚ, Daniel SANISLAI) 81

RADIOGRAPHY OF RURAL TOURISM IN MOTZENLAND (Mirela STOICAN) 93

TRADE FAIR OF NEGRENI: A PROMOTER OF RURAL TOURISM DEVELOPMENT. CASE STUDY: SÂNCRAIU (Florența LOZINSKY) 107

THE VALORIFICATION OF POPULAR THEATRE FROM TROTUŞ VALLEY AS A WAY OF PUPILS' ETHNO-ARTISTIC CULTURE FORMATION (Lilia GRANEȚKAIA, Laura GAVRILIȚĂ) 121

PROTECTED AREAS: VALUABLE NATURAL CAPITAL USED TO CREATE TOURIST DESTINATION IMAGE (Mihaela RUSU, Cătălin GALAN) 133

SPORTS AND TOURISTIC FACILITIES IN RĂȘINARI, SIBIU COUNTY IMPACTING LOCAL RURAL TOURISM DEVELOPMENT (Ioan Dorin NAN, Mirela STANCIU) 145

PORTULACA OLERACEA'S PARTICULAR IMPORTANCE TO AGRITOURISM, AGRICULTURE, FOOD AND PHARMACEUTICAL INDUSTRIES (Aurora DOBRIN, Cătălin GALAN, Mihaela RUSU) ……157

THE ROLE OF SANOGENOUS PLANTS TO ECOLOGICAL AGRITOURISM DEVELOPMENT. CASE STUDY: NIGELLA SATIVA (Aurora DOBRIN, Cătălin GALAN, Mihaela RUSU) ……165

IRON ORES AS A SOURCE OF RAW MATERIAL FOR THE DEVELOPMENT OF THE 4TH CENTURY FORGES AND THEIR IMPORTANCE TO THE NOWADAYS RURAL TOURISM (Ion CRISTEA, Gheorghe Alexandru CRISTEA) ……..173

CAROL POPP DE SZATHMÁRY, WORLD'S FIRST COMBAT PHOTOGRAPHER (Emilian M. DOBRESCU) 187

INTANGIBLE HERITAGE OF BUZĂU LAND GEOPARK AND ITS POTENTIAL FOR TOURISM DEVELOPMENT

POTENŢIALUL DE VALORIFICARE TURISTICĂ A PATRIMONIULUI IMATERIAL DIN GEOPARCUL „ŢINUTUL BUZĂULUI"

Alexandru ANDRĂŞANU[1]
Irina Gabriela BESCIU[2]

Abstract

Intangible heritage represents an intrinsic value of a territory developed generation after generation. A rural territory overlaps an organic context of spatial and non-spatial realities. Tangible heritage (rocks, landscapes, plants, animals, local architecture, pathways, traditional clothing and handicraft) and intangible heritage (good and bad places, toponyms, hydronyms, names of plants and animals, legends, stories, traditional handicraft practices and expressions, people's memory, local history) are linked generating local identity. Tangible and intangible heritage of one community are unique and have great potential to define a local brand and support the development of a unique tourism destination. A cultural project coordinated by University of Bucharest has identified in Buzău Land Geopark seven natural phenomena that played a key role in shaping local identity, and its tangible and intangible heritage.

This paper presents the preliminary results of a comparative research regarding the touristic infrastructure, existing travel packages and the touristic potential generated by the intangible heritage of Buzău Land Geopark. These elements are the following: Stories of the Amber Valley, treasure diggers, mysteries of "living'' water and of the almost 30 cave complexes and churches in Aluniş-Bozioru area, sandstone walls, Salt from Meledic, Mud Volcanoes. The conclusions and recommendations of this research represents an integral part of the Geopark's development strategy and its affiliation to the Gobal Network of Geoparks and could be used by different stakeholders in rural tourism market such as: travel-service providers, different organizations in this field, but also by rural tourism consumers, in order to develop local sustainable tourism in the area.

Key words: *intangible heritage, touristic package, Buzău Land Geopark*
JEL: R11

[1] Lect. univ. dr., Facultatea de Geologie şi Geofizică, Universitatea din Bucureşti, mesajalex@yahoo.com
[2] Masterand, Facultatea de Comerţ, Academia de Studii Economice, Bucureşti, gabrielabesciu@yahoo.com

1. Introducere

Patrimoniul cultural imaterial, aşa cum este definit în Legea 26/2008, reprezintă „totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoştinţelor, abilităţilor, împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele şi spaţiile culturale asociate acestora, pe care comunităţile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Patrimoniul cultural imaterial poate fi constituit din manifestări aparţinând următoarelor domenii: a) tradiţii şi expresii verbale, având limbajul ca vector principal al expresiei culturale; b) artele spectacolului, având ca mijloace de expresie sunetul muzical şi mişcarea corporală; c) practici sociale, ritualuri şi evenimente festive, jocuri de copii şi jocuri sportive tradiţionale; d) cunoştinţe şi practici referitoare la natură şi la univers; e) tehnici legate de meşteşuguri tradiţionale.” Acest patrimoniu este continuu adaptat şi transformat prin transmiterea din generaţie în generaţie, generând o importantă componentă de identitate şi continuitate. UNESCO susţine, începând din anul 2008, realizarea unei Liste a patrimoniului cultural imaterial al umanităţii, potrivit Convenţiei pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, încheiată la Paris, la 17 octombrie 2003. Lista numără în prezent 166 de opere din 76 de ţări. Potrivit site-ului Ministerului Culturii şi al Comisiei Naţionale a României pentru UNESCO, România este prezentă în această Listă cu ritualul Căluşului, inclus la 25 noiembrie 2005, Doina, acceptată pe 2 octombrie 2009, tehnici legate de ceramica tradiţională de Horezu, 2012 şi colindatul de ceată bărbătească, în România şi Republica Moldova, 2013.

Identitatea unei societăţi se defineşte, între altele, prin simbolurile principale recunoscute şi acceptate de către membrii ei, credinţe, tradiţii, norme care dau un sens existenţei lor laolaltă, îi ajută să se recunoască într-o masă de indivizi și să împărtăşească un destin comun. Patrimoniul este strâns legat de memoria colectivă în calitatea lui de reper identitar. „În actualul moment istoric, când continentul european, poate chiar întreaga planetă, participă la elaborarea unor modele comune pentru cultura viitorului, credem că este obligatoriu să reformulăm, pentru actualizare, valorile culturii profunde, imateriale, să le protejăm, să le conservăm şi mai ales să le facem cunoscute, într-un sistem modern şi deschis. Totodată, credem că ar trebui să ne preocupe «oferta de embleme» pe care trebuie

să o facă patrimoniului cultural continental cultura românească, tradiţională şi actuală" [Ispas, 2003, apud Niţulescu, 2008]. Identitatea unui teritoriu rural este o suprapunere de elemente materiale şi imateriale. Resursele naturale, precum rocile, minereurile, relieful, fauna, flora, au fost utilizate de comunităţile locale, într-un anumit context socio-istoric, pentru a dezvolta un patrimoniu material reprezentat de construcţii, căi de legătură, port, obiectele tradiţionale şi elemente particulare de patrimoniu imaterial, precum obieceiuri, port, legende despre locuri bune şi rele, toponime, hidronime, numele plantelor şi animalelor, poveşti, arta meşteşugurilor, memoria oamenilor, istoria locurilor şi a familiilor etc.

Turismul presupune experimentarea elementelor de patrimoniu atât materiale (tangibile), cât şi a celor imateriale (intangibile) ale unui teritoriu. Patrimoniul, fie că este un obiect, monument, o abilitate dobândită sau o reprezentare simbolică, trebuie să fie considerat un indicator de indentitate şi o particularitate care diferenţiază o anumită comunitate. Patrimoniul este deseori un element subiectiv, deoarece este în relaţie directă cu o anumită comunitate, prin circumstanţe mai mult sau mai puţin ceremoniale. Palmer [Palmer, 2005, în Hung yu Park, 2010] precizează că turismul de patrimoniu permite oamenilor să conceapă, să-şi imagineze şi să-şi confirme apartenenţa la naţiunea pe care o reprezintă. Vacanţele în locurile cu elemente de patrimoniu material şi imaterial îşi propun să încurajeze cetăţenii să descopere specificul local al unui teritoriu şi al modului în care locuitorii sunt conectaţi la trecutul şi moştenirea lor şi reprezintă o parte din valorile naţionale. În general, aceste locuri sunt considerate a fi „sacre", destinaţii de pelerinaje spirituale şi istorice care dezvăluie „geografia morală" unică a unei naţiuni [Smith, 1991, în Hung yu Park, 2010]. Este important de precizat faptul că memoria colectivă împărtăşită este fundamentală în menţinerea identităţii locale sau regionale, precum şi a celei naţionale. Lucrarea propune analiza produselor turistice existente în Ţinutul Buzăului şi definirea unor modalităţi de valorificare turistică a patrimoniului imaterial generat de şapte elemente naturale, cu valoare de simbol, identificate de echipa Geoparcului „Ţinutul Buzăului" din cele 18 localităţi componente (Fig. 1).

2. Produsele turistice existente în Ţinutul Buzăului

Spaţiu aflat la interferenţa dintre trei provincii, Ţinutul Buzăului are câte ceva din toate, dar, în acelaşi timp, şi propria identitate, datorată predominării spaţiului rural, aşezării satelor în lungul văilor, existenţei unor puternice şi vechi centre religioase şi monahale, existenţei unor cătune izolate unde vechile tradiţii au fost mult timp transmise din generaţie în generaţie. Patrimoniul cultural şi istoric din Ţinutul Buzăului este inegal repartizat. Deşi urmele de locuire sunt frecvent semnalate, nu există situri arheologice amenajate. Cele mai importante situri culturale sunt cele peste 30 de chilii, locuinţe rupestre şi biserici din zona Aluniş-Nucu, alături de alte obiective naturale şi culturale. Serviciile de informare şi documentare sunt oferite de monografiile publicate de Consiliul Judeţean, ANTREC Buzău, Muzeul Judeţean, monografiile câtorva comune şi site-urile web de turism, majoritatea create şi întreţinute de amatori. Există puţine panouri de semnalizare şi pliante specifice, cu excepţia celor realizate de ANTREC Buzău, în parteneriat cu Centrul Geomedia, şi cele realizate de Monteoru Renaissance. Evenimentele specifice sunt legate mai ales de târguri şi festivaluri: Pe plaiuri bisocene (Bisoca), Târgul de Sfânta Marie (Cozieni), Târgul de Ziua Crucii (Vintilă Vodă), târgurile săptămânale din lungul văii Slănicului. Un element de atracţie şi continuitate îl reprezintă seria de evenimente anuale organizate de ANTREC Buzău, cu următorul calendar: mai: Înţărcatul mieilor, Gura Teghii, Varlaam; iulie: Zilele Monteorului, Sărata Monteoru; septembrie: Sărbătoarea Tămâioasei, Pietroasele; Parada Gospodarilor, Sapoca; octombrie: Festivalul Cârnaţilor de Pleşcoi, Berca; decembrie: Căsuţa cu Pridvor, Sărbătoarea pensiunilor buzoiene, Sărata Monteoru.

Cu excepţia vulcanilor noroioşi şi a Muzeului Chihlimbarului, niciunul dintre situri nu are puncte de informare, singurele informaţii putând fi obţinute dintr-o serie de broşuri care se găsesc mai mult online, pagini web, de la autorităţi şi de la localnici. Nu există ghizi oficiali pentru teritoriu, activităţile de orientare şi ghidaj pentru anumite grupuri de turişti fiind asigurate de proprietarii unor pensiuni sau cluburi (Colţi, Blejani) şi parţial de custodele de la vulcanii noroioşi. Serviciile financiare, precum bănci, birouri de schimb, sunt disponibile în oraşe (Buzău, Patârlagele). Spaţiile sau serviciile de recreere sunt foarte puţine. În afara siturilor

menţionate şi a Muzeului de la Colţi, nu există alte facilităţi. Există excursii organizate ce apelează la ghizi locali, dar toate sunt din exterior sau sunt oferite de unii proprietari de pensiuni.

Comuna Colţi este vestită pentru prezenţa chihlimbarului, căruia i se spune de către localnici „piatra soarelui", pentru că se găseşte uşor în albiile râurilor, după ploaie, lucind în soare, sau „piatra sărăciei". Complexul rupestru de la Aluniş şi Muzeul Chihlimbarului sunt cele două obiective turistice preferate de turiştii de weekend şi de excursiile şcolare. Veniturile din turism reprezintă însă sub 10% din economia locală. În cadrul Muzeului Chihlimbarului din Colţi nu sunt puse în valoare toate exponatele, precum colecţia de etnografie, colecţiile de roci şi fosile, care nu au texte explicative pentru turişti. Printre obiceiurile locale (sărbători, târguri) din comuna Colţi, putem aminti: Hramul bisericii de la Aluniş, de Sf. Ioan (Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul), pe 29 August. Aici s-a înstăpânit obiceiul unui pelerinaj al oamenilor din comunele din jur. Pe baza numărului de bilete vândute de muzeu, se poate estima numărul de vizitatori în zonă la peste 10.000/an.

Comuna Bozioru îşi datorează numele arbustului bozie (*Sambucus ebulus*) sau boziorului (*Orchis Sambucina*). Monumentele arheologice, istorice şi culturale de interes turistic cu un mare potenţial de valorificare şi dezvoltare a unor produse turistice în zonă sunt numeroase, dintre care pot fi amintite: fosta Mănăstire Găvanele, 1803, schitul rupestru Fundătura, schitul rupestru Agatonul Vechi, Peştera lui Dionisie, schitul rupestru Piatra Şoimului. Tot în această zonă trebuie menţionaţi trovanţii de la Ulmet-Bozioru, forme aproape sferice, din gresie bine consolidată, în strate de nisip formate acum câteva milioane de ani, când locul era acoperit de ape. Pentru unii apariţia acestor pietre de o formă ciudată, parcă stilizate, dar în acelasi timp neatinse de om, constituie un mister. Din bătrâni se spune că aceste „pietre vii" aduc spor în casă şi noroc. Unii îndrăznesc chiar să îşi aducă o astfel de piatră în faţa porţii, pentru că în acest fel casa respectivă se va bucura de îndestulare. Adevarat sau nu, localnicii cred cu tărie că după ploaie apar mici pietricele, mici trovanţi care în timp vor înghiţi nisip şi se vor face mari. Localnicii povestesc despre pietre care se mişcă, „pietre vii", care din când în când îşi mişcă locul.

În zona trovanţilor nu există unităţi de cazare, însă o serie de trasee turistice au început să fie organizate în arealul Nucu - Fişici - Ruginoasa - Aluniş de câteva agenţii de turism din Bucureşti şi Buzău, începând cu anul 2012. Traseele nu sunt marcate, de aceea se impune apelarea la călăuze locale, din lipsa ghizilor turistici autorizaţi. Obiectivele turistice sunt foarte dispersate în teritoriu, motiv pentru care traseele turistice sunt în general de 8-10 ore/zi, iar pentru acoperirea tuturor punctelor de interes turistic, este nevoie de un program de minimum 3 zile. În general, cel mai indicat punct de plecare pe traseu este de la complexul rupestru Aluniş. Accesul la o parte din obiectivele turistice menţionate mai sus se poate face şi din Bozioru. Singura unitate de cazare clasificată din zona Aluniş este pensiunea Nicoară, 2 stele. Până în anul 2013, aceasta avea 16 locuri de cazare, însă la sfârşitul anului 2013 pensiunea s-a extins, iar în prezent deţine 42 locuri de cazare. Posibilităţi de cazare sunt şi în Pătârlagele, la o pensiune de 3 margarete, care deţine 30 locuri de cazare. În ciuda multitudinii şi varietăţii obiectivelor turistice din zonă, turismul nu are un aport semnificativ în economia locală.

Comuna Berca, aflată la 25 de kilometri de Buzău găzduieşte câteva evenimente locale anuale: serbarea muntenească „Pe dealurile Şoimului”, Târgul de produse agricole şi Sărbătoarea cârnaţilor de Pleşcoi. În octombrie 2010 s-a desfăşurat cea de-a treia ediţie a Festivalului Cârnaţilor de Pleşcoi, primul produs tradiţional înregistrat la Ministerul Agriculturii şi unul dintre puţinele produse româneşti recunoscute şi atestate internaţional. Reţeta a fost înregistrată ca produs tradiţional românesc de către Traian Papuc, locuitor al comunei Berca. Obiectivele turistice care merită amintite aici sunt: Mănăstirea Berca, ctitorită de boierii Gândeşti în anul 1694 şi Schitul Răteşti, care a fost mentionat documentar pentru prima oara la 6 mai 1634, într-un act de danie al monahului Sofronie de Gomeşti.

Vulcanii noroioşi de la Pâclele Mari şi Pâclele Mici (la 12 km de Berca) sunt una dintre cele mai interesante rezervaţii mixte (geologică şi botanică) din România (30 ha). Acest fenomen natural spectaculos este rar întalnit în lume. Turiştii sunt impresionaţi de peisajul pe care îl formează numeroşii vulcani în miniatură, prin craterele cărora gazele din adâncuri aduc noroi sub forma unei paste fluide de culoare alb-gri sau brun-cenuşie.

Această „lavă" vâscoasă provine din dizolvarea marnelor şi argilelor întâlnite în cale de apa antrenată spre suprafaţă de presiunea gazelor naturale. În jurul vulcanilor se dezvoltă o vegetaţie care s-a adaptat la salinitatea ridicată de aici. Asociaţia Monteoru Renaissance sprijină promovarea acestei regiuni din Ţinutul Buzăului - Dealu Mare prin site-ul *www.TravelBuzau.com*, menit să valorifice zona atât la nivel naţional, cât şi internaţional. În mai 2012 s-a înfiinţat Centrul de informare turistică Berca – Vulcanii Noroioşi, care a fost amplasat într-un punct strategic, pe drumul de acces spre vulcanii noroioşi, drum cu un trafic de 2.000 de turişti pe week-end în timpul sezonului. În anul 2013, Centrul de informare turistică a adus ca noutate produse artizanale specifice zonei: ouă încondeiate, tehnica macrameului, opinci, croşete, ţesături, ii, ţuică de Chiojdu, bijuterii create manual etc. Acest punct de informare turistic unic în zonă este o iniţiativă care va îmbunătăţi gradul de informare a turiştilor şi va stimula atragerea lor într-un număr cât mai mare în zonă.

În comuna Berca există 34 locuri de cazare în 2 pensiuni de 2 margarete şi 36 locuri într-o pensiune de 4 margarete. De asemenea, există o agenţie de turism, care oferă atât trasee scurte, de weekend, de 2 zile, cât şi trasee mai lungi, de 6-7 zile, în care turiştii pot interacţiona cu localnicii. În anul 2013, a apărut Aurix Rides' Buzău, un „Grup de susţinere şi interventie, non-profit, alcătuit ad-hoc din persoane implicate, într-un fel sau altul, în deblocarea turismului buzoian: salvatori montani, alpinişti, personal ISU şi medical, călăuze, cercetaşi, ziarişti, cu toţii haiduci", aşa cum se menţionează pe site-ul de prezentare. Aceştia oferă celor interesaţi excursii de 1 zi, cu plecare din Buzău, spre trovanţii de la Ulmet-Bozioru, complexele rupestre de la Aluniş-Nucu, la Valea Slănicului sau în alte ţinuturi uitate din lume, care atrag vizitatorii cu poveştile lor.

Comuna Lopătari este situată în partea de nord-est a judeţului Buzău, pe cursul superior al pârâului Slănic, la o distanţă de 56 km de Buzău. În această localitate se află rezervaţia naturală Focul Viu, unde gazele naturale ies la suprafaţă prin fisurile şi crăpăturile scoarţei, arzând cu flacără ce se ridică până la aproape un metru şi un diametru la bază de 20-30 cm. Fenomenul este deosebit de interesant în timpul nopţii. Când plouă, flăcările se sting, însă se vede cum apa bolboroseşte în locurile pe unde gazul continuă să iasă. Flăcările sunt colorate, prezentând diverse

nuanţe de galben, roşu şi chiar albastru. Zona a fost declarată rezervaţie geologică în anul 1995, mai apoi primind în aria declarată protejată şi suprafeţe de pădure ce protejează alunecările de teren din zonă. „Focul viu" este protectorul tuturor animalelor, fiind celebrat în ajunul Sf. Gheorghe, pe 22 aprilie.

În zona comunelor Lopătari - Mânzăleşti blocurile de sare înglobate în argilă apar la suprafaţă în bazinele râurilor Jgheab, Meledic, Pârâul Sărat, sub forma unor structuri diapire. Platoul Meledic este un carst dezvoltat în sare, cu numeroase forme geomorfologice tipice acestui relief: doline, uvale, lapiezuri, peşteri, avene, cu dimensiuni foarte mari. Acest platou a fost declarat rezervaţie naturală mixtă (geologică, speologică, zoologică, botanică) încă din 1973, cu o suprafaţă de 67,5 ha, extinsă în urma constituirii sitului Natura 2000 la circa 150 ha. Dintre speciile faunistice ocrotite se întâlnesc scorpionul şi broasca ţestoasă de uscat. Mai întâlnim numeroase peşteri, o vegetaţie de sărătură, dar şi păduri de pin şi tufe de cătină albă. În decorul pitoresc de la Meledic s-a desfăşurat în anul 2013 cea de-a 43-a ediţie a Festivalului Slănicului, care a beneficiat de o importantă promovare prin programul „Cele mai frumoase sate din România", iniţiat de Asociaţia cu acelaşi nume (AFSR). Ţinutul Buzăului are o mulţime de locuri presărate cu izvoare sărate, unde localnicii vin şi iau saramura gata preparată pentru murăturile de iarnă.

Ţinutul Buzăului este ofertant şi pentru turismul culinar, şi anume pentru activităţile de trufiturism, nu datorită abundenţei de trufe, ci datorită priceperii gazdelor de a transforma acest produs într-unul turistic, iar a bucătarilor de a pregăti trufa recoltată ecologic de către turişti. Asociaţia Monteoru Renaissance a iniţiat proiectul "Mobile Cooking Romania" şi a deschis tuturor porţile către cunoaşterea acestui produs prin cursuri de gătit, vânătoare de trufe, teambuildinguri şi evenimente gastronomice de înaltă calitate.

ANTREC Buzău, cu sprijinul Consiliului Judeţean Buzău, a realizat o hartă cu toate obiectivele turistice importante din judeţ, în cadrul Proiectului „Şcoala de vară a tinerilor meşteşugari". Această hartă cuprinde cele 5 zone de dezvoltare turistică: a) Valea Chiojdului, b) Valea superioară a Buzăului, c) Valea Sibiciului, d) Valea inferioară a Buzăului, e) Valea Slănicului de Buzău, împreună cu atracţiile turistice specifice locale: muzee

şi colecţii, mănăstiri, situri naturale, situri rupestre, situri culturale şi vulcanii noroioşi. De asemenea, s-au editat ghiduri turistice care promovează legendele Buzăului dar şi drumurile de poveste în Ţinutul Buzăului.

3. Ţinutul Buzăului ca destinaţie turistică

O destinaţie turistică este o locaţie geografică care are o ofertă turistică atractivă, comunicativă şi receptivă, care satisface nevoile de turism ale consumatorilor. Pentru ca o anumită locaţie geografică să poată beneficia de statutul de destinaţie turistică, factorul decisiv nu este mărimea acesteia sau graniţele ei geografice, ci abilitatea de a atrage turişti şi a le satisface nevoile. O destinaţie turistică trebuie să aibă mai multe componente:

a) atractivitate, care asigură motivaţia turiştilor de a vizita o anumită destinaţie turistică;

b) servicii specifice: cazare, alimentaţie, agrement, animaţie, recreaţie şi alte servicii specifice unei anumite destinaţii;

c) acces, dezvoltarea şi menţinerea unei infrastructuri de transport care să asigure accesul turiştilor la destinaţie sau pentru vizitarea anumitor obiective turistice specifice regiunii sau destinaţiei respective;

d) disponibilitate, crearea unor pachete turistice complexe de către agenţile de turism sau intermediarii acestora, care să poată fi achiziţionate în avans de către turişti;

e) activităţi: toate activităţile posibile care pot fi oferite turiştilor pe durata vacanţei la destinaţia turistică respectivă;

f) servicii de suport: activităţi de dezvoltare şi marketing coordonate de organizatorii şi administratorii destinaţiilor turistice cu scopul de a veni în întâmpinare şi a satisface cât mai bine nevoile consumatorilor de produse turistice.

Produse turistice diverse pot fi create combinând elementele mai sus menţionate. Pentru a avea succes, o destinaţie turistică trebuie să îşi folosească resursele, abilităţile şi oportunităţile oferite de mediu cu scopul de a crea o valoare adăugată cât mai mare. Analiza mediului de marketing ajută destinaţiile turistice să anticipeze şi să satisfacă dorinţele turiştilor mai bine decât o pot face competitorii [Djurica & Djurica, 2010].

Pornind de la modelul destinaţiei turistice de succes mai sus menţionat şi de la informaţiile deja prezentate despre Ţinutului Buzăului, am propus realizarea unei analize SWOT care să ne ajute să identificăm punctele tari şi punctele slabe, dar şi oportunităţile şi ameninţările pentru această destinaţie turistică. Ţinutul Buzăului are un grad ridicat de atractivitate prin: potenţialul foarte mare oferit de patrimoniul natural şi cultural pentru promovarea formelor de turism durabil; lipsa poluării sau distrugerilor datorate activităţilor umane; existenţa unei agriculturi tradiţionale; buna poziţionare geografică, la intersecţia rutelor de comunicare între Muntenia, Moldova, Transilvania; viaţa rurală relativ nealterată; existenţa unei reţele de drumuri comunale şi forestiere cu un mare potenţial pentru dezvoltarea pe o scară mai largă a drumeţiei, cicloturismului, turismului ecvestru, turismului de descoperire şi turismului de aventură; deschiderea administraţiei judeţene şi a administraţiilor locale pentru realizarea unor proiecte de turism şi a unor parteneriate cu asociaţiile de profil sau agenţiile de turism; potenţialul pe care îl are zona pentru a fi creat un geoparc şi a fi inclus în Reţeaua Europeană şi Reţeaua Mondială a Geoparcurilor.

Această destinaţie turistică se confruntă însă cu mai multe probleme, aşa cum au fost identificate deja în cuprinsul acestei lucrări: inexistenţa unui sistem coerent şi centralizat de informare şi promovare a zonei; lipsa informaţiilor pentru a se putea realiza un studiu de piaţă: număr de vizitatori, interesul localnicilor pentru turism, profilul vizitatorilor etc; accesul dificil in teritoriu; lipsa unei infrastructuri de cazare, restaurante, ghidaj corelată cu gradul de interes al turiştilor şi cu varietatea obiectivelor existente în zonă; sezon turistic limitat la 4-6 luni; lipsa unor finanţări la nivel local pentru iniţierea unor proiecte pilot; lipsa unei strategii de dezvoltare turistică, în condiţiile în care majoritatea celor chestionaţi văd turismul ca cea mai bună soluţie de dezvoltare; slaba ofertă de produse locale agricole; slaba ofertă de preparate culinare locale în zonă, lipsa unui ghid al reţetelor tradiţionale; lipsa de încredere şi iniţiativă în iniţierea de proiecte bazate pe utilizarea produselor locale; lipsa unei diagnoze teritoriale, ca bază pentru aplicarea de proiecte finanţabile din fonduri structurale [Andrăşanu, 2008].

Dintre oportunităţile de dezvoltare a Ţinutului Buzăului ca destinaţie turistică de succes putem aminti: dezvoltarea interesului pentru turismul rural, ecoturism, turismul de patrimoniu, atât din partea autorităţilor, cât şi a tour-operatorilor locali; valorificarea existenţei oportunităţilor de finanţare prin fonduri europene; valorificarea patrimoniului cultural, natural, dar şi cel imaterial prin existenţa unor activităţi tradiţionale bine păstrate: reţete locale, produse „curate", lucuitori ataşaţi valorilor locale, poveşti şi legende locale, festivaluri şi sărbători câmpeneşti; memoria unei vieţi tradiţionale este încă prezentă şi poate fi transformată cu succes în produse turistice specifice, care să promoveze patrimonial cultural imaterial, experienţele de viaţă, conectarea cu valorile tradiţionale; poziţionarea bună, în Regiunea 2 Sud, care poate ajuta, de asemenea, la dezvoltarea unor circuite turistice majore: litoral, deltă, zona Vrancea – Măcin; conexiunea cu Reţeaua Europeană a Geoparcurilor şi cu cea UNESCO poate spori gradul de atractivitate şi vizibilitate mai ales la nivel internaţional. Ameninţările cu care se confruntă regiunea sunt şi ele demne de luat în seamă, mai ales pentru a putea lua măsurile potrivite remedierii lor: tergiversarea formării de structuri asociative şi lipsa de corelare, la nivel local şi regional a diverselor programe şi proiecte; apariţia unor conflicte între grupuri cu interese diferite: asociaţii de vânătoare, promotori ai ecoturismului; alte zone similare din regiune care pot atrage mai rapid fonduri europene şi pot deveni destinaţii privilegiate în detrimentul acestei zone; incapacitatea celor interesaţi de a reacţiona într-un timp scurt pentru realizarea unei strategii care să asigure cadrul de aplicare a proiectelor identificate [Andrăşanu, 2008].

4. Geoparcul „Ţinutul Buzăului"

În anul 2007, Centrul Geomedia al Universităţii din Bucureşti şi Consiliul Judeţean Buzău au iniţiat demersurile pentru înfiinţarea unui geoparc UNESCO în nordul judeţului Buzău, într-o zonă de deal, complet rurală, care se suprapune pe teritoriul de circa 1036km^2 a 18 comune, cu o populaţie de peste 40.000 de locuitori [Andrăşanu, 2010] şi numeroase puncte de interes turistic (Fig. 2). Un geoparc este un model de dezvoltare durabilă bazată pe conservarea patrimoniului natural şi cultural şi pe

promovarea acestuia în scopuri educaţionale, culturale şi turistice, stimulând economia locală. Conceptul de geoparc, aşa cum este cunoscut azi, este un concept nou, aflat într-o continuă dezvoltare la nivel global, rezultat din eforturile şi cooperarea unor echipe şi teritorii din zeci de ţări şi suţinut constant de UNESCO. Elementele definitorii ale unui geoparc pot fi sintetizate astfel [UNESCO, 2010]:

1) teritoriu bine definit, cu limite clare, ce propune o abordare inovativă în utilizarea patrimoniului geologic, natural şi cultural local, ca resursă principală în dezvoltarea socio-economică [Frey, 2003; Martini, 2003; Zouros, 2004];

2) parteneriat de comunităţi, instituţii şi asociaţii ce propun o strategie de dezvoltare care vizează creşterea condiţiilor de viaţă, de calitate ale mediului şi contribuie la întărirea identificării populaţiei cu valorile locale şi la întărirea identităţii locale [UNESCO, 2010];

3) program de activităţi clare de interpretare şi promovare a patrimoniului natural şi cultural local pentru turism, educaţie şi conştientizare a publicului [Fassoulas, 2003; Weber, 2003];

Geoparcul este un concept de succes, care, la scară globală, a generat crearea, sub patronaj UNESCO, a Reţelei Globale a Geoparcurilor (GGN), care cuprinde 100 de teritorii din 27 de ţări şi este împărţită în reţele regionale, precum Reţeaua Europeană a Geoparcurilor, ce numără 58 de teritorii din 21 de ţări. În România există un singur geoparc, Geoparcul Dinozaurilor „Ţara Haţegului", acceptat în reţeaua UNESCO în 2005.

În Buzău, în vederea aplicării acestui model, cele 18 comune s-au asociat, în 2009, în Asociaţia de Dezvoltare Intercomunitară (ADI) „Ţinutul Buzăului", iar în 2010, prin Hotărârea CJ Buzău 51/29.04.2010, Geoparcul „Ţinutul Buzăului" a fost recunoscut la nivel de Consiliu Judeţean şi a fost realizat cadrul legal pentru propunerea unor proiecte de dezvoltare a infrastructurii de interpretare a patrimoniului imaterial pentru viitoarea infrastructură de vizitare turistică.

5. Potenţialul turistic al patrimoniului imaterial

Studii anterioare ne-au permis identificarea în Geoparcul „Ţinutul Buzăului" a şapte elemente naturale cheie, ce au jucat un rol aparte în

definirea specificului local, generând un peisaj cultural unic, în care există o suprapunere subtilă între elementele materiale şi cele imateriale. Poveştile şi legendele Ţinutului Buzăului au fost inventariate în *Carta Locurilor – Imaterial pe Material*, un proiect cultural iniţiat în 2012 de Universitatea din Bucureşti - Centrul Geomedia şi finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional (AFCN). Poveştile culese de la oamenii locului au fost împărţite în 7 cărţi [Palcu et al., 2012]: *Cartea I*: Chihlimbarul şi aşezările rupestre: Valea Chihlimbarului; Descifrarea diatomitelor; Muzeul Chihlimbarului; Poveşti despre pietre; Drumul Chihlimbarului; Tainele rupestrului de la Aluniş; Poiana Cozanei. *Cartea II*: Trovanţi şi apă vie: Pietre misterioase, ape vii şi ape moarte; În căutarea izvoarelor cu apă vie; Despre trovanţi şi lumea lor; Poveşti buzoiene cu trovanţi; Citiri buzoiene ale pietrei; Pietrele scrise de la Ruginoasa. *Cartea III*: În ţinutul lui Arbănaş şi al căpcăunilor: Vulcanii noroioşi şi Fierbătorii; Legenda lui Arbănaş; Poveşti cu căpcăuni; Locuri şi oamenii lor. *Cartea IV*: Plaiurile Focului Viu şi ale Malului Roşu: Focul viu; Povestea Malului Roşu; Lumea Menilitelor; Legende cu balauri şi munteni voinici; Locuri şi oamenii lor. *Cartea V*: Poveşti cu urieşi: Despre Urieşi; Descifrarea pietrei cu scoici. *Cartea VI*: Poveştile Slănicului de Buzău: Valea Timpului; Drumul Timpului. *Cartea VII*: Poveştile Meledicului: Sarea de Meledic; Lacurile cu apă dulce şi canioane în sare; Sătenii şi folosirea sării.

Plecând de la aceste elemente, Geoparcul îşi propune crearea unei destinaţii speciale pentru diverse forme de turism: ecoturism, turism rural, geoturism, agroturism, turism cultural, grupate în jurul a trei teme simbol, ce reunesc toate elementele de patrimoniu imaterial identificate: „Drumul sării", „Drumul vulcanilor" şi „Drumul legendelor". Aceste teme au rolul de a scoate în evidenţă unicitatea patrimoniului natural şi cultural al zonei şi oferă posibilitatea dezvoltării unor trasee tematice distribuite relativ omogen, pe tot teritoriul, realizând conexiunea între comunităţile situate pe văile majore: Valea Slănicului, Valea Bălănesei, Valea Sărăţelului, Valea Colţilor. În acelaşi timp, aceste teme permit dezvoltarea unor activităţi ce vor asigura conectarea cu zonele adiacente: Sărata Monteoru, Dealul Istriţa, Pietroasele, Năeni, Măgura, Buzău, Vrancea, Siriu - Gura Teghii, Vălenii de Munte, şi corelarea cu traseele tematice existente: „Drumul vinului" şi „Drumul cramelor".

Un prim pas în valorificarea patrimoniului imaterial oferit de legendele de la Colţi a fost realizarea unui nou traseu turistic la sfârşitul anului 2013: „Drumul chihlimbarului", parte din „Drumul legendelor", ce oferă un tur menit să-i încânte pe cei curioşi şi fascinaţi de povestea chihlimbarului românesc: rumanitul. Traseul este marcat cu un X albastru, asemeni unui marcaj turistic şi totuşi diferit, pentru a onora marcajele ce reprezintă comori specifice Reţelei Europene a Geoparcurilor. Din punct de vedere tematic, Drumul chihlimbarului povesteşte despre lumi de odinioară: lumea preistorică din care provine chihlimbarul, povestea lumii oligocene de unde provenea răşina originală şi adâncurile marine în care s-a transformat în rumanit; lumea veche a căutătorilor de chihlimbar, unde turiştii pot vedea locurile în care prospectorii căutau rumanitul şi satele de odinioară, o pauză pitorească printr-un sat abandonat, în care casele devin ruină şi trecerea timpului readuce natura în locurile în care odinioară locuia omul. Din punct de vedere tehnic, Dumul chihlimbarului are următoarele caracteristici: lungime 1,58 km; altitudine la plecare (minimă) 496 m; altitudine maximă (la 0,6 km de punctul de pornire) 622 m; altitudine la sosire 503 m; pantă medie (17%); durată de parcurs 1-1,5 h. Acesta este un exemplu foarte bun de turism rural şi ecoturism care se poate dezvolta cu succes în această zonă.

6. Concluzii

Patrimoniul cultural imaterial prezintă caracteristici locale vii, conţinând elementele de identitate definite în interacţiunea continuă dintre comunitate şi mediu. Resursele turistice culturale adunate şi integrate într-o destinaţie cu trasee şi teme de vizitare, festivaluri tradiţionale, asociate geoparcului, se pot transforma în produse turistice cu teme vii, dinamice şi trăsături culturale unice. Dezvoltarea unei infrastructuri de vizitare şi interpretare care să faciliteze accesul la destinaţie şi la obiectivele turistice existente în zonă va oferi posibilitatea construirii unor produse turistice unice. Geoparcul „Ţinutul Buzăului" oferă posibilitatea dezvoltării unor parteneriate puternice atât în mediul public, cât şi privat, precum şi implicarea comunităţilor locale. Afacerile din turism sunt cei mai buni aliaţi ai autorităţilor locale, din moment ce aceste activităţi de succes pot influenţa atât creşterea numărului de vizitatori, prin

oferirea de experienţe de calitate, cât şi garanţia reîntoarcerii sau chiar a promovării, la rândul lor, a destinaţiei vizitate. Conexiunile cu Reţeaua Europeană a Geoparcurilor şi cea UNESCO poate spori pe viitor gradul de atractivitate al Ţinutului Buzăului ca destinaţie de geoturism, oferind potenţialul de creare a unui brand de top şi de calitate, care îşi are rădăcinile în dezvoltarea durabilă. Patrimoniul natural şi cultural imaterial existent este un avantaj competitiv al zonei, iar recunoaşterea acestuia şi includerea în dezvoltarea unor noi pieţe şi produse turistice este cheia creării unui mediu economic în care comunităţile locale vor observa beneficiile reale şi vor fi încurajate să protejeze calitatea mediului în care trăiesc.

Figura 1. Aşezările şi infrastructura de transport din Geoparcul „Ţinutul Buzăului”

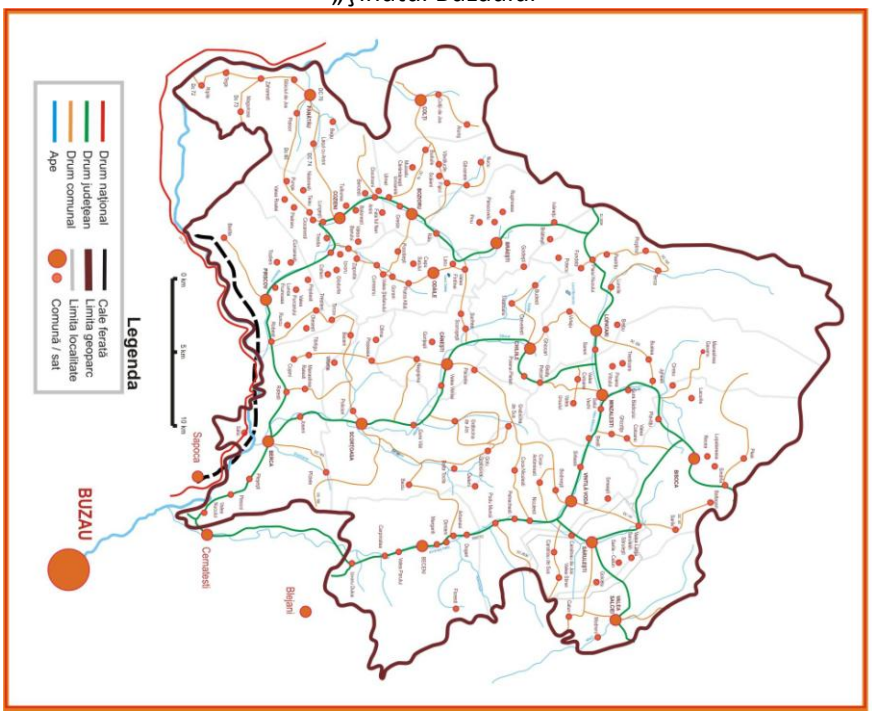

Sursa: Andrăşanu, 2008

Figura 2. Principalele puncte de interes turistic din Geoparcul „Ţinutul Buzăului”

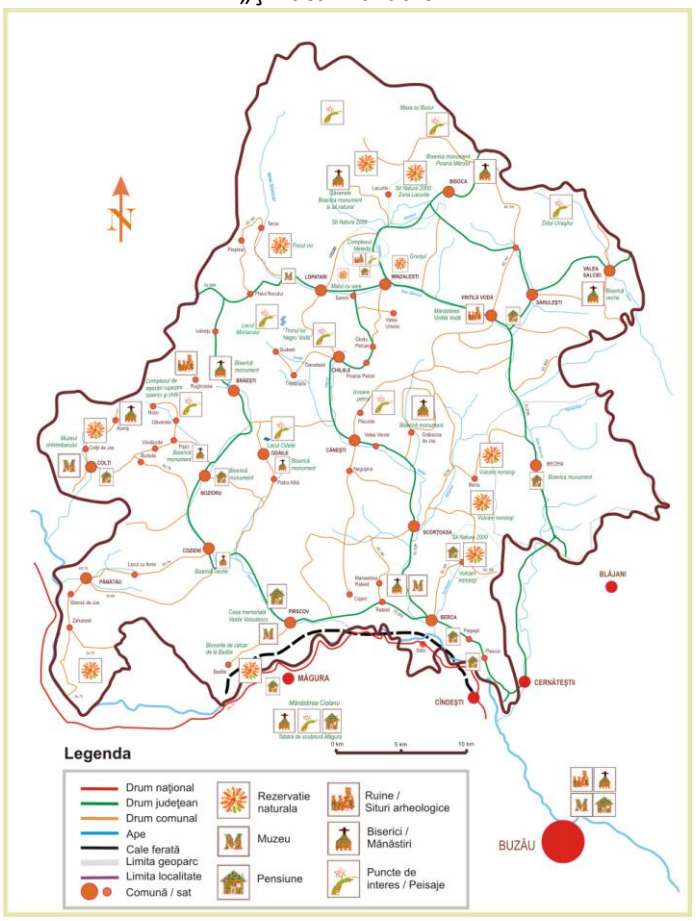

Sursa: Andrăşanu, 2008

Bibliografie

1. Andrăşanu, A. (coord.; revizuit 2008), *Geoparcul Ţinutului Buzăului – Direcţii de dezvoltare socio-economică – propuneri*, Centrul Geomedia - Universitatea din Bucureşti, proiect iniţiat şi coordonat de Consiliul Judeţean Buzău
2. Andrăşanu, A., *Buzău Geopark. Building a new aspiring geopark*, Proceedings of the 3rd International UNESCO Conference on Geoparks, Osnabruck, Germany, 15, 2008

3. Fassoulas, C., *Psiloritis Natural Park: Capabilities for education and development of hinterland*. In: NHM of Petrified Forest, Proceedings of 2nd International Symposium of Natural Monuments and Geological Heritage, Lesvos, 2003, 260-268
4. Frey, M-L., *Geopark Vulkaneifel: Geopotential, touristic valorization and sustainable Development*. In: NHM of Petrified Forest, Proceedings of 2nd International Symposium of Natural Monuments and Geological Heritage, Lesvos, 2003, 29-44
5. Gledhill, C., *Tourism best practice: Maximising visitor revenue*, Brecon Beacons National Park Authority, Plas y Ffynnon, Cambrian Way, Brecon, LD3 7HP, Wales, UK, 2008
6. Hung yu Park, *Heritage Tourism: Emotional Journeys into Nationhood*, Annals of Tourism Research, Vol. 37, Issue 1, January 2010
7. Legea 26/29 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial, februarie 2008
8. Martini, G., *Presentation of the Reserve Geologique de Haute Provence*, NHM of Petrified Forest, Proceedings of 2nd International Symposium of Natural Monuments and Geological Heritage, Lesvos, 2003, 25-28
9. Nițulescu, V. S. (Senior coord.), *Repertoriu național de patrimoniu cultural imaterial*, București, Comisia Națională pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, CIMEC – Institutul de Memorie Culturală, 2008, ISBN 978:973:7930:23:1
10. Ordinul 2491/27.11.2009 pentru aprobarea Regulamentului de acordare a titlului de Tezaur Uman Viu
11. Palcu, D. et al., *Carta Locurilor – Imaterial pe Material*, Centrul Geomedia -Universitatea din București, 2012
12. UNESCO, *Operational Guidelines for the World Heritage Convention*, Paris, 2010, www.unesco.org/.../geopark/2008guidelinesJuneendorsed.pdf (30.12.2009)
13. Wei, L.; Dan, L., *Shenyang Intangible Cultural Heritage Tourism Development Model*, Cross-Cultural Communication 9.5, 2013, 43-46

14. Zouros N., *The European Geoparks Network. Geological heritage protection and local development*, Episodes, Vol. 27, 2004, 165-171
15. www.cultura.ro
16. www.cnr-unesco.ro
17. www.globalgeopark.org/aboutGGN/list/index.htm
18. www.sanatateabuzoiana.ro/amelia-papazissu-si-mircea-micu-candidati-la-titlul-tezaure-umane-vii-unesco/#.U2O1MqLWhv8
19. www.tinutulbuzaului.ro
20. www.primariaberca.ro
21. http://travelbuzau.com
22. www.hergheliidestat.ro/herghelia_cislau.html
23. www.turismbuzau.ro
24. www.opiniabuzau.ro/index.php/monden/22478-festivalul-de-la-meledic-prima-editie-sub-auspiciile-ministerului-turismului-foto
25. http://satefrumoase.ro/
26. www.natgeo.ro/ng-scolar/9821-un-colt-din-tinutul-buzaului-sarea-de-buzau
27. www.dinbuzau.ro/pietrele-vii-de-la-buzau-511.html
28. www.bonsiromania.ro/vulcanii-noroioi-i-trovanii-pietrele-vii-de-la-bozioru.html
29. http://cyclingromania.ro/
30. www.aiurix-rides.com

THE NEED TO PRESERVE THE ROMANIAN CULTURAL HERITAGE FOR DEVELOPMENT OF TOURISM SECTOR

NECESITATEA PUNERII ÎN VALOARE A PATRIMONIULUI CULTURAL ROMÂNESC DIN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII SECTORULUI TURISTIC

Mihaela RUSU[1]

Abstract

In the last twenty-five years, Romania has widened social gaps. There is a relative lack of interest in local government including in the context of an insufficient understanding of the importance of culture in urban regeneration planning methods and countryside.

One of the great challenges of our time is how much will be integrated culture in economic and social development strategies by state, national, regional and local. Entrepreneurship will be supported by encouraging partnerships between entrepreneurs, on the one hand, and schools, colleges and universities, on the other hand, the creation and maintenance of human resource recruitment base to provide qualities and skills to the demands of the market, including the Romanian tourism market.

Key words: *sustainable development, cultural heritage, biodiversity conservation, economic strategies*

JEL: Q57

1. Introducere

Ca sector economic cu valenţe reale de dezvoltare pe termen mediu şi lung, turismul antrenează în sistemul său o multitudine de activităţi economice, culturale şi sociale. În acelaşi timp, turismul reprezintă un mijloc de valorificare a patrimoniului natural şi cultural-istoric, conform principiilor dezvoltării durabile şi de dezvvoltare rurală, prin extinderea ariei ofertei specific şi crearea de venituri şi locuri de muncă în mediul rural, altele decât cele de bază.

Potenţialul turistic natural este completat de un patrimoniu cultural-istoric de mare reprezentativitate pentru România: existenţa a peste 30.000 valori de patrimoniu cultural imobil de interes naţional şi internaţional între care se remarcă: biserici şi ansambluri mânăstireşti, monumente şi ansambluri de arhitectură şi de artă, centre istorice şi situri

[1] Lect. univ. dr. ec., Universitatea Bioterra, Bucureşti, mihaela.rusu72@yahoo.com

arheologice etc. O parte dintre acestea sunt înscrise in *Lista Patrimoniului Mondial* ca valori ale *Patrimoniului Universal* sub egida UNESCO (bisericile pictate din Nordul Moldovei, bisericile din lemn din Maramures, siturile satesti cu biserici fortificate din Transilvania, cetăţile dacice din Muntii Orastiei, centrul istoric Sighişoara etc.). Acestora li se adaugă patrimoniul cultural mobil și patrimoniul imaterial - tezaurul etnografic şi folcloric românesc, un patrimoniu de mare originalitate reprezentat prin tradiții și meșteșuguri (prelucrarea lemnului; portul popular; arta decorării), dar și manifestări etnoculturale şi religioase tradiţionale; târguri şi expoziţii muzeale etnografice în aer liber sau pavilioane etc.

Regiunile istorice deţin un potenţial turistic însemnat din punct de vedere al cadrului natural, cultural şi istoric, însă există diferenţe semnificative de la o regiune la alta in ce priveşte valorificarea potenţialului lor turistic, determinate atât de condiţiile istorice de dezvoltare a acestora, cât şi de infrastructura generală a ţării, fapt care a impiedicat, deseori, dezvoltarea unor zone de mare atractivitate, în condițiile unei accesibilități reduse.O caracteristică importantă a turismului românesc o reprezintă faptul că zonele mai slab dezvoltate din punct de vedere economic concentrează cele mai importante obiective și atracții turistice.

Aceste areale pot fi revitalizate prin valorificarea potențialului lor turistic, cultural - natural și construit, contribuind totodată la promovarea unei dezvoltări socio-economice sustenabile în regiunile vizate.

2. Necesitatea punerii în valoare a patrimoniului cultural românesc din perspectiva dezvoltării sectorului turistic

Orice formă de turism poate fi definită drept turism cultural dacă reuşeşte să satisfacă nevoia umană de bază pentru diversitate, având tendinţa să crească conştientizarea culturală a individului descoperind noi cunoştinţe, experienţe şi întâlniri.

Patrimoniul cultural a fost de mult timp un factor important în creşterea şi dezvoltarea industriei turismului în România contribuind la dezvoltarea unor variate sectoare de turism.

Resursele patrimoniului cultural sunt folosite în promovarea destinaţiilor turistice, precum şi în crearea unei atracţii ca alternativă la

destinaţiile turistice deja existente sau de alt profil. În perioada recentă, turismul cultural a devenit el însuşi o componentă importantă a turismului local.

Turismul cultural oferă oportunitatea dialogului intercultural prin posibilitatea dialogului descoperirii şi aprecierii diversităţii culturale. Sectorul patrimoniului cultural poate deveni el însuşi un beneficiar al industriei turismului. O dovadă aparte este faptul că Sibiul a fost în anul 2007 una dintre primele 10 destinaţii turistice la nivel mondial.

Totuşi, coexistenţa patrimoniului cultural şi a turismului induc un set de probleme specifice. Aglomerarea vizitatorilor la muzee şi monumente poate determina deteriorarea progresivă a obiectivelor patrimoniului cultural, a infrastructurii turistice şi per total a nivelului de satisfacţie a turiştilor. Fără o investiţie adecvată în întreţinerea şi conservarea preventive siturile şi monumentele vor deveni ele însele un model negativ de promovare a patrimoniului cultural şi vor altera dorinţa de vizitare a turiştilor.

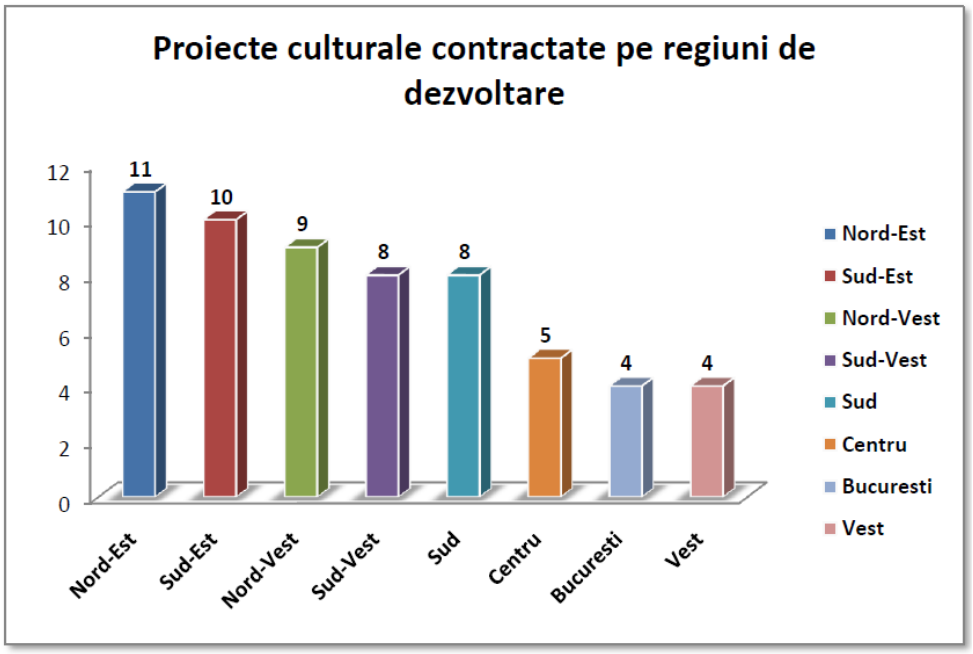

Sursa: Programul Operaţional Sectorial Cultura, studiu de fundamentare 2007-2013

Patrimoniul cultural local, constituie una dintre condiţiile necesare dezvoltării comunităţilor, prin atragerea/fidelizarea turiştilor şi dezvoltarea

serviciilor conexe activităţilor turistice. Investiţiile în turism şi cultură permit regiunilor de dezvoltare să folosească avantajele oferite de potenţialul lor turistic şi din punct de vedere al patrimoniului natural şi cultural în identificarea şi consolidarea identităţii proprii, pentru a-şi îmbunătăţ avantajele competitive în sectoare cu valoare adaugată şi conţinut calitativ şi cognitiv ridicat, atât pe pieţe tradiţionale, cât şi pe cele noi, în formare.

Restaurarea, consolidarea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural naţional crează oportunităţi şi premize de creştere economica regională şi locală, prin crearea de noi locuri de muncă şi prin promovarea spiritului incluziv, de participare comunitară la procesul de regenerare locală.

Fondurile alocate culturii în Romania comparativ cu restul statelor UE sunt spre limita inferioară, la fel este şi procentul alocat culturii, în timp ce procentul destinat turismului se apropie de media alocărilor la nivel european.

Dezvoltarea unor proiecte de valorificare a patrimoniului şi de asigurare a mentenanţei trebuie să se realizeze în concordanţă cu principiile dezvoltării durabile, în sensul conservării şi protejării patrimoniului natural şi cultural, dar şi al reducerii presiunii antropice asupra mediului, inerentă în condiţiile practicării turismului pe scară largă.

Luând în considerare aceste aspecte, este deosebit de importantă conservarea a ceea ce a rămas din moştenirea culturală a diferitelor regiuni ale ţării, care a fost grav afectată de-a lungul timpului -monumente istorice de importanţă naţională şi universală, cu menţinerea stilului architectonic tradiţional, aplicarea, pe cât posibil, a tehnicilor şi metodelor originare de construcţie în procesul de restaurare, şi conservarea zonelor rurale cu potenţial cultural şi natural demonstrate.

O atenţie deosebită va trebui acordată valorificării patrimoniului imobil şi mai ales al celui imaterial (tradiţii, obiceiuri, meşteşuguri, creaţii şi istorii orale, consemnări ale unor aspect de viaţă privată, legende etc.), cele care fac parte din contextul vietii culturale şi configurează specificul unei zone. Proiectele de intervenţie şi de cercetare în zonele rurale trebuie încurajate în mod special, în contextul lipsei acute de material documentat şi cercetat cu privire la unele zone tradiţionale de maximă referinţă,

proiecte cu demers integrat de reactivare a memoriei istorice a zonelor, de inventariere a patrimoniului cultural material şi imaterial, de diagnoză a mediului economic, social şi cultural, de colectare în vederea valorificării a instrumentelor de planificare teritorială, de sensibilizare teritorială pri implicare comunităţii în activităţi şi proiecte de regenerare comunitară, de rezolvare a problemelor de infrastructură, mediu şi servicii sociale sau de sănătate etc.

În această perioadă, trebuie să se aibă în vedere: revitalizarea afacerile de familie şi micro-întreprinderile, prin creerea de obiecte tradiţionale (artă manuală, artizanat, suveniruri) şi oferirea de servicii (ghizi, spectacole folclorice); realizarea de investiţiile în turism şi cultură care vor permite regiunilor să folosească avantajele oferite de turism şi de patrimoniul cultural pentru a-şi spori avantajul competitiv în sectoare performante, de nivel calitativ şi cognitiv ridicat, atât pe pieţele tradiţionale, cât şi pe cele în curs de formare; modernizarea infrastructurii şi a serviciilor turistice, diversificarea ofertei turistice şi dezvoltarea turismului ecologic, balnear, cultural şi istoric; dezvoltarea unor politici comune între cultură şi educaţie atât în ceea ce priveşte educarea publicului tânăr pentru consumul cultural şi dezvoltarea abilităţilor lor creative, cât şi în ceea ce priveşte educaţia artistică specializată precum şi pentru formarea profesională continuă şi reconversia profesională; utilizarea fondurilor europene pentru sectorul culturii (restaurarea monumentelor istorice; reabilitarea centrelor istorice; încurajarea/promovarea tradiţiilor şi meşteşugurilor; turismul cultural; industriile culturale; formarea profesională); dezvoltarea, renovarea şi înzestrarea corespunzătoare a infrastructurilor culturale în acord cu nevoile culturale actuale, sprijinirea înfiinţării de noi muzee şi spaţii expoziţionale; asigurarea accesului şi participării la cultură a publicului din mediul rural şi urban mic şi din zonele defavorizate în parteneriat cu autorităţile locale şi cu sectorul independent.

3. Concluzii

Analizele asupra comunităţilor defavorizate evidenţiază că este necesară, în primul rând, o dezvoltare socio-economică a acestora, printr-o intervenție multidisciplinară integrată, în sensul abordării, respectiv acţiuni

în domeniul locuirii, facilitării accesului la educaţie, furnizării serviciilor sociale adecvate, facilitării accesului la piaţa muncii. Totodată, este necesară promovarea unor măsuri active de informare, conștientizare și sensibilizare la nevoile comunităților defavorizate și promovarea unor programe de dezvoltare comunitară care să pună în valoare patrimoniul cultural de care dispun aceste comunități.

Susținerea și promovarea patrimoniului cultural reprezintă factorul de păstrare a valorilor culturale și naționale. În acest sens, se impune adoptarea de măsuri de protejare și restaurare a patrimoniului arhitectural și asigurarea resurselor financiare în acest sens.

Actualizarea bazei de date asupra patrimoniului imobil (inclusiv a stării acestor valori culturale) este o prioritate în vederea includerii lor în planurile de dezvoltare integrată a zonelor urbane şi a planurilor de dezvoltare turistică a diferitelor regiuni.

Revitalizarea patrimoniului cultural naţional constituie o prioritate naţională în vederea conservării moştenirii culturale existentă în toate regiunile ţării. Deţinătorii de obiective de patrimoniu manifestă un interes ridicat faţă de posibilitatea accesării fondurilor structurale nerambursabile în vederea restaurării, consolidării şi valorificării obiectivelor de patrimoniu existente la nivel national.

AXA PRIORITARĂ	ALOCARE FINANCIARĂ 2007 -2013	
	EURO	LEI
Axa 1	1.117.806.517	4.561.768.396
Axa 2	758.245.428	3.094.399.592
Axa 3	558.903.264	2.280.884.220
Axa 4	633.423.700	2.585.002.120
Axa 5	558.903.264	2.280.884.220
Axa 6	98.739.589	402.956.263
TOTAL	**3.726.021.762**	**15.205.894.811**

Sursa: Programul Operaţional Sectorial Cultura, studiu de fundamentare 2007-2013

Programul Operaţional Regional 2007-2013 prin *Axa prioritară 5 – Dezvoltarea durabilă şi promovarea turismului, Domeniul major de intervenţie 5.1. – Restaurarea şi valorificarea durabilă a patrimoniului cultural naţional, precum şi crearea/modernizarea infrastructurilor conexe*, a identificat în mod practic necesitatea continuării acestui demers naţional

de revitalizare a patrimoniului cultural local/regional prin numărul mare de proiecte de investiţii promovate de proprietarii de monumente istorice din diferite regiuni ale ţării, proiecte care nu pot fi finanţate integral datorită epuizării grantului pentru acest domeniu de interventie.

Bibliografie

1. Rusu, M.; Galan, C., *Dinamica potenţialului turistic şi agroturistic românesc în contextul sustenabilităţii biodiversităţii şi valorificării resurselor tradiţionale rurale conform reglementărilor naţionale şi internaţionale pe baza protecţiei integrate a consumatorilor şi a mediului înconjurător*, 1st International U.O.C. - B.En.A. Conference Under Romanian Academy Auspices "The Sustainability of Pharmaceutical, Medical and Ecological Education and Research - Sphameer-2013", June 20-23, 2013, Constanţa
2. Rusu, M., *Cercetări postdoctorale privind marketingul biodiversităţii asupra perspectivelor agroturismului în Regiunea de Sud-Est a României*, Bucureşti, 2014
3. Rusu, M., *Biodiversitate prin Ecoeconomie și Bioeconomie spre Ecosanogeneză*, vol. I, Lancer Studio 2013, ISBN: 978-606-93468-6-0
4. ***, *Programul Operaţional Sectorial Cultura*, studiu de fundamentare 2007-2013

PROMOTING RURAL TOURISM THROUGH GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEM APPLICATIONS

PROMOVAREA TURISMULUI RURAL PRIN INTERMEDIUL APLICAȚIILOR SISTEMULUI INFORMAȚIONAL GEOGRAFIC

Gabriel Cristian SABOU[1]

Abstract

Geographical Information System (GIS) applications are used in almost all economic domains of any country. Tourism sector is one of them, and the growth of Web-GIS applications made possible for users to access much more easily all information about a touristic destination. Rural tourism, which involves promoting the traditions and national values, must be made known more to the potential tourists. Virtual domain and GIS applications make this mission much easier, this paper aiming to bring in discussion the way rural tourism may be promoted through these GIS applications.

Key words: *rural tourism, GIS, application*

JEL: L83, L86, R58

1. Sustainability and rural tourism

The EU Sustainable Development Strategy refers explicitly to the importance of cultural heritage and cultural diversity preservation, as premises of European cohesion and solidarity. A series of EU political documents, including the Treaty of Lisbon, as well as numerous multilateral UNESCO or European Council conventions contain references to this idea.

The importance of cultural dimension is stressed by the fact that approximately 6 million EU citizens, which is more than 3% of the overall number of EU employees, provide cultural services. [National Sustainable Development Strategy Romania 2013-2020-2030, 2008].

The preservation of specific cultural diversity and of the uniqueness of the rural customs and landscapes in many parts of the country may turn Romania into an attractive touristic destination.

Taking advantage of the fact that Romania has a vast rural territory through tourism is a necessity for rural preservation and sustainability. Rural tourism development in the last years is due to the rapid urban

[1] Doctorand, Academia de Studii Economice, Bucureşti, gabriel.sabou@yahoo.com

changes, as more and more people look for an escape from the crowded, polluted and grey urban areas, for a return to the simple, calm and ancient roots of their being. However, this transfer of people to and from modern cities towards rural traditional settlements has brought altogether the economical benefits needed for regional development, but also a deterioration of the rural landscape, an alteration of the secular customs, of the people and of the environment [Nistoreanu, Tanase, 2008, pp. 41-45].

When preparing a strategy for rural tourism the income, the number of local people involved and the idea of sustainability have to be taken into account. Sustainable tourism involves finding the balance between economic competitiveness, cultural preservation and the environmental protection that will make the development sustainable also for the next generations [Nistoreanu, 2011, pp. 34-37]. It also involves a careful use of the resources, while letting unaffected the way of living and the culture of the local communities. [Rodwell, 2003, pp. 58-73].

2. Geographical Information System applications for promoting rural tourism

Geographical Information System (GIS) has proven to be one of the most important technological innovations for planning and decision making about a potential touristic destination. GIS applications allow spatial data access, distribution and visualization in the form of geographical coordinates [Dragicevic, Susana, 2004, pp. 79-81], as well as their processing, analyzing and modelling in a user friendly interface.

GIS enables interconnected and stored in databases data visualization and analysis. In tourism, these databases include spatial, environmental, cultural and demographical data that, combined, provide an intelligent tourist guide. This system allows inter alia establishing important and attractive touristic places, historical sites and tourist setting, identifying the best accommodation according to user requirements, creating an optimal route to visit the points of interest, and determine the shortest distance between places selected. [Turk and Gumusay, 2010].

Through GIS applications, potential tourists can access digital maps of interest on their computers through Internet or on their mobile phones.

Very often, these maps having behind GIS technology accurately display the points of interest and the required information in an interactive and intuitive way. These digital maps resulted from GIS interrogation are at the basis of the printed, classic format. [Jovanovic and Njegusi, 2008, pp. 261-272].

Geographical information is very important for online tourism applications as potential tourists, who access websites containing these, want to find the individualized and updated information. Most often, potential tourists are interested about infrastructure and traffic, weather, points of interests, accommodation and restaurants, program of the service providers in the area [Poslad, Stefan, et al. , 2001, pp. 28-32] – all these allowing them to have a better planning and preparing of their trip. Well developed websites provide to potential tourist more features of GIS, such as access to interactive maps whose content is constantly updated, trip planning, exploring the symbols on the map and the places they wish to visit, contacting and booking accommodation, viewing representative images from the area and its surroundings, of the food etc. [Jovanovic, Njegusi, 2013].

2.1. Promoting rural tourism through GIS maps

Like all the other forms of tourism, maps are one of the most efficient means of promoting the rural destination. To this purpose, it is very important to highlight the issues and characteristics of the rural community and geographical area. The graphical representation through maps may create the very story to the rural area described, having in the foreground the specific traditions, the culture, the representative buildings, crafts, folk. An example of this is represented below.

Figure 2. Map of Maramureş

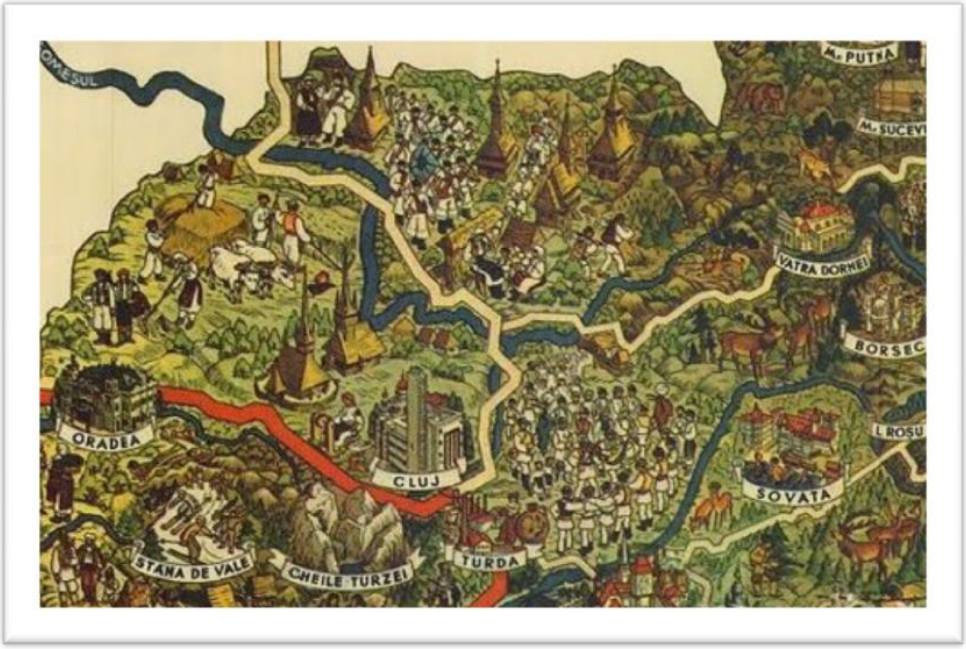

*Source:*http://mapcollection.files.wordpress.com/2012/07/harta_turismului_1938_resized.jpg

GIS digital maps displayed through the web pages have the possibility of being enlarged or reduced, of moving inside the map, while showing or hiding some layers. The map may be queried, and a simple click on a symbol can provide access to the data behind the map. [Kraak, Menno-Jan., 2004, pp. 83-93].

2.2. Development of digital thematic routes

Thematic routes that tourists can follow up are another form of GIS application helping to promote the rural tourism. The more the thematic route is promoted and filled with information, visible, the more the rural area will become more interesting. Therefore, digital thematic maps such as churches and monasteries route, caves track, protected areas circuit, lakes tour etc are appealing and concrete attractions for the potential tourist preparing his trip. Also, these applications may be transposed in mobile applications that can run on smart phones. A travel guide that is compatible with the operating systems of mobile and tablets linked to the

GPS system can provide real user feedback regarding their exact position along the thematic route chosen, provide detailed information about objectives in the area explored, audio and video files directing them towards reaching these, the level of track complexity, the approximate duration, etc.

2.3. Interactive applications

These applications allow the complex querying of the GIS databases and finding locations that meet partially or totally all the requirements of tourists (for instance, finding a hostel with some specific facilities, in a particular location famous for a traditional craft, at a certain price). These applications to be used for promoting rural tourism are commonly found on the Internet and they vary from online reservation systems to displaying points of interest located in a certain area, with the possibility of organizing and learning some traditional activities: pottery, livestock, horseback riding, hay close, dancing, weaving, catering etc.

3. Research regarding the use of GIS applications for promoting the rural tourism in historical Maramureş County

Today most of the people search online before choosing their touristic destination [Nistoreanu et al, 2013]. Thus, the research consisted in counting the online declared rural pensions which are located in Maramures County, more precisely in the Historical Maramures. Also, the research aimed to reveal the degree of rural tourism promotion through own websites, and particularly, through GIS applications. From 189 pensions from historical Maramures villages, only 40 (21,16%) have websites promoting their services and the facilities. As shown in the figure 1, even a fewer number have an updated, functional website and only 1% use GIS for promoting their establishment and services.

Figure 2. The extent of promoting rural tourism in online domain through GIS applications

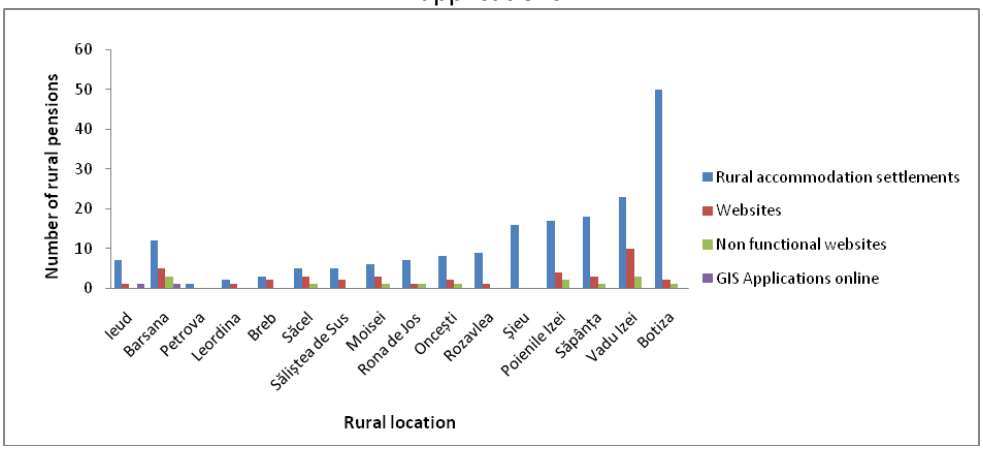

Source: Original, according to research

From the 40 pensions present online, almost a quarter (27%) chose to integrate maps as part of their websites. Many of these maps have schematic representations of arriving to the location. Only two websites have interactive GIS applications with raster maps, as image, and points of interest represented with symbols. Accessing those symbols, the user is enabled to see a representative picture and a short description of the point of interest described.

4. Conclusions

Rural tourism needs to be sustainable in order to preserve the rural cultural heritage and the environment. Part of today's life, technology is essential for communicating, travelling, planning and decision making. Making the rural space known and raising awareness about its fragility and need for sustainable support requires the engagement of modern technology and the help of Geographical Information Systems databases. In Romania promoting rural tourism through GIS technology and internet is inappropriate. There are very few rural properties in Romania who use internet promotion, and even fewer the ones that include GIS applications. A research applied in online Romanian environment regarding the content of the pension owners websites promoting touristic destinations in historical Maramures rural area revealed that most of the websites focus

on settlement presentation and the facilities of the accommodation. Information about location and surroundings is offered, most of the time, through printed parts of Google Maps. However, information about activities or points of interest is very poor and presentation maps, thematic routes and interactive GIS applications are missing from the actual rural tourism promoting activity. Developing GIS applications that offer the exact information about the trip, maps with points of interest, activities, local history, local gastronomy, religion, about protected area, archaeological sites, etc may be an efficient way for promoting rural tourism, for protecting the rural space and for its sustainable development.

References

1. Dragicevic, S., *The potential of Web-based GIS*, Journal of Geographical Systems 6.2, 2004, pp. 79-81
2. Gunn, C. A. , *Tourism Planning*. 2nd ed., Taylor and Francis, New York, 1988
3. Jovanovic, V.; Njegus, T. A., 2008, *The application of gis and its components in tourism*, Yugoslav J. Operat. Res., 18, 2008, pp. 261-272
4. Jovanovic, V.; Njegus, A., *The use of GIS in Tourism Supply and WEB Portal Development,* International Journal of Information Technology (I.RE.I.T.) 09/2013, 1(5)
5. Kraak, Menno-Jan, *The role of the map in a Web-GIS environment,* Journal of Geographical Systems 6.2, 2004, pp. 83-93
6. Nistoreanu, P.; Tănase, M., *The relationship between the integrated tourism development of a region and the respective local communities of Romania. A moral approach*, Amfiteatrul Economic, nr. 23, 2008, pp. 41-45
7. Nistoreanu P. et al, 2011*, The Trilateral Relationship Ecotourism – Sustainable Tourism – Slow Travel Among Nature in the Line with Authentic Tourism Lovers*, Journal of tourism , 11: pp. 34 – 37
8. Nistoreanu, P. et al, *The ethics of online touristic counseling: a metter of users satisfaction*, 4th International Conference on Tourism – 2013 CACTUS, 20113

9. Poslad, S. et al., *Crumpet: Creation of user-friendly mobile services personalised for tourism*, 2001, pp 28-32.g
10. Rodwel, D., *Sustainability and the holistic approach to the conservation of historic cities,* Journal of Architectural Conservation, 1, 2003, pp. 58-73
11. Turk, T.; Gumusay, M. U., 2010. *Gis design and application for tourism*, 2010, http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.127.1303
12. http://mapcollection.files.wordpress.com/2012/07/harta_turismului_1938_resized.jpg

THE ANTHROPIC POTENTIAL OF THE AREA SURROUNDING RĂDĂUȚI

POTENȚIALUL ANTROPIC AL ZONEI LIMITROFE ORAŞULUI RĂDĂUȚI

Andreea-Loredana NECHIFOR[1]
Ioan GONTARIU[2]

Abstract

This paper urges us to hike to get to know one of the most original ethnographic regions of the country, the Rădăuților. Even if you've ever traveled everywhere plains dotted with vestiges of our nation's history and the testimony of his creation and spiritual, and I recall them calling you, giving you the feeling of joy and fulfillment, enrichment soul with everything man could create more beautiful over time or our eyes. Disturbing beauty pierces a land of "Upper Country" with peaks and long, drawn covered by towering spruce and fir forests, separated by broad valleys with meadows, lands that are home to ancient times and villages rich or famous princely boyar man today is impressive not only picturesque natural landscape of this land extermination, but also many testimonies of Romanian folk culture and civilization whose original forms, preserved until today are far sensitivity artistic ability of the people, evidence of permanence and its historical constancy on earth.

Key words: *ethnographic regions, Romanian folk culture, wooden material, household items*

JEL: R110

1. Introducere

Rădăuți (în germană *Radautz*, maghiară *Radóc*, idiş adică *Radevits*, poloneză *Radowce*, ucraineană *Paðiвцi/Radiwzi*) este un municipiu din județul Suceava, în nord-estul României. Localitatea este situată în regiunea istorică Bucovina de sud. La recensământul din anul 2011, localitatea avea o populație de 23.822 locuitori, fiind al treilea centru urban ca mărime al județului (Fig. 1). A fost declarată municipiu în anul 1995, împreună cu alte două localități din județul Suceava: Fălticeni şi Câmpulung

[1] Profesor, Colegiul „Andronic Motrescu", Rădăuți, nechifor.loredana@yahoo.com
[2] Conf. univ. dr. ing., Facultatea de Inginerie Alimentară, Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava, ioang@fia.usv.ro

Moldovenesc. Înainte de reforma administrativă din anul 1950 a fost reşedinţa fostului judeţ Rădăuţi.

Figura 1. Date privind populaţia[3]

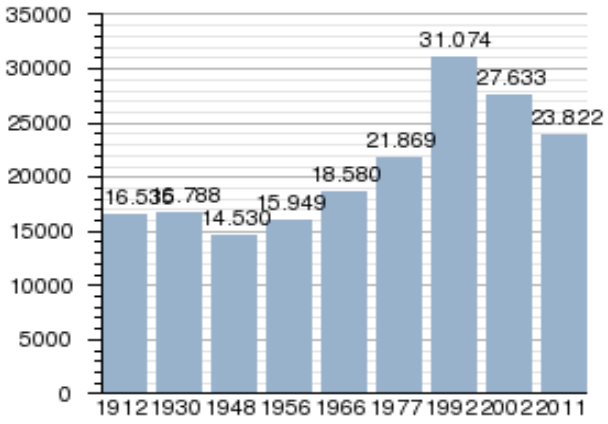

Date recensăminte. Grafică realizată de Wikipedia.

Municipiul Rădăuţi este situat în judeţul Suceava, în partea nord-estică a acestuia, la intersecţia coordonatelor geografice 47° 51' latitudine nordică şi 25° 55' longitudine estică. Se învecinează cu următoarele localităţi: comuna Frătăuţii Vechi (la nord şi nord-est), comuna Satu Mare (la est), oraşul Milişăuţi şi comuna Volovăţ (la sud), comunele Marginea, Horodnic de Sus şi Horodnic de Jos (la vest).

Elementele fizico-geografice ce caracterizează localitatea sunt reprezentate de poziţia sa centrală în cadrul depresiunii Rădăuţi, aproape de locul unde Sucevița se întâlneşte cu Suceava, într-o poiană lăsate de ape după scurgere plină de ochiuri şi izvoare. Localitatea este situată la 6 km de râul suceava, între legendarul deal al Crucii la est, Osoiul la vest, pârâul Pozin la nord şi pârâul Sucevița la sud [Schipor G., 2010].

[3] www.wikipedia.ro

2. Potențialul natural şi antropic

În mod sintetic, protejarea şi conservarea mediului şi a potențialului turistic natural şi antropic, trebuie să aibă în vedere următoarele [Rujanschi V. ş.a., 2002]:

- conservarea, protejarea şi ameliorarea mediului înconjurător în zonele, stațiunile, centrele, localitățile şi obiectivele turistice integrate în circuitul turistic;
- amenajarea, exploatarea rațională şi conservarea mediului înconjurător, în arealele turistice valorificate incomplet, în concordanță cu perspectivele de dezvoltare turistică;
- controlul efectelor activității turistice, în vederea preîntâmpinării degradării mediului înconjurător şi a resurselor turistice;
- analiza stării de fapt a poluării atmosferei, apei, solului şi subsolului şi a peisajului de către activitățile economice şi adoptarea de măsuri corespunzătoare în acest sens.

Având în vedere varietatea potențialului natural şi antropic al oraşului Rădăuți putem menționa câteva obiective turistice care pot fi vizitate în permanență astfel:

Mănăstirea Bogdana, ctitorită de către voievodul Bogdan I al Moldovei (1359-1365), întemeietorul statului feudal moldovean și având și rolul de necropolă domnească (SV-II-A-a-05603). Este singura biserică veche din Moldova care are planul bazilical în 3 nave, separat prin două rânduri de pilaştrii, reprezentând o formă de adaptare a unui stil arhitectonic larg răspândid în occident (Fig. 2). În cadrul bisericii sunt îngropați primii Muşatini.

Fig. 2. Biserica Mănăstirii Bogdana[4]

Catedrala ortodoxă "Pogorârea Sfântului Duh", monument istoric construit în perioada 1927-1961 (SV-II-m-B-05627), fiind caracterizată de vizitatori o "monumentală şi impresionantă capodoperă arhitectonică şi picturală", fiind socotită " cea mai frumoasă şi autentică valoare, realizare modernă pe tărâm bisericesc a artei româneşti din țara noastră" (Fig. 3).

Figura 3. Catedrala „Pogorârea Sfântului Duh"[5]

[4] www. turismland.ro
[5] www. turismland.ro

Muzeul Tehnicilor Populare Bucovinene este păstrător al unui bogat tezaur de valori ale civilizației materiale şi spirituale representative pentru zona Rădăuți. Prin modul de expunere original, dar şi prin valoarea istorică şi artistic a exponatelor, muzeul oferă turiştilor o imagine complexă atotcuprinzătoare asupra mai multor aspecte esențiale ale creației populare de pe meleagurile rădăuțene (Fig. 4).

Figura 4. Interior muzeu[6]

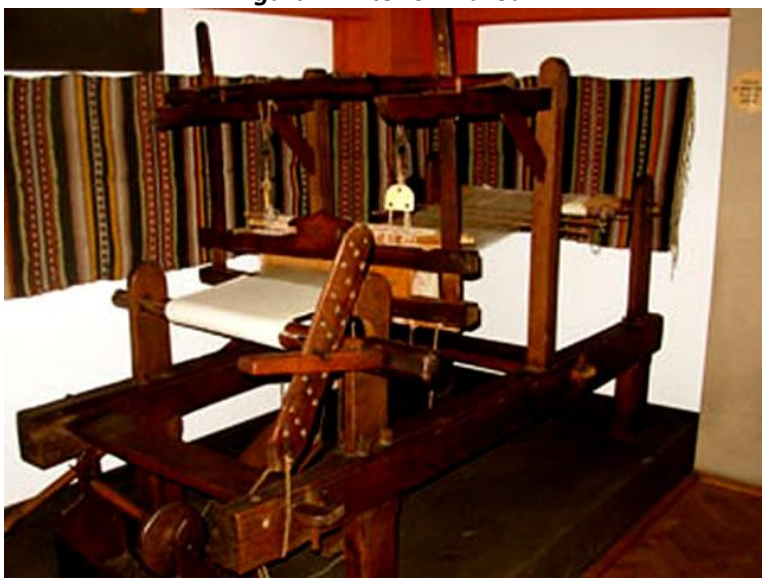

Căsuța de lemn - muzeu etnografic din zona Rădăuți

Va fi o întâlnire cu bătrânii satelor, deținători ai unui bogat tezaur de valori etnografico-folclorice, urmaşii direcți ai celor care s-au jertfit pentru păstrarea ființei neamului românesc, o întâlnire cu dragoste pentru frumos, vădită în toate domeniile creației populare rădăuțene:

- în arhitectura construcțiilor țărăneşti şi în monumentala arhitectură religioasă, elegantă prin sintetismul îndrăzneț al formelor, prin integritate perfectă în peisajul natural, prin rezolvările constructive deosebit de originale în care cerințele funcționale s-au îmbinat cu cele decorative, într-o armonie desăvârşită;

[6] www. turismland.ro

▪ în străvechiul port popular românesc tradițional care mai păstrează până în zilele noastre piese de ceartă autenticitate şi valoare artistică;

▪ în țesăturile şi scoarțele care aduc în câmpul lor înflorit ceva din frumusețea calmă a obcinelor;

▪ în crestăturile care împodobesc stâlpii de lemn ai prispei, lăzile de zestre şi aproape toate obiectele de utilitate zilnică.

Figura 5. (a, b) Muzeu etnografic - Căsuța de lemn

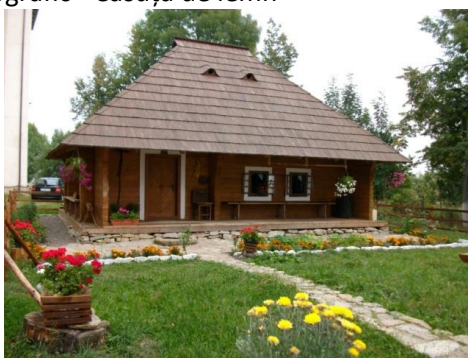

Colegiul *Andronic Motrescu* din Rădăuți, deține un bogat tezaur de valori ale civilizației materiale şi spirituale reprezentative pentru această zonă, expuse într-o căsuță de lemn. Bazele acestei casuțe de lemn, menită să gazduiască obiecte şi bunuri tradiționale bucovinene este veche [Fig. 5 a, b].

În anul şcolar 1996-1997, an premergător sărbătorii centenarului şcolii, printr-o campanie în rândul elevilor şi părinților acestora, au fost adunate de prin gospodăriile țărăneşti vechi, câte au mai rămas, obiecte de uz gospodăresc, uneltele de lucru, veşminte de lucru ori de sărbătoare, orice era interesant pentru scopul urmărit: realizarea unui mic muzeu etnografic. Aceste obiecte au fost selectate, identificate şi grupate pe categorii, iar în final la sărbătoarea centenarului şcolii în octombrie 1997, oaspeții au putut admira în 2 încăperi ale internatului şcolar micul muzeu etnografic.

Povestea Căsuței tărăneşti începe cu un drum spre comuna Straja, la domnul Dorin Pătrăucean unde a realizat prin eforturi proprii o *replică* a casei de la Muzeul Satului Bucureşti.

Căsuța țărănească este poziționată cu fațada spre soare, deoarece aşa sunt aşezate şi astăzi casele țărăneşti din această zonă. În luna iulie 2011 în curtea liceului se zărea de la depărtare o căsuță țărănească, acoperită cu draniță, material tot mai rar utilizat în acest scop. Această căsuță este alcătuită din trei încăperi, numite în grai local *casă din sus sau casa mică, casa mare sau casa din jos* între ele aflându-se *tinda*. Orientarea încăperilor a fost realizată, în raport cu particularitățile de climă şi relief locale. La vest se află ”căsuța”(”casa din sus” sau ”casa mică”), la est ”casa mare”(sau casa din jos) între ele aflându-se *tinda* cu cămara în spate şi cu un gang pe trei laturi. În casa mică se locuia propriu-zis, ea îndeplinind în acelaşi timp şi locul rolul de bucătărie, în casa mare se primeau oaspeții. Uşa principală este aşezată în dreptul tindei care serveşte ca loc de trecere în casă şi la pod.

Pardoseala căsuței este din lut stabilizat, pereții lutuiți şi văruiți, iar tinda este ”oarbă”, fără ferestre, iluminatul făcându-se oarecum prin acoperiş şi fumare, tinda neavând tavan, iar la nevoie şi pe uşă la deschiderea acesteia. În față şi pe laterale este adăpostită sub streaşina largă *prispa bucovineană*. Ea este construită din lemn protejând temelia casei de intemperii şi în acelaşi timp, creează un cadru de ambianță în jurul căsuței.

Stând într-o astfel de căsuță, privirea îți alunecă evlavioasă peste lucurul mâinilor şi al sufletelor atâtor generații de păstrători ai marii ştiințe a frumuseții împlinite în obiectele vieții de toate zilele.

”Căsuța” (*casa mică* sau *casa din sus)* era cameră de locuit unde se desfăşura viața întregii familii. Principalele piese de mobilier aveau un loc fix, bine definit. Sub ferestre, pereții camerei sunt împodobiți cu ”păretare”. Păretarul este asemănător lăicerului prin materia primă din care sunt confecționate şi prin sistemul de ornamentare.

În interiorul ”căsuței”, de-a lungul peretelui longitudinal din spate se află o prăjină lungă sau aşa numita ”grindă”, fixată între cuptor şi perete, deasupra patului. Grinda este învelită cu scoarța cea mai frumoasă din ”gospodărie”, iar deasupra acesteia pe toată lungimea ei sunt aşezate pernele mari, din pene de gâscă, îmbrăcate în pânză albă cu, capete croşetate cu ”iglița”, dispuse transversal pe lățime [Cioară M., 1979].

Deasupra uşii şi a ferestrelor sunt aşezate *ştergarele rădăuţene* confecţionate din bumbac şi cânepă, mai scurte şi mai late decât ştergarele din alte zone etnografice ale ţării, fiind ornamentate la cele două extremităţi cu motive alese care alterează cu ”vărgi” realizate cu lânică, arnici sau bumbac, în tehnica chilimului. Rombul este elementul decorativ predominant de pe ştergare urmat S-ul culcat, pristornicul şi crucea. Ştergarele se conturează prin policromia exuberantă a motivelor ornamentale, cu nuanţele sobre ale ţesăturilor din lână şi cu tonurile patinate ale lemnului grinzilor şi mobilierului. În ”căsuţă” se află şi blidarul, pe ale cărui rafturi sunt aranjate oale, străchini şi talgere [Fig. 6 a, b].

Figura 6. (a, b) Interior - Căsuţa de lemn

În colţul de sud al camerei pe laviţă, se află tradiţionala ladă de zestre din lemn de brad cu capac plan, ornamentată pe partea din faţă şi pe capac cu motive florale policrome, în care predomină roşul, verdele şi galbenul. Pe ladă sunt aşezate cu mare grijă, în stive, *pânzăturile*: scoarţe, lăicerele, ţolurile de lână, ţesăturile pentru traiste şi saci. În ladă se păstrează cele mai importante piese de port: cămăşi, catrinţe, brâie, frânghii, păstrate din generaţie în generaţie. În faţa laviţelor, în mijlocul camerei se află masa de brad, acoperită cu o faţă de masă albă [Fig. 7 a, b].

Figura 7. (a, b) Masa şi lada pentru zestre

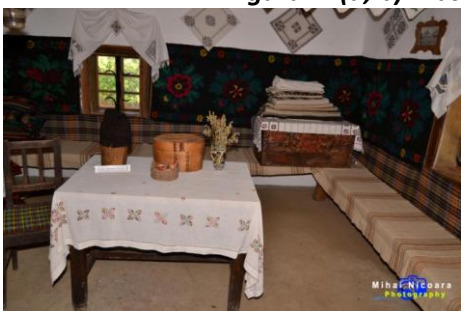

Țesăturile din lână şi cele din fibre vegetale reflectă în conținutul tematic al motivelor ornamentale, în varietatea formelor de exprimare plastică, în structura compoziției decorative, ca şi în cromatică, evoluția concepției estetice, un anumit mod de înțelegere şi redare a realității înconjurătoare, o anumită atitudine față de viață şi lume, cristalizată în cadrul unei civilizații de străveche tradiție.

Menirea căsuței de lemn de la Colegiul *Andronic Motrescu* din Rădăuți, i se cuvine domnului director profesor Florin Drâmbă şi doamnei profesor Silvia Drâmbă.

3. Concluzii

Studiul de față este un îndemn la cunoaştere şi un ghid spre frumos şi sensibilitate făurită din lemn, lut şi de talentații meşteri populari dornici să dea oamenilor clipe de bucurie, fumusețe şi să le îmbogățească viața cu valori statornice.

Menirea căsuței de lemn de la Colegiul *Andronic Motrescu* din Rădăuți, i se cuvine domnului director profesor Florin Drâmbă şi doamnei profesor Silvia Drâmbă.

Bibliografie

1. Cioară, M., *Zona etnografică Rădăuți*, Sport-Turism, București, 1979
2. Rujanschi, V. Et al., *Politici şi strategii de mediu*, Editura Economică, Bucureşti, 2002
3. Schipor, Gh., *Rădăuți, scurtă privire istorică*, Cygnus, Suceava, 2010
4. www.turismland.ro
5. www.wikipedia.ro

REDUCING THE CARBON FOOTPRINT IN AGRITOURISTIC GUESTHOUSES OF THE MĂRGINIMEA SIBIULUI RURAL AREA THROUGH ECOTOURISTIC CERTIFICATION

DIMINUAREA AMPRENTEI DE CARBON PRIN CERTIFICARE ECOTURISTICĂ ÎN SATELE MĂRGINIMII SIBIULUI

Simona SPÂNU[1]
Virgil NICULA[2]

Abstract

Reducing the carbon footprint in agritouristic guesthouses from the Mărginimea Sibiului area, propose a possible certification as ecopensions, on the basis of the use tourism resources in view of sustainable development and with impact on changing mentalities. The re-evaluation of the rural tourism activities aims to preventing excessive exploitation of the environment through public awareness, concerning the increase impact of local tourist pressure and propose methods and techniques approved at the international level with specificities and Romanian tourist village traditions. Certification of the agritouristic guesthouses like ecopensions represents a way for the development of green tourism.

Key words: *green tourism, ecopension, ecotouristic certification, carbon footprint*
JEL: Q56, Q57, L83, Q26

1. Introducere

Ultimele decenii au adus în atenția opiniei publice şi a factorilor de decizie o nouă dimensiune, cea ecologică. Minimalizarea consecințelor acțiunilor noastre explică modul în care omul s-a comportat sau s-a raportat la lumea în care trăieşte şi la celelalte forme de viață de care depinde, direct sau indirect, prin alimentație sau alte nevoi. Astfel, în calitate de ființe biologice, acțiunile noastre îndreptate spre satisfacerea nevoilor proprii, considerate singurele care trebuie luate in considerare, sunt justificate chiar dacă duc spre autodistrugere (Gore Al, 1994).

[1] Lect. univ. dr., Facultatea de Ştiințe Agricole, Industrie Alimentară şi Protecția Mediului, Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu, simona_spanu@yahoo.com
[2] Conf. univ. dr., Facultatea de Ştiințe Economice, Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu, niculavirgil@yahoo.com

Adaptarea economiei, astfel încât progresul să nu fie în detrimentul mediului nu este esențială numai pentru viabilitatea pe termen lung, dar şi pentru calitatea vieții. Cercetările ştiințifice confirmă faptul că încălzirea globală este un rezultat direct sau indirect al activităților umane (arderea combustibililor fosili, schimbarea folosinței terenurilor etc.), care determină schimbarea compoziției atmosferei globale şi care se adaugă la variabilitatea naturală a climei, observate pe o perioadă de timp comparabilă. În prezent, acțiunile care se realizează la nivel european, având ca obiectiv reducerea efectelor schimbărilor climatice, se concentrează în principal pe acțiunile de limitare şi reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, precum şi pe adaptarea la efectele acestor modificări climatice (Protocolul de la Kyoto, 2001).

Începând cu anul 2002, România transmite anual Secretariatului UNFCCC (Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice), Inventarul Național al Emisiilor de Gaze cu Efect de Seră (INEGES), realizat conform metodologiei IPCC - Grupul Interguvernamental privind Schimbările Climatice (IPCC, 2008). Provocarea secolului 21 o constituie schimbarea climei. Aceasta are trei caracteristici distinctive: caracter cumulativ, efecte ireversibile și manifestare globală (Sorocovschi V., 2007).

Responsabilitatea comună, dar diferențiată a diminuării amprentei de carbon se face prin definirea unui model durabil de emisie şi implementarea măsurilor de diminuare a emisiilor de CO_2. Rolul demersului de față a fost acela de informare şi conştientizare a populației rurale din satele turistice ale Mărginimii Sibiului, astfel încât să nu fie doar spectator la schimbările climatice, ci actor care să conlucreze activ la limitarea efectelor acestor schimbări.

Efortul de asigurare a calității mediului se dovedeşte a fi una dintre cele mai de seamă investiții făcute pentru ridicarea bunăstării omului şi a capacității sale productive, o investiție cu unul din cele mai mari şi complexe efecte propagate în economia şi viața societății. Protecția reală şi eficientă a mediului sub toate formele lui presupune elaborarea unui program complex de lungă durată, ca parte componentă a prognozei şi planificării economice şi sociale pe termen lung. Conştientizarea epuizării şi capacității de regenerare a resurselor naturale impune redefinirea şi

elaborarea de strategii de mediu solicitând colaborarea autorităților publice locale cu organizațiile nonguvernamentale pentru protecția mediului. Acest lucru va ridica nivelul de conştientizare a opiniei publice, stimulând schimbările de atitudine în sensul găsirii unor alternative viabile. În acest sens, elaborarea unor strategii forestiere şi turistice implică un proces complex care necesită un matur spirit ecologic, economic şi social din partea tuturor actorilor publici şi privați care intervin în etapele procesului decizional de inițiere, adoptare şi aplicare a programelor de acțiune. Reflectând o gestionare pe baze durabile, pădurea, mediul înconjurător în general, potențialul turistic natural şi antropic pot să aibă de câştigat în ideea prezervării şi dezvoltării de o manieră ecologică, durabilă.

Strategiile dezvoltării durabile în sectoarele forestier şi turistic trebuie să țină cont nu numai de indicatorii cantitativi, ci trebuind să acorde o atenție sporită acelor valori mai puțin cuantificabile în unități de măsură şi care reprezintă adevărate patrimonii, integrând astfel conservarea biodiversității, protejarea şi ameliorarea efectelor protective ale pădurilor, conservarea potențialului turistic natural şi a specificității zestrei culturale româneşti (Bran Florina, 2004).

În plan economic, strategiile de dezvoltare economică durabilă din silvicultură şi turism vor constitui instrumentul creşterii eficienței la nivel macroeconomic a activităților de valorificare a produselor forestiere şi a atractivității destinațiilor turistice.

În acest context, mijloacele și metodele utilizate în cercetarea de față au fost direcționate spre dezvoltarea unei conştiințe ecologice, ca răspuns la imperativele ecosistemice privind menținerea capacității de autoreglare şi păstrarea sănătății ecosistemului.

2. Material și metodă

Evaluarea stării de sănătate a ecosistemului s-a făcut prin monitorizarea periodică a amprentei de carbon în satele turistice ale Mărginimii Sibiului.

Amprenta individuală de carbon este efectul direct al acțiunilor unei persoane asupra mediului. Aceasta se măsoară prin adunarea emisiilor de CO_2 care rezultă în urma activităților zilnice pe o perioada de un an

calendaristic. De la electricitate şi până la călătorii, alimentație şi activități agricole, toate acțiunile noastre implică emisii de CO_2 şi au un impact direct asupra accelerării schimbărilor climatice. Emisiile de CO_2 se calculează ținând cont atât de aparatele electrice şi electrocasnice existente în locuință, cât şi de obiceiurile de viață şi de consum ale fiecărui individ in parte (Plassmann Katharina, 2009).

Amprenta de carbon nu se referă exclusiv la emisiile specifice unei activități, emisii care să ducă la accentuarea efectului de seră. La fel de importante şi de luat în calcul sunt şi emisiile de gradul doi, din activitățile conexe. De exemplu, o centrală termică pe lemne, pentru o locuință, poate avea o amprentă de carbon mai mică decât o centrală electrică de aceeaşi mărime şi cu acelaşi randament în funcționare, pentru că centrala termică pe lemne este de dată recentă, lucrând cu o eficiență de 80%, pe când curentul electric folosit de centrala electrică provine de la o termocentrală pe cărbuni care emite gaze toxice (echivalent carbon mare) şi, în plus, lucrează la o eficiență de maxim 50%.

În teorie, replantarea copacilor sau plantarea altora în spații noi ar trebui să compenseze emisiile de CO_2, dar asta nu se întâmplă imediat şi nici nu se plantează întregile regiuni defrişate sau mistuite de incendii. De aceea, este necesară implicarea individului. Fiecare dintre noi are un rol important în combaterea schimbărilor climatice.

Fiecare din noi are propria amprentă de carbon, în funcție de stilul de viață. Un român poluează mediul în medie cu 9,2 tone de CO_2/an, cu 2t mai mult decât media europeană. Putem recupera, plantând un copac pentru fiecare tonă de CO_2 cu care poluăm anual natura. Creşterea gradului de informare şi instruire al populației şi administrațiilor locale cu privire la schimbările climatice, identificarea şi implementarea unor soluții de rezolvare a problemelor de mediu, cu accent pe managementul adaptativ şi eficient al terenurilor şi pe promovare a unui transport nepoluant, care să minimalizeze pierderile economice şi de biodiversitate, în condițiile schimbărilor climatice, au fost obiectivele propuse în acest demers științific.

Pentru definirea problemei de cercetare am ales interviul cu grupul țintă, analiza datelor şi metode calitative de cercetare. Chestionarul privind amprenta personală de carbon a cuprins întrebări referitoare la tipul de

construcție al locuinței, la sursele de încălzire ale acesteia, modalitatea de utilizare în gospodărie a apei, mijloacele de transport folosite pentru deplasare, tipul de agricultură practicat. Tot pe baza chestionarului s-au identificat următoarele aspecte ale turismului în zonă: mijlocul de transport cu care se face călătoria turistică, durata vizitei, existența ofertelor de cazare acreditate cu eticheta verde, cumpărarea produselor locale alimentare şi a suvenirurilor, gradul de organizare al punctelor de atracție turistică.

Monitorizarea în trei etape a locuitorilor din Mărginimea Sibiului (iulie 2012, octombrie 2012 şi ianuarie 2013) a evidențiat disponibilitatea populației din zona rurală la achiziționarea unor instalații de panouri solare şi centrale pe peleți, mai prietenoase cu mediul.

Monitorizarea grupului țintă format din 53 de administratori de pensiuni agroturistice şi proprietari de gospodării a evidențiat dorința de a contribui la diminuarea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Figura 1. Harta Mărginimii Sibiului

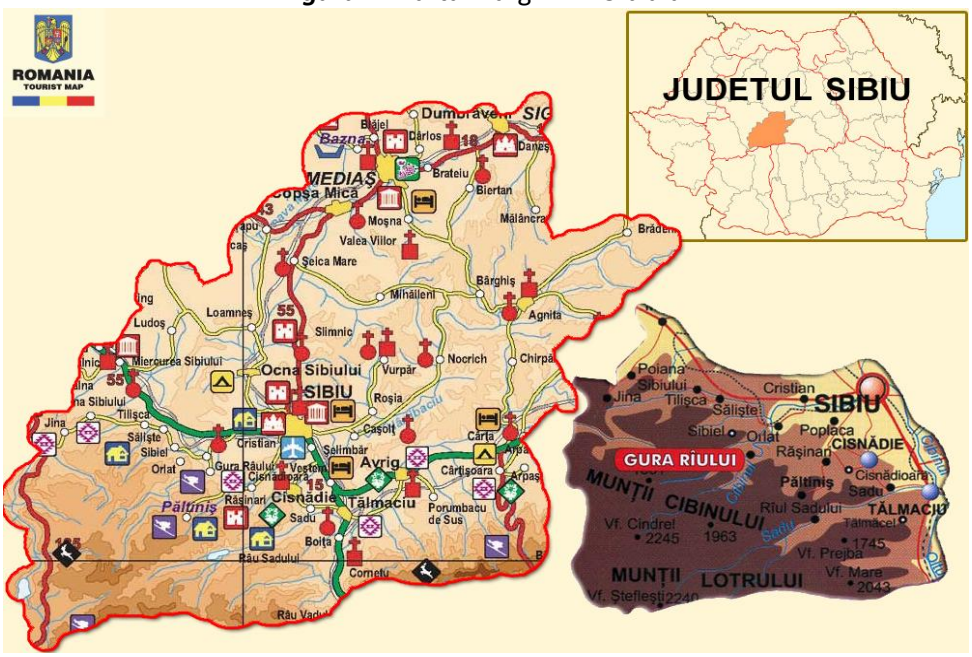

Sursa: ARPM Sibiu

3. Rezultate și discuții

Impactul pe care numărul vizitatorilor îl are asupra comunității în satele turistice din Mărginimea Sibiului are efect pozitiv asupra nivelului ocupațional, dar şi efect negativ asupra mediului. Au fost identificate următoarele aspecte ale turismului în zonă: mijlocul de transport cu care se face călătoria turistului, scurte vizite versus sejururi lungi, existența ofertelor de cazare acreditate cu eticheta verde, cumpărarea produselor alimentare locale şi a suvenirurilor, gradul de organizare al punctelor de atracție turistică.

Utilizarea analizei sintetice a legislației şi materialului bibliografic referitor la amprenta de carbon a permis evidențierea efectelor pe care le are creşterea emisiilor de gaze cu efect de seră asupra diverselor activități şi asupra mediului natural sau antropic.

Impactul principal al schimbărilor climatice asupra zonelor locuite, infrastructurii şi construcțiilor este legat, în principal, de efectele evenimentelor meteorologice extreme, precum valurile de căldura, căderi abundente de zăpadă, furtuni, inundații, creşterea instabilității versanților şi modificarea unor proprietăți geofizice.

Astfel, planificarea urbană şi proiectarea unei infrastructuri adecvate joacă un rol important în minimizarea impactului schimbărilor climatice şi reducerea riscului asupra mediului antropic. Planificarea teritoriului poate oferi un cadru integrat, ce permite conexiuni între vulnerabilitate, evaluarea riscului şi adaptare, putând conduce la identificarea celor mai eficiente opțiuni de acțiune.

Îmbunătățirea practicilor agricole și forestiere poate duce la creșterea capacității sectorului de a conserva și de a sechestra carbonul în soluri și păduri. Acest lucru poate fi realizat, de exemplu, prin măsuri orientate vizând menținerea pășunilor, refacerea zonelor umede și a turbăriilor, reducerea sau eliminarea sistemului de lucrări ale solului, reducerea eroziunii și dezvoltarea pădurilor. Sectorul agricol și cel forestier oferă, de asemenea, resurse pentru bioenergie și pentru stocurile de furaje industriale, iar această contribuție va continua să crească. „Inovarea în scopul creşterii durabile: O bioeconomie pentru Europa", document aprobat în februarie 2012, prevede avantajele privind instaurarea bioeconomiei în Europa: posibilitatea de a menține şi de a genera creştere

economică şi locuri de muncă în zonele rurale, de a reduce dependența de combustibilii fosili şi de a creşte sustenabilitatea economică şi ecologică a producției primare şi a industriilor prelucrătoare.

Bioeconomia contribuie astfel în mod semnificativ la atingerea obiectivelor a două inițiative emblematice ale Strategiei Europa 2020: „O Uniune a inovării" şi „O Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor". Provocările globale cer soluții globale, de aceea strategia în domeniul bioeconomiei va sprijini o abordare globală a utilizării mai sustenabile a resurselor.

Elaborarea unui plan de măsuri privind diminuarea amprentei de carbon în satele turistice mărginene, în contextul economiei verzi se înscrie în politica europeană vizând economia verde – *green economy.* Pe termen mediu şi lung, satele turistice pot deveni modele de diminuare a amprentei de carbon, prin elaborarea şi aplicarea metodelor de agricultură ecologică, de turism verde şi de utilizare a surselor energetice nepoluante. Satul ecoturistic poate deveni o piesă importantă în sistemul agricultură ecologică - hrană ecologică - conservarea biodiversității - dezvoltare bio şi eco-economică şi permite accesarea fondurilor structurale post-aderare pentru dezvoltarea durabilă a satului românesc.

Unul dintre indicatorii de impact vizează înaintarea documentației pentru achiziția panourilor solare de către cel puțin o gospodărie din arealul de interes, ceea ce va contribui la creşterea gradului de conştientizare al comunităților din Mărginimea Sibiului cu privire la avantajele pe termen mediu şi lung ale diminuării amprentei de carbon, folosind surse de energie nepoluantă (depunerea unor proiecte de achiziție a panourilor solare, inclusiv prin programul „Casa Verde").

Pe durata cercetării, am avut satisfacția să constatăm că cererile depuse au crescut în comparație cu anul anterior, 62% dintre solicitanți fiind respondenți ai chestionarului şi conştientizați cu ocazia discuțiilor purtate cu administratorii de pensiuni și cu gospodarii din satele Mărginimii Sibiului. Programul "Casa verde" vizează instalarea sistemelor de încălzire care utilizează energie regenerabilă, inclusiv înlocuirea sau completarea sistemelor clasice de încălzire.

Tabelul 1. Solicitanți ai investițiilor prin Programul „Casa verde”

Localitatea	**Cereri panouri solare**	**Cereri pompe de căldură**	**Cereri centrale peleți**
Sălişte	6		
Tilişca	6		
Şelimbăr	3		2
Cristian	1		
Cisnădioara	3	1	
Răşinari	5		
Jina	1		
Tălmaciu	1		
Poplaca	1		

Dezvoltarea oricărei activități turistice rurale nu se poate face fără existența unor structuri de primire cu funcțiuni de cazare care să satisfacă exigențele turiştilor. Pentru dezvoltarea unei activități turistice prietenoase cu mediul, este necesară stimularea localnicilor pentru realizarea unor structuri de cazare de mici dimensiuni, cu amprentă de carbon redusă. Vor fi preferate mai degrabă renovările clădirilor decât construirea altora noi, utilizarea materialelor locale, reflectarea tradițiilor arhitecturale şi posibilitatea folosirii energiei neconvenționale. În general, acestea ar trebui să fie realizate din inițiativă privată - localnicii ar trebui să fie încurajați şi sprijiniți să dezvolte astfel de afaceri (Nicula V., 2012).

Profitând de existența instrumentelor de finanțare europene se pot introduce şi anumite modele de bune practici în renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia şi populația rurală şi punerea în valoare a moştenirii rurale. Toate acestea pot asigura:

- îmbunătățirea condițiilor de viață pentru populație;
- asigurarea accesului la serviciile de bază şi protejarea moştenirii culturale şi naturale din spațiul rural în vederea realizării unei dezvoltări durabile;
- implementarea strategiilor de dezvoltare locală - calitatea vieții şi diversificarea economiei rurale „Conectarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii”;
- creşterea adaptabilității lucrătorilor şi a întreprinderilor;
- promovarea măsurilor active de ocupare;

- un sistem inovativ şi ecoeficient de producție;
- investiții productive şi pregătirea pentru competiția pe piață a IMM-urilor;
- dezvoltarea unui antreprenoriat sustenabil.

Din datele obținute s-a subliniat faptul că în Mărginimea Sibiului există o reală dorință de a contribui la diminuarea amprentei de carbon a gospodăriei şi a pensiunii agroturstice, ceea ce ne îndreptățeşte să afirmăm că zona are potențial în a deveni un model de turism verde bazat pe strategia celor 4 R (Reducere, Reutilizare, Reciclare si Reexaminare).

Subliniem atitudinea administratorilor de la pensiunea „Sălişteanca" şi „Rudy şi Ella", ambele din Sălişte. În primul caz, pensiunea oferă locuri de campare şi majoritatea turiştilor sosesc cu autocarul, iar plimbările în împrejurimi se fac fie pe jos, fie cu bicicleta.

Figura 2. Pensiunea Sălişteanca și Pensiunea "Rudy și Ella" din Sălişte

Pensiunea are prevăzut în produsul turistic şi plimbări cu trăsura sau cu sania, în funcție de anotimp. În plus, administratorul pensiunii este în relații de colaborare cu asociații de profil ecoturistic din Franța şi Germania. Mediul curat oferit de Sălişte este evidențiat de un indicator biologic: multitudinea de berze care vin în fiecare primăvară. Chiar în fața pensiunii este un cuib unde berzele vin cu regularitate. Administratorul pensiunii este membru al clubului „Prietenii berzelor".

Ancheta de teren desfăşurată în satele Mărginimii Sibiului a evidențiat preocuparea unora dintre locuitori pentru protejarea mediului. Astfel, proprietarii pensiunii „Rudy şi Ella" utilizează în gospodărie numai produse ecologice, obținute prin practici agricole tradiționale. Au amenajat

o rampă pentru compost, iar încălzirea locuinței şi a pensiunii se face cu o centrală pe lemne.

Carbonul este stocat nu numai în lemnul din pădure, ci şi în elementele de mobilier din lemn. Păstrarea mobilierului tradițional, restaurat şi recondiționat, demonstrează o atitudine ecologică şi o protejare a tradițiilor.

Mediul înconjurător natural şi umanizat constituie "suportul" şi "materia primă" pentru dezvoltarea durabilă a oricărei economii (Bran P., 2004). Între turism şi mediul înconjurător este o relație complexă, legăturile dintre ele manifestându-se în ambele direcții. Mediul natural şi moştenirea cultural-istorică prin componentele lor apă, aer, relief, floră, faună, peisaj, monumente istorice şi tradiții etnofolclorice etc. reprezintă resursele de bază ale turismului, iar, pe de altă parte, activitatea turistică în complexitatea sa, influențează mediul ecologic şi cultural, modificându-le elementele componente.

Pornindu-se de la conceptul că "dezvoltare durabilă, viabilă şi susținută din punct de vedere ecologic este considerată acea dezvoltare care satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-şi satisface propriile lor nevoi", turismul, ca activitate economică se înscrie în acest demers ştiințific şi trebuie să colaboreze cu celelalte industrii şi activități economice în asigurarea calității bazei de resurse şi a supraviețuirii sale.

Potențialul turistic fiind o parte integrantă a mediului înconjurător, existența şi dezvoltarea lui depind în mod obiectiv de calitatea acestuia, deci, poate fi considerat un posibil indice de calitate pentru mediul său, altfel spus, un „barometru" al calității acestuia; se practică intens acolo unde sunt întrunite condiții propice sau se diminuează şi dispare treptat în zonele unde, din diverse motive, o componentă sau alta a mediului înconjurător ca, de exemplu, peisajul, aerul, apa, se degradează. În acelaşi timp, prin „exigențele" pe care le revendică, turismul poate fi o soluție practică pentru păstrarea unui mediu nealterat.

Un rol deosebit îl are şi exprimarea opiniei populațiilor locale, față de dezvoltarea zonelor turistice şi participarea acestora la programele de dezvoltare economică.

Cauza principală a efectelor negative ale dezvoltării turismului asupra mediului nu o constituie creşterea populației, a consumului de resurse naturale, gradul mai înalt de urbanizare, dezvoltarea tehnică, ci natura necontrolată şi unilateralitatea acestei dezvoltări, absența în timp a preocupărilor pentru realizarea tehnologiilor nepoluante.

Practicarea unui turism verde va favoriza mai eficient resursele diverselor zone şi regiuni de pe glob, a disponibilităților de forță de muncă la atenuarea dezechilibrelor interregionale, mijloc complex de diversificare a economiilor naționale.

Dezvoltarea turismului pe baze ecologice, în armonie cu mediul, pentru refacerea, protecția şi conservarea potențialului turistic şi respectiv, combaterea poluării din orice sursă este reglementată în strategia de dezvoltare a turismului. Reglementările elaborate de Uniunea Europeană privind politica mediului au stat la baza protocolului încheiat între Ministerul Turismului şi Ministerul Mediului. România se conformează măsurilor stabilite de „Cartea verde" a UE privind strategia de planificare pentru turismul urban şi utilizează instrumente economice şi fiscale în domeniul mediului, pentru protecția resurselor turistice. Mergând pe aceste deziderate, turismul ecologic în România şi în Europa are toate şansele de a se implementa rapid în consens cu toate țările comunitare.

Protecția mediului înconjurător şi a patrimoniului turistic este influențată în mare măsură şi de *conştiința ecologică* a populației şi a sentimentului de dragoste şi respectul acesteia pentru natură, locurile istorice şi monumentele de artă şi arhitectură create de-a lungul timpurilor (Glăvan V., 2003). Aceasta se poate realiza printr-o susținută acțiune de educație cu privire la mediul şi potențialul turistic, acțiune care trebuie să se facă la nivelul întregii națiuni, prin insuflarea unei atitudini de respect şi responsabilitate față de resursele naturale în vederea ocrotirii lor.

O deosebită atenție trebuie acordată gestionării zonelor naturale, fragile, ceea ce impune o cunoaştere detaliată a acestora şi existența unor măsuri legislative pe măsură. În multe țări activitatea de dezvoltare şi protecție a zonelor montane este reglementată prin lege (Franța, Italia etc.). Pentru a se obține rezultate cât mai bune în dezvoltarea durabilă a zonelor rurale cu valențe turistice este nevoie de o mai mare colaborare între diferite departamente (agricultură, silvicultură, gospodărirea apelor,

amenajarea teritoriului ş.a.). În plan local, oraşele vecine sau comunele apropiate îşi pot conjuga eforturile şi investiţiile pentru a permite dezvoltarea unei zone turistice, pentru balizarea zonelor de protecţie a naturii, a punctelor de interes istoric şi cultural.

Analiza datelor rezultate din evaluarea răspunsurilor primite de la respondenţi a reliefat interesul pe care îl acordă gospodarii şi administratorii de pensiuni agroturistice din Mărginimea Sibiului problemelor de mediu. Deşi 96% dintre cei 53 de respondenţi, care s-au constituit ca grup ţintă, nu au auzit până acum de amprenta de carbon, din discuţiile purtate a reieşit interesul pe care l-a avut problema adusă în discuţie, dorinţa locuitorilor din spaţiul rural de a se informa şi de a desfăşura activităţi care să păstreze mediul curat.

La întrebarea "Consideraţi că în prezent gospodăria Dvs., prin activităţile pe care le desfăşuraţi, poluează mediul?", 84% dintre respondenţi au răspuns afirmativ, ei indicând ca sursă de poluare lipsa sistemului centralizat de canalizare.

Cât priveşte sistemul de încălzire al locuinţelor, 87% utilizează încălzirea cu centrale pe bază de combustibil solid (lemn sau bricheţi, la care îţi propun să adauge instalarea unor panouri solare, în special pentru încălzirea apei menajere.

Figura 3. Pensiunea Călin (Gura Râului) și Pensiunea Cristina (Sibiel)

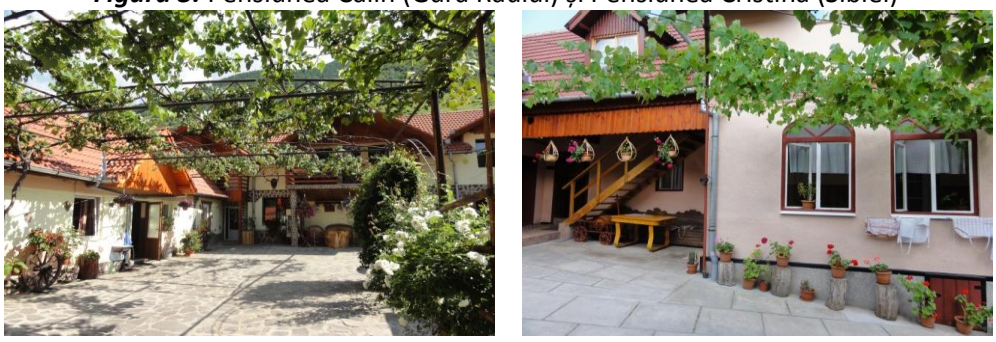

Monitorizarea periodică a amprentei de carbon la grupul ţintă a demonstrat că populaţia din mediul rural, corect informată, devine mult mai responsabilă faţă de situaţia de la începutul monitorizării. Scăderea amprentei de carbon a locuinţei s-a bazat în proporţie mare pe utilizarea becurilor economice în locul celor clasice (79%), pe scoaterea din priză a încărcătoarelor de telefon mobil (83%), pe diminuarea folosirii

îngrăşămintelor chimice (pe care le utilizau doar 38% dintre respondenți), pe preferința pentru duş în îngrijirea corporală (61%) şi pe instalarea unor rezervoare moderne la grupurile sanitare, diminuând astfel risipa de apă.

Chiar dacă diminuarea amprentei de carbon nu înregistrează valori spectaculoase, toți respondenții au încercat să se apropie de media europeană, aceea de 7 tone CO_2 pe an. Dacă la începutul monitorizării amprenta de carbon a oscilat între 17,1 tone CO_2 pe an şi 13,8 tone CO_2 pe an, a treia monitorizare a demonstrat o scădere la valori de 7,3 până la 9,6 tone CO_2 pe an.

Toți respondenții ne-au asigurat că în perioada de monitorizare au plantat cel puțin un arbore sau un pom fructifer. Considerăm că demersul nostru şi-a atins scopul, fie şi numai prin informarea cetățenilor cu privire la utilizarea conştientă a resurselor mediului.

Exemple de bune practici în utilizarea resurselor naturale şi în desfăşurarea unor activități prietenoase cu mediul sunt pensiunile „Sălişteanca" şi „Rudy şi Ella" din Sălişte, „Cristina" şi „Lunca Sibielului" din Sibiel şi „Călin" din Gura Râului. Administratorii acestor pensiuni, pe lângă eforturile depuse pentru diminuarea amprentei personale de carbon, se remarcă şi în stocarea carbonului, prin preferința pentru mobilier din lemn şi utilizarea lemnului ca material decorativ. Imaginile din pensiunile enumerate sunt edificatoare pentru tema promovată prin proiectul de față.

Una din cele mai importante întrebări ale anchetei de teren pe bază de chestionar se referă la ce ar dori respondentul să schimbe în gospodăria sau pensiunea sa, pentru ca activitatea desfăşurată să fie mai prietenoasă cu mediul.

Cei mai mulți (83%) îşi doresc instalarea unui sistem de încălzire ecologic şi colectarea selectivă a deşeurilor menajere (66%). 74% doresc să cultive terenurile prin metode tradiționale, ecologice, iar 62% dintre aceştia au certitudinea că produsele pe care le consumă sau le utilizează în alimentația turiştilor sunt ecologice, deşi nu sunt certificate ca atare.

4. Concluzii

Soluțiile durabile ale devenirii socio-umane şi naturale pot fi găsite numai de om şi pentru civilizația umană.

Un adevărat „ecoumanism” presupune, printre altele, o reformă profundă şi la nivelul mentalului, în privința percepției şi valorizării relațiilor dintre om şi mediu şi a modalităților de abordare a problemelor aferente. Aceasta este o perspectiva practic fără alternativă, "pentru ca mâine să fie ceea ce noi decidem să facem, şi nu ceea ce timpul va decide în locul nostru" (N. Hulot, Pour un pacte écologique, 2006).

Comunitățile din Mărginimea Sibiului se caracteizează prin spiritul cultural deschis şi receptiv față de valorile autentice, exprimând o evoluție paralelă a civilizației Mărginimii între pastoral şi tehnic, între arhaic şi progres cultural, între tradiție şi permanentă inovație.

Dezvoltarea durabilă prin diminuarea amprentei de carbon este în deplină concordanță cu Orientările Strategice Comunitare. Pentru a putea fi valorificat, potențialul natural trebuie să profite de resursele montane unice, care constituie atracția principală pentru dezvoltarea turismului în zonă, conservând procese ecologice esențiale şi ajutând procesul de conservare a patrimoniului natural şi a biodiversității din SCI Frumoasa; să faciliteze activități economice viabile pe termen lung, care să aducă beneficii socio-economice egale tuturor actorilor, inclusiv locuri de muncă stabile şi oportunități de a obține venituri financiare şi servicii sociale pentru comunitățile locale, contribuind astfel la prosperitatea zonei.

Presiunea asupra mediului trebuie să fie ținută sub control în arealele cu un patrimoniu natural deosebit precum cele din situl „Natura 2000”, pentru a permite valorificarea acestuia într-o manieră durabilă şi printr-o repartizare spațială uniformă a activităților turistice. Având în vedere politica Uniunii Europene privind activitățile cu impact redus asupra mediului, studiul nostru se înscrie pe linia educațională, a responsabilizării locuitorilor satelor turistice în vederea diminării amprentei de carbon, cu scopul de a dezvolta în România activități de utilizare durabilă a resurselor naturale, pentru o “Românie verde”.

Bibliografie

1. Bran P., Bran Florina, *Dimensiunea economică a impactului de mediu*, Ed. ASE, Bucureşti, 2004
2. Bran Florina, Ioan Ildiko, Trică Carmen, *Eco-economia ecosistemelor și biodiversitatea,* Ed. Economică, 2004

3. Brown, L.R., *Eco-Economie. Crearea unei economii pentru planeta noastra*. Ed. Tehnică, București, 2001
4. Glăvan V., *Turism rural. Agroturism. Turism durabil. Ecoturism*. Ed. Economică, Bucureşti, 2003
5. Gore Al, *Pământul în cumpănă. Ecologia şi spiritual uman,* Ed. Tehnică, Bucureşti, 1994
6. Nicula V., Spânu Simona, Ciortea G., Ghidul eco-pensoinii agroturistice, Ed. Universității ”Lucian Blaga” Sibiu, 2012
7. Plassmann Katharina, Gareth E. J., *Where does the carbon footprint fall? Developing a carbon map of food production*, Bangor University, 2009
8. Sorocovschi, V., *Climatologie și aplicații bioclimatice în turism*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007
9. ***, *Protocolul de la Kyoto la convenția-cadru a Națiunilor unite asupra schimbărilor climatice*, Monitorul Oficial, februarie 2001
10. ***, IPCC, *Agriculture, Forestry and Other Land Use*. In B. L. Eggleston H.S. (Ed.), *2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories.* IGES, Japan, 2006

STUDY REGARDING THE SPECIFICITY OF ACTIVITIES OF THE RURAL GUESTHOUSES IN SIBIU COUNTY

STUDIU PRIVIND SPECIFICITATEA ACTIVITĂȚII DIN PENSIUNILE TURISTICE RURALE ALE JUDEȚULUI SIBIU

Mirela STANCIU[1]
Ioan Dorin NAN[2]

Abstract

Based on data provided knowledge of the literature on currently existing accommodation capacity in Sibiu County and forms of tourism identified, we plan to conduct a study in rural touristic pensions from several localities. Thus, a sociological survey conducted in 26 rural guesthouses, who used the tool questionnaire, divided into 24 questions related to: activity age, motivation for activities of tourism, degree of comfort, the accommodation capacity, average length of stay, origin of tourists, attractions in the village and surroundings, organized events, facilities available to tourists, organized workshops to be included in the tourist circuit, the agricultural activity carried, traditional products and dishes that are offered to tourists, staff working in hostels and qualifications in tourism. Of particular interest were the opinion questions about the owners/managers of hostels, on the future activities, their satisfaction concerning the results achieved.

Key words: *pension, traditional product, activity, agriculture, sustainable development, agrotourism*

JEL: Q190

1. Introducere

Lucrarea este rezultatul unui studiu privind cunoașterea stadiului actual de practicare a turismului rural în județul Sibiu, desfășurat în cadrul proiectului ”Zona montană – leagănul spațiului rural românesc”, co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul contribuției elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă.

În localități din zona montană, păstoritul reprezintă o ocupație ce s-a transmis de-a lungul generațiilor şi care a imprimat o anumită

[1] Conf. univ. dr. ing., Facultatea de Ştiințe Agricole, Industrie Alimentară şi Protecția Mediului, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, mirela_stanciu2008@yahoo.com

[2] Prof. univ. asociat dr., Departamentul de Ştiințe ale Mediului, Fizică, Educație Fizică şi Sport, Facultatea de Ştiințe, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, dorinnan@yahoo.com

specificitate tipologiei aşezărilor, structurii gospodăriei, modului de viață [Irimie Cornel și colab., 1985, pp. 84-86; Voicu Vedea V., 1998, pp. 132].

Pentru aceste localități sunt necesare studii inter și pluridisciplinare privind abordarea modului productiv specific comunităților pastorale, în termenii adaptării acestuia la mediul economic, social şi natural înconjurător. Există studii legate de cunoașterea posibilității de valorificare cu turiștii străini a potențialului agroturistic din satele situate în Mărginimea Sibiului [Deneș Nicolae, 1993, pp. 185; Stanciu Mirela și colab. 2012, pp. 315-322].

Plecând de la analiza situației prezente, stabilirea direcțiilor și obiectivelor strategice de dezvoltare a turismului în județul Sibiu s-a realizat prin analiza și actualizarea Strategiei și planului de dezvoltare a Județului Sibiu pentru perioada 2006 – 2007 – 2013 – secțiunea turism cât și printr-o raportare constantă la orientările strategice europene, naționale și regionale. Situarea demersului strategic în acest context general ajută la identificarea priorităților și maximizează șansele accesării fondurilor europene [Strategia de dezvoltare a județului Sibiu, 2007-2013].

Viziunea și misiunea autorităților județene (Consiliului Județean Sibiu) în domeniul dezvoltării turismului este aceea că *dezvoltarea durabilă și echilibrată a turismului în județul Sibiu* reprezintă una din prioritățile sale pentru perioada 2010-2020 [Stanciu Mirela, 2012, pp. 112-115].

Se consideră că în perspectivă turismul va reprezenta un sector economic dinamic, cu un aport însemnat la dezvoltarea economică de ansamblu a județului Sibiu; dezvoltarea turismului va reprezenta o oportunitate pentru locuitorii județului de a obține venituri suplimentare si de a-și îmbunătăți calitatea vieții; turismul în județul Sibiu se va dezvolta într-o manieră durabilă, cu protejarea si punerea în valoare a patrimoniului natural, construit si a valorilor culturale materiale si imateriale; județul Sibiu va deveni o destinație turistică sigură și de calitate, corespunzând standardelor Uniunii Europene privind furnizarea produselor și serviciilor; populația județului Sibiu va conștientiza importanța turismului, aceasta atrăgând după sine o implicare mai accentuată socială si comunitară (foarte importantă în procesul general al dezvoltării turismului) [Stanciu Mirela].

Figura 1. Căile de susținere a turismului de către Consiliul Județean Sibiu

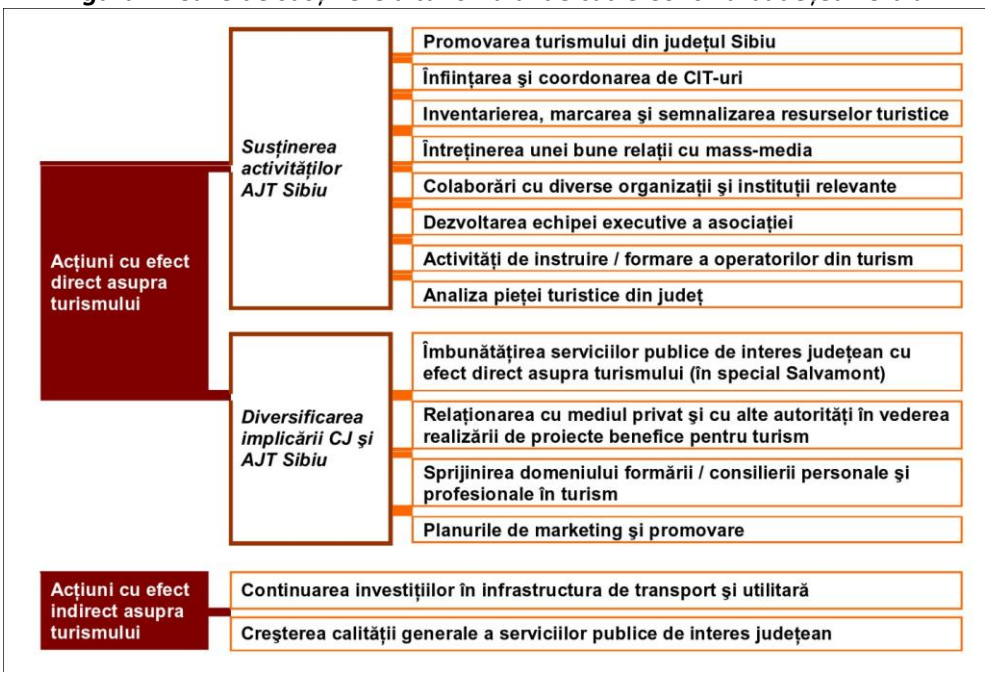

Sursa: Masterplan Turism Sibiu

Cu privire la structurile turistice cu funcțiune de cazare, conform datelor disponibile furnizate de Direcția Județeană de Statistică Sibiu, în anul 2007 la nivelul județului exista un număr de 152 unități de cazare, care grupează 5.123 de locuri. Rezultă un număr de 33,7 locuri în medie pentru o unitate de cazare. Acest număr de locuri reprezintă 1,80% din capacitatea de cazare la nivel de țară si 14,47% din cea a Regiunii Centru (locul II după județul Brasov) [Rebega Lucia, 2011, pp. 130-132].

În privința categoriei de confort, există un singur hotel de 5 stele - *Hilton*, în Sibiu (115 camere cu 234 de locuri) și o pensiune turistică urbană - Vivenza Square (14 camere cu 28 de locuri). La categoria 4 stele/flori110 se găsesc 21 de unități de cazare - 5 hoteluri, 1 vilă, 3 pensiuni turistice rurale, 11 pensiuni turistice și 1 pensiune turistică urbană - care în total reprezintă 8,4%. Categoria medie de confort (3 stele/flori) reprezintă 44,5% (111 unități) și este cea mai numeroasă, fiind urmată îndeaproape de categoria 2 stele/flori cu 42,6% (105 unități). La categoria minimă de clasificare (1 stea/floare) se regăsesc numai 10 unități, adică cca 4% din total [Rebega Lucia, 2011, pp. 130-132].

Masterplanul pentru Turism al județului Sibiu identifică mai multe forme de turism.

Figura 2. Tipuri de turism practicate în județul Sibiu

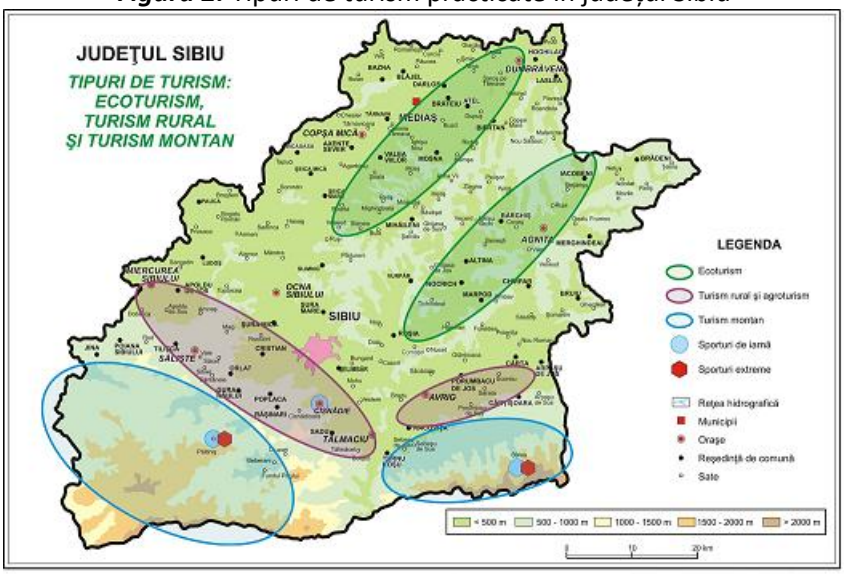

Sursa: Prelucrare realizată de Rebega Lucia, 2011, după Materplan Tursim Sibiu

Figura 3. Tipuri de turism practicate în județul Sibiu

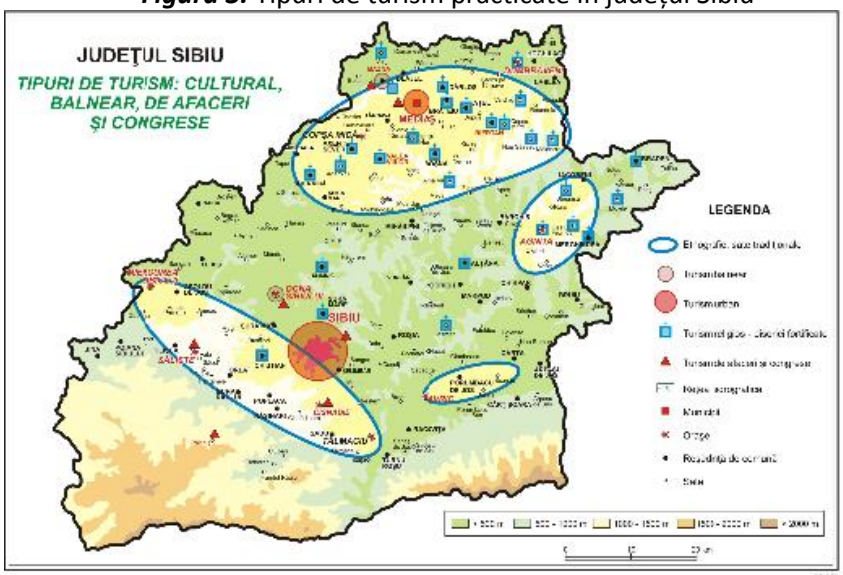

Sursa: Prelucrare realizată de Rebega Lucia, 2011, după Materplan Tursim Sibiu

În privința repartizării spațiilor de cazare pe teritoriul județului Sibiu, pot fi observate anumite zone de concentrare, care se suprapun unor atracții turistice cu notorietate atât la nivel național cât și internațional. [Programe de dezvoltare durabilă a turismului din județul Sibiu, 2010] Cele mai importante astfel de zone sunt: municipiile Sibiu si Medias, zona Mărginimii Sibiului, stațiunile montane și balneoclimaterice (Păltiniș, respectiv Ocna Sibiului și Bazna), zona Munților Făgăraș.

2. Metodele de cercetare utilizate

Studiul desfășurat în pensiunile turistice rurale s-a realizat în perioada august – septembrie 2013. Astfel, s-a realizat o anchetă sociologică în rândul a 26 administratori/proprietari de pensiuni din localitățile Gura Râului, Sibiel, Cârțișoara, Arpașu de Sus, Șelimbăr, jud. Sibiu. Instrumentul de lucru a fost un chestionar care cuprinde 24 de întrebări legate de: vechimea activității, motivația acesteia, grad de confort, capacitatea de cazare, durata medie a sejurului, proveniența turiștilor, atracții turistice în localitate și împrejurimi, evenimente organizate, facilități puse la dispoziția turiștilor. De asemenea, am dorit să știm dacă în localitățile respective există ateliere meșteșugărești care să fie incluse în circuit turistic. Un capitol important al studiului nostru a fost cel referitor la activitatea agricolă desfășurată. Astfel, am dorit să știm dacă în aceste gospodării se face agricultură, ce fel de produse tradiționale sunt oferite turiștilor, proveniența acestora, precum și preparatele culinare oferite turiștilor.

Totodată ne-a interesat situația personalului care lucrează în pensiuni și existența unor calificări în domeniul turismului. Am considerat că este necesar să cunoaștem opinia proprietarilor/administratorilor de pensiuni cu privire la viitorul activității, satisfacția acestora cu privire la rezultatele obținute. Aceștia au fost încurajați să precizeze și principalele dificultăți întâmpinate în activitatea curentă.

3. Rezultatele studiului

În urma prelucrării, analizei și interpretării datelor obținute din teren, se desprind următoarele concluzii:

Se observă că 46 % dintre pensiuni și-au început activitatea în perioada 2006-2010, 19 % în intervalul 1995-2000, 19 % în perioada 2001-2005. În cazul a 8 % dintre pensiuni activitatea a fost demarată înainte de 1995, an ce poate fi considerat debutul turismului rural românesc.

Printre motivațiile pe care le au proprietarii/administratorii de pensiuni ca să desfășoare o astfel de activitate se numără: dorința de a primi musafiri, necesitatea obținerii unor venituri suplimentare, renumele zonei, atractivitatea zonei, lipsa de ocupație, existența unui spațiu de cazare excedentar, moștenirea afacerii. Trebuie precizat faptul că 27 % dintre persoanele chestionate au declarat că au început această activitate datorită faptului că le oferă posibilitatea de dezvoltare personală și a exploatației, iar 31 % au afirmat că fac turism rural din pasiune.

Din analiza gradului de confort pe care îl oferă pensiunile, se observă că 54 % dintre acestea se încadrează la 3 margarete, 35 % la 2 margarete și doar 11 % oferă un confort de 4 margarete.

Capacitatea de cazare în structurile turistice analizate se încadrează în proporție de 38 % sub 5 camere, 43 % între 6-10 camere, dar există și in procent de 19 % dintre pensiuni care au o capacitate de cazare mai mare de 12 camere.

Durata medie a sejurului în pensiune se încadrează în situația a 62 % dintre pensiuni la 2-3 zile și a 38 % dintre acestea, la 3-7 zile,neîntâlnindu-se sejururi mai mari de 7 zile.

Cu privire la vârsta medie a turiștilor care ajung în pensiuni, 65 % dintre proprietarii/administratorii de pensiuni au declarat că aceștia au vârste cuprinse între 20-50 de ani, dar și vârste de peste 50 de ani. În 31 % din pensiuni vârsta medie a turiștilor se încadrează între 20-50 de ani și doar într-o pensiune turiștii au peste 50 de ani.

Proveniența turiștilor este destul de variabil distribuită. Astfel, în 58 % dintre pensiuni turiștii sunt în proporție de 75 % români și 25 % străini, în 27 % dintre pensiuni turiștii români sunt în proporție egală cu cei străini, dar există și 15 % pensiuni în care turiștii români reprezintă doar 25% în timp ce cei străini reprezintă 75 %. 8. Toți proprietarii/administratorii de pensiuni consideră că zona în care se află pensiunea lor prezintă resurse turistice naturale, culturale și istorice.

Investigați cu privire la posibilitățile de petrecere a timpului liber oferite turiștilor, am aflat că aceștia au la dispoziție: mese de biliard și tenis de masă, terenuri de fotbal sau tenis de câmp, biciclete, piscine, saune, o singură pensiune oferă posibilitatea practicării echitației sau plimbări cu ATV-uri. Turiștii pot face drumeții, vizite la stâne cu degustare de produse, plimbări cu trăsura. Existența unor multiple posibilități de petrecere a timpului liber este semnalată și în literatura de specialitate. [Nan Ioan Dorin, 2003, p. 162-169] De asemenea, turiștii pot să învețe să picteze icoane pe sticlă sau să viziteze Muzeul de icoane pe sticlă de la Sibiel. Există totuși și un procent de 19 % dintre proprietarii/administratorii de pensiuni au afirmat că nu le oferă turiștilor posibilități pentru petrecerea timpului liber.

Se observă o preocupare diferențiată a administrațiilor publice locale în organizarea de evenimente menite să atragă turiștii spre localitățile respective. Astfel, la Gura Râului se organizează anual ”Festivalul bujorului” și ”Sărbătoarea portului popular”. De asemenea, un accent deosebit se pune aici și pe păstrarea obiceiurilor locale cu prilejul principalelor sărbători tradiționale. La cererea turiștilor se organizează ”Nunți tradiționale”. În celelalte localități nu se organizează evenimente la nivel local.

Majoritatea proprietarilor/administratorilor de pensiuni au afirmat că evenimentele organizate la nivel local promovează foarte bine localitatea și atrag turiști.

Cu privire la existența meșterilor populari în localitățile investigate, am observat că în timp ce la Gura Râului se pot efectua vizite în ateliere de fierărie, de împletit coșuri din nuiele și de confecționat costume populare, în celelalte localități nu există ateliere meșteșugărești și nu se organizează vizite în asemenea gospodării. Excepție face totuși localitatea Sibiel, unde funcționează un cerc de pictură icoane pe sticlă în care copiii pot să deprindă acest meșteșug.

Din totalul celor 26 de pensiuni investigate, doar 4 (15%) dețin animale. 54 % dintre acestea au livezi de pomi fructiferi și 42 % cultivă viță de vie în curtea pensiunii.

O singură pensiune oferă turiștilor produse tradiționale obținute din carnea animalelor crescute în exploatație.

Toate pensiunile oferă turiștilor produse locale/tradiționale achiziționate de la producătorii din localitate. Aceste produse sunt oferite turiștilor spre consum în pensiune. Există și proprietari/administratori de pensiuni care achiziționează produse alimentare de la piață sau chiar din rețeaua de supermarket-uri.

Produsele culinare tradiționale oferite turiștilor sunt: bulz, ciorbe țărănești, tocană la ceaun, sarmale, cârnați, slănină, telemea, pâine ca casă, cozonaci, gogoși. Acestor produse li se adaugă țuică și vin preparate în casă.

Majoritatea proprietarilor/administratorilor de pensiuni consideră că turiștii preferă aceste produse tradiționale/locale deoarece sunt gustoase, sunt proaspete, sunt de calitate. Peste 80 % dintre aceștia consideră că turiștii le apreciază ca fiind sănătoase [Produse tradiționale din județul Sibiu, 2012; Produse ecologice, 2012].

Personalul care lucrează în pensiune este reprezentat doar de membrii familie în 58 % din cazuri, în timp ce 38 % dintre pensiuni lucrează și cu personal angajat (sub 10 persoane). O singură structură turistică investigată dispune de mai mult de 20 de persoane angajate/an.

În 88 % dintre pensiuni există persoane care au urmat cursuri de calificare în domeniul turismului. Majoritatea proprietarilor investigați au absolvit cursul de administrator de pensiune, iar personalul angajat are cursuri de bucătar, ospătar sau cameristă.

Pentru extinderea activității din pensiune 27 % dintre persoanele investigate au afirmat că s-au gândit să mărească capacitatea de cazare a pensiunii, 15 % doresc să cultive o suprafață mai mare de teren, în timp ce 73 % dintre acestea au declarat că intenționează să desfășoare alte activități.

Doar 12 % dintre interlocutori s-au arătat mulțumiți de rezultatele obținute, în timp ce 85 % au apreciat rezultatele ca fiind satisfăcătoare.

Dintre dificultățile cu care se confruntă în activitatea curentă, proprietarii au menționat: legislația deficitară, taxele prea mari, infrastructura generală de proastă calitate, slaba promovare a zonei, controale prea dese, comportamentul turiștilor.

Concluzii

Porind de la premisa că între realizarea produselor tradiționale/bio/locale și agroturism, există o strânsă legătură, propunem următoarele cooperări posibile între sectorul produselor tradiționale/ locale/bio de munte și cel turistic: [Fundația Adept, 2012]

- vânzarea de produse la târguri specializate, evenimente locale și festivaluri;
- organizarea de evenimente împreună cu alți producători, pentru a maximiza numărul de persoane care descoperă produsele tradiționale/locale/bio, urmată de invitația de a vizita regiunea în care acestea sunt produse;
- organizarea de degustări de produse tradiționale/locale/bio în fermă;
- stabilirea unui program de vizitare a celor mai reprezentative gospodării;
- creșterea veniturilor gospodăriilor țărănești se poate realiza prin îmbunătățirea producției și marketingului;
- crearea de rețete sau cărți de bucate tradiționale, în colaborare cu un bucătar local;
- agroturism, cu posibilitatea ca turiștii să poată participa la procesul de producție, în acest fel produsele fiind promovate prin implicarea directă a consumatorilor în procesul de producție;
- promovarea produselor pe multiple căi: pagina web, magazin on-line, vizite în gospodărie, târguri, festivaluri etc.;
- conceperea și utilizarea unor etichete atractive, inovative care să conțină informații suplimentare despre caracteristicile unice ale produselor de munte;
- organizarea de acțiuni educative pentru copii, cu vizite în gospodării țărănești;
- cooperarea cu pensiunile și restaurantele din zonă;
- crearea unei rețele de proprietari de pensiuni/restaurante în care se pot servi produse tradiționale/bio;
- crearea și utilizarea consecventă a unei mărci, astfel încât consumatorii să poată recunoaște produsul respectiv;

▪ crearea de trasee tematice pentru produsele de munte împreună cu diferiți actori locali (producători, pensiuni).

Consumatorii români se așteaptă să achiziționeze produse de munte în principal de la: prieteni și rude, piețe și târguri specializate, direct din gospodării sau de la fermă, magazine specializate, magazine alimentare, supermarketuri. Consumatorii apreciază interacțiunea directă cu producătorul în cadrul târgurilor de produse agroalimentare sau de la fermă.

Toate aceste demonstrează că este posibil să se stabilească o cooperare de succes între producătorii din zona montană și furnizorii de produse turistice. Trebuie însă să se țină seama de câteva elemente esențiale: turiștii doresc o experiență unică, specifică fiecărei regiuni; produsele cu o imagine pozitivă derivată din calitățile lor unice au un impact pozitiv și în promovarea regiunii de origine; și reciproc, regiunile cu o identitate puternică pot fi folosite pentru promovarea produselor din acest areal; produsul de munte promovat odată cu activitățile turistice trebuie denumit, etichetat și ușor de identificat (cu un logo, un design pentru ambalaj), astfel încât consumatorii să îl poată identifica și cumpăra din nou, cu alte ocazii.

Principalele măsuri care pot îmbunătăți stadiul actual de dezvoltare cu privire la turism rural și ecoturism în județul Sibiu, se referă la:

▪ *turism rural*:

▫ conservarea tradițiilor și a produselor tradiționale locale (agricole, artizanale, etc);

▫ protecția și conservarea arhitecturii specifice mediului rural;

▫ conservarea meseriilor tradiționale;

▫ valorizarea materiilor prime locale (lemn, sare, gheață, etc);

▫ dezvoltarea micro-cazărilor în zonele rurale (în satele tradiționale românești, în satele cu specific săsesc, în zonele cu potențial silvic și cinegetic, etc);

▫ dezvoltarea și semnalizarea activităților de descoperire și interpretare a patrimoniului natural, cultural și uman rural;

▫ modernizarea, dezvoltarea și semnalizarea serviciilor conexe în mediul rural (dispensare, farmacii, ateliere pentru reparații, etc).

▪ ecoturism:

▫ dezvoltarea infrastructurii turistice a parcurilor naturale, a ariilor protejate și a celorlalte zone naturale.

Bibliografie

1. Deneş Nicolae, Posibilitatea de valorificare cu turişti străini a potențialului agroturistic din satele situate în Mărginimea Sibiului, Editura Academiei de Studii Economice, București, 1993
2. Irimie Cornel, Dunăre Nicolae, Petrescu Paul (coord.), *Mărginenii Sibiului. Civilizație şi cultură populară românească*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985
3. Nan Ioan Dorin, *Activitățile corporale în timpul liber*, Mira Design, Sibiu, 2003
4. Rebega Elena Lucia, Dezvoltarea durabilă a turismului în județul Sibiu (teză de doctorat), Universitatea din București, Facultatea de Geografie, 2011
5. Stanciu Mirela, Ciortea G., Todericiu Ramona, Blaj R., ”Objectives and strategies in mountain agriculture development and cultural landscapes through exploitation of sheep”, 18th International Conference The Knowledge-Based Organization. Conference Proceedings 3 - Applied Technical Sciences and Advanced Military Technologies, ”Nicolae Bălcescu” Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2012, pp. 315-322
6. Stanciu Mirela, Ciortea G., Blaj R., Sand Camelia, Antonie Iuliana, Todericiu Ramona, ”Conservation of natural resources based on exploitation of local/traditional products, and those important for nature conservation”, Vol. 16(3), 108-111, 2012 JOURNAL of Horticulture, Forestry and Biotechnology www.journal-hfb.usab-tm.ro, pp. 112-115
7. Voicu Vedea Victor, Mărginimea Sibiului – Studiu de geografie rurală, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 1998
8. ***, Produse tradiționale din județul Sibiu, Broșură elaborată în cadrul proiectului Culinar. Cult – Valorificarea tezaurului alimentar tradițional sibian în procesul dezvoltării rurale durabile”, finanțat în baza Acordului de cooperare descentralizată dintre Consiliul Județean Sibiu și Consiliul General Ille-et-Vilaine, 2012

9. ***, Produse ecologice. Ghid informativ privind terminologia, legislația, procedurile de etichetare, 2012, Sibiu, Broșură elaborată în cadrul proiectului" Culinar. Cult – Valorificarea tezaurului alimentar tradițional sibian în procesul dezvoltării rurale durabile", finanțat în baza Acordului de cooperare descentralizată dintre Consiliul Județean Sibiu și Consiliul General Ille-et-Vilaine, 2012
10. ***, Programe de dezvoltare durabilă a turismului din județul Sibiu, 2010, elaborat şi adoptat de Consiliul Județean Sibiu
11. ***, Turismul în ecuația produselor de munte. Beneficii reciproce ale colaborărilor între sectorul agoalimentar și cel turistic, 2012, Borșură editată de Fundația Adept
12. ***, Strategia de dezvoltare a județului Sibiu, 2007-2013
13. http://www.slowfood.com/
14. http://www.produsetraditionalesibiu.ro
15. http://www.biocoop.ro/langro/schuster.php

RURAL TOURISM IN OAŞ LAND: POTENTIAL AND PERSPECTIVES

TURISMUL RURAL ÎN ȚARA OAŞULUI – POTENȚIAL ŞI PERSPECTIVE

Mihaela ŞTEȚ[1]
Daniel SANISLAI[2]

Abstract

The study highlights the tourism potential of the natural environment, as well as the anthropogenic potential of the region of Oaş Land. The paper reveals through a SWOT analysis the strengths and the weaknesses of the region, the opportunities and the threats for the development and the valorization of the tourism potential of the region. There are, also, highlighted some ways to finance the tourism activities in this region.

Key words: *tourism, rural, geography, economy*
JEL: L83, Q26

1. Introducere

Turismul rural poate constitui, pentru unele regiuni ale României, un real factor de progres, contribuind la dezvoltarea unor astfel de zone. Dezvoltarea turismului rural oferă o sursă complementară de subzistență, pe lângă activitățile agricole tradiționale existente în regiune, ceea ce duce la o reconfigurare a structurii forței de muncă în spațiile rurale şi, în acelaşi timp, la o valorificare a pregătirii dobândite de fiii satului în cadrul comunității, contribuind astfel la repopularea zonelor rurale şi la propăşirea acestora.

Pe de altă parte, turismul rural contribuie la diversificarea modalităților de recreere a populației urbane, permițând accesul şi unor categorii sociale cu venituri mai reduse la această formă de turism, datorită tarifelor de pensiune mai reduse.

În ultimii ani, în întreaga lume, turismul rural a intrat pe piață ca o alternativă la formele consacrate de turism. Cu toate acestea, nu orice zonă rurală poate concura cu succes la practicarea acestei forme de turism.

[1] Lect. univ. dr. ing. ec., Facultatea de Ştiințe Economice, Universitatea de Vest „Vasile Goldiş", Arad, miha9s@yahoo.com
[2] Asist. univ., Facultatea de Ştiințe ale Naturii, Inginerie şi Informatică, Universitatea de Vest „Vasile Goldiş", Arad

Pentru ca o destinație turistică să fie viabilă este necesar să dețină o poziție unică pe piață (Leslie & Wilson, 2006). Un studiu publicat în 2006 relevă faptul că integrarea produselor locale sau a atributelor culturale, precum şi a diferitelor evenimente rustice au dus la conturarea turismului rural (Liu, 2006). Însă chiar şi în cazul zonelor rurale cu potențial natural şi antropic variat nu întodeauna beneficiile sunt cele aşteptate.

Un rol important revine comunităților locale în dezvoltarea turismului rural. O serie de studii relevă efectele implicării sau ale neimplicării acestora în promovarea şi susținerea acestuia (Lindberg & Johnson, 1997; King et al., 1992, Smith & Krannich, 1998).

La ora actuală, în cadrul turismului rural se dezvoltă agroturismul şi turismul ecologic. Prin valorificarea resurselor proprii ale gospodăriilor, provenite din activitățile agricole, dar şi a mediului nepoluat, pitoresc, cu atracții turistice naturale, cultural-istorice, tradiții şi obiceiuri folclorice, pensiunile agroturistice pot fi reale atracții în oferta turistică a acestei zone. De altfel, unii experți delimitează, relativ la turismul în zonele rurale, trei concepte utilizate (Demonja & Baćac, 2012).

Turismul rural este termenul cel mai cuprinzător care încorporează toate formele de turism posibile în spațiul rural: turismul cultural, ecoturismul, turismul balnear, pentru vânătoare şi pescuit, turismul religios, etc.

Turismul în sate este conceptul care face referire la reconstituirea ambianței satului şi la toate activitățile sale: agricultură, gastronomie, folclor, evenimente culturale şi alte activități economice (Demonja, Ružić, 2010, 12-17).

Vacanțele la fermă sau agroturismul adaugă participarea la activități tradiționale, agricole, în care diverse produse sunt obținute exclusiv în cadrul fermelor (Baćac, 2006, 37).

2. Potențialul turistic natural al Țării Oaşului

Locuitorii din Țara Oaşului, oşenii, sunt recunoscuți pentru ospitalitatea lor. Particularitățile turismului rural din această regiune pornesc de la această caracteristică, aceştia străduindu-se să pună la dispoziția turiştilor gospodăria lor, integrându-i în regulile vieții de la țară.

Fondul turistic al regiunii prezintă pe de o parte, un fond turistic natural, cu o paletă largă de forme şi structuri iar, pe de altă parte un fond turistic antropic compus atât din obiective, cât şi din activităţi antropice cu funcţie turistică.

Depresiunea Oaşului, se întinde, în colţul nord-vestic al ţării, pe o suprafaţă de aproximativ 614 km2, între lanţul vulcanic neogen al Munţilor Oaş şi Câmpia Someş-Tur, cu legături cu toate zonele învecinate.

Din punct de vedere al geomorfologiei turistice, dată fiind varietatea petrografică a zonei, această oferă turistului îndrăgostit de natură elemente deosebite, rezultat al reliefului vulcanic, cum sunt căldarea Băilor Puturoasa, la o altitudine de 400 m, măgurile Jelejnicul Mare şi Mic.

Din punct de vedere climateric, depresiunea Oaşului, datorită poziţionării geografice, permite pătrunderea influenţelor climatice oceanice şi baltice, temperatura medie anuală fiind situată între 7º - 8ºC, iar în lunile de iarnă temperatura medie variază între -2ºC şi 4ºC. Viteza medie a vântului nu depăşeşte 4 m/s. Numărul mediu anual al zilelor cu precipitaţii este de 150 în Depresiunea Oaşului şi 160 în Munţii Oaşului. Aceste caracteristici climatice nu influenţează starea organismului, creând o stare de relaxare şi confort.

În perioada de iarnă precipitaţiile solide duc la menţinerea unui înveliş de zăpadă între 60-90 zile. Chiar dacă durata aceasta este destul de redusă în comparaţie cu aceea din staţiunile montane, permite totuşi practicarea sporturilor de iarnă.

Reţeaua hidrografică formată din râurile Tur, Lechincioara, Talna, Valea Albă, Pârâul Rău şi Pârâul Turţ poate contribui la dezvoltarea turismului, dat fiind faptul că permite practicarea de sporturi nautice precum înotul, caiac, canoe. De asemenea, se poate practica chiar şi windsurfing-ul pe Lacul Călineşti Oaş. Pescarii beneficiază şi ei de câteva zone naturale şi amenajate pentru a se relaxa în mijlocul naturii.

Astfel, pe lângă lacurile naturale Tinoavele de la Cămârzana şi Rezervaţia Naturală "Cursul Inferior al râului Tur" şi zonele amenajate, lacurile de baraj construite în scop energetic sau pentru alimentare cu apă, cum sunt lacurile Mujdeni, Călineşti Oaş sau Lacul lui Pintea, oferă posibilităţi de agrement. Ele prezintă interes, la ora actuală pentru turismul

de week-end, dată fiind distanța relativ redusă de zonele urbane Satu Mare şi Negreşti Oaş. Modernizarea bazelor turistice existente, unele dintre acestea nefuncționale la ora actuală, ar oferi posibilitatea introducerii lor în circuitul turistic.

Cu toate că sunt puține ape subterane în Țara Oaşului, prezența resurselor de ape minerale sub forma aşa-numitelor borcuturi sau borvizuri oferă un potențial balneoclimateric însemnat care, de-a lungul timpului, îndeosebi în perioada postbelică, a fost valorificat prea puțin. În perioada interbelică se îmbuteliau ape minerale carbogazoase din izvorul Apollo, situat între Negreşti Oaş şi Certeze. În ultimii ani, s-a reluat această activitate, punându-se în funcțiune noi unități de îmbuteliere a apei minerale.

Borcutul de Bixad, apă minerală de tip bicarbonatat-carbogazos, rezultat al fenomenelor postvulcanice, de emanație a CO2, cu conținut de Ca, Mg, Cl, prezintă un potențial curativ pentru afecțiuni în stadiu incipient sau pentru prevenirea recidivelor ori a evoluției gastritelor cronice cu aciditate scăzută, cu tulburări digestive moderate, dischinezie biliară. De altfel, localitatea Bixad este cunoscută ca având o funcție balneoclimaterică de interes local, sezonieră, fiind atestată încă din secolul XIX ca un loc unde se tratau bolnavi nu doar din România, ci şi din Austria şi Ungaria. Din păcate, vechile băi nu mai există, însă, în condițiile unor investiții importante s-ar putea valorifica acest potențial. Spre deosebire de Bixad, la Valea Măriei, o localitate cu caracteristici similare, cu izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonate, clorurate, sodice, sulfatate, investițiile au fost semnificative şi locul începe să recâştige recunoaşterea de odinioară. Pe lângă acestea o serie de alte localități prezintă factori balneari, cum sunt Turț, cu izvoare cu ape minerale foarte puternic feruginoase, sulfatate, Tarna Mare cu ape bicarbonate, clorurate, sulfuroase, carbogazoase, feruginoase, precum şi Băile Puturoasa cu ape sulfuroase, fiind renumită pentru apele şi nămolurile curative.

În Țara Oaşului pădurile prezintă două componente dominante, şi anume, foioasele şi răşinoasele. Dacă în trecut zona era acoperită de păduri, datorită activităților necontrolate de exploatare a materialului lemnos, la ora actuală acest fond turistic este mult diminuat.

Asociațiile vegetale existente, fie cele forestiere, fie cele de pajişti şi fâneață reprezintă o deosebită atracție turistică, atât prin varietatea speciilor prin interesul ştiințific, dat de prezența unor specii rare cum ar fi teiul secular de la Cămărzana, cât şi prin existența posibilității de a recolta fructe, flori sau plante medicinale. Peisajele florale care încântă privitorii în toată perioada de vegetație, însă îndeosebi primăvara şi toamna, prezintă un interes turistic deosebit. Se regăsesc, de asemenea şi specii încadrate în categoria monumentelor naturii cum ar fi: laleaua pestriță, măseaua ciutei, gențura albastră din parcul Bixad, bulbucii de munte din zona Oaş şi narcisele albe, una dintre cele mai spectaculoase plante decorative ce cresc în pădurile de densitate mai mică.

Fauna zonei reprezintă o atracție turistică, importantă sub aspect cinegetic şi piscicol. Fauna cinegetică include specii faunistice terestre, ornitologice şi acvatice, cum sunt ursul carpatin, din păcate, în regiuni tot mai reduse şi într-un număr tot mai redus, mistrețul, cerbii, căprioarele, vulpea, jderul de copac, iepurele comun. Fauna ihtiologică este destul de variată, cuprinzând păstrăvul, mreana vânătă, scobarul, cleanul, mreana. Dintre speciile de păsări se pot enumera porumbelul gulerat, ciocănitoarea, egreta mare, lopătar, stârcul cenuşiu, fazanul, bufnița.

În Țara Oaşului, ca puncte de atracție se pot evidenția principalele rezervații turistice, având un rol important în atracția turiştilor.

Tinoavele sunt declarate arii protejate datorită importanței ştiințifice pe care o prezintă din punct de vedere floral, pentru protejarea plantei relicte Ligularia sibirica şi a muşchiului de turbă.

Rezervația naturală a cursului inferior al râului Tur este un "culoar verde" cu o mare diversitate floristică şi faunistică şi un relief variat, fiind important atât din punct de vedere al migrației păsărilor, cât şi ca loc de refugiu între terenurile cultivate. Porțiuni întinse sunt acoperite cu stuf, papură, iar în apă se găsesc specii de plante interesante cum sunt cornaciul sau piciorul cocoşului. În acest areal se întâlnesc şi specii de păsări protejate: uliu păsărar, uliu porumbar, egreta mare, egreta mică, stârcul cenuşiu, rața roşie, barza neagră. (Ministerul Mediului şi Pădurilor. Agenția Pentru Protecția Mediului Satu Mare - http://www.apmsm.ro).

3. Potențialul turistic antropic al Țării Oaşului

Structura ofertei turistice de proveninţă antropică este complexă, însă poate fi grupată în două categorii:

- obiective cu funcţie turistică;
- activităţi antropice cu funcţie turistică.

Din categoria obiectivelor cu funcţie turistică se regăsesc în zonă obiective istorice, religioase şi obiective culturale.

Chiar dacă în Ţara Oaşului sunt mai puţine obiective istorice, acestea pot fi valorificate din punct de vedere turistic, întrucât sunt numeroase urme, dovezi materiale ale existenţei umane în această zonă, încă din paleoliticul mijlociu. Pentru turiştii ajunşi în zonă un punct de atracţie îl poate constitui şi Castelul Vecsey din Livada, construit în secolul al XVIII-lea.

Edificiile religioase, mânăstiri şi biserici, cu vechimi chiar şi de 400 ani, constituie unele dintre ele locuri de pelerinaj şi chiar au fost introduse în circuitele naţionale şi internaţionale.

Zona prezintă ca obiective culturale Muzeul Ţării Oaşului cu exponate etnografice şi de artă populară oşenească şi Muzeul Etnografic în aer liber - Negreşti Oaş a cărui principală atracţie este partea „vie" a muzeului, secţia alcătuită din instalaţii tehnice specifice zonei rurale, utilizate de-a lungul timpului.

Potenţialul turistic al zonei este sporit şi de o serie de edificii şi activităţi economice derulate în proximitatea unor obiective cum sunt lacul de baraj artificial de la Călineşti Oaş, lacul de agrement Mujdeni şi Lacul lui Pintea.

Însă cea mai de seamă şi renumită caracteristică a Ţării Oaşului derivă din originalitatea zonei dată de cultura tradiţională.

Ceea ce face de neconfundat această zonă este portul popular, distingându-se prin caracteristici evidente ce-l diferenţiază de portul din orice altă regiune a ţării. El se caracterizează printr-o varietate şi bogăţie de ornamente, punând în evidenţă prin croială şi culoare trăsăturile acestor oameni, fiecare componentă a acestuia fiind o creaţie originală cu un caracter neimitabil. De asemenea, se remarcă, pe lângă originalitate, şi prin coloritul ornamentaţiei, care la cei tineri prezintă o nuanţă mai închisă, iar cu înaintarea în vârstă devine albă.

Originalitatea peisajului turistico-folcloric este dată şi de muzica şi dansul oşenesc, care au un caracter particular, arhaic. Instrumentele tradiționale ce însoțesc evenimentele importante din viața oşanului sunt fluierul, trâmbița, cimpoiul, „cetera", „zongora" şi "doba". Specific pentru Oaş este acompaniamentul ceteraşului cu ritmul bătăilor proprii din picioare şi cu „tropotitul" feciorilor, cu bătăile din palme şi din pintenii de aramă prinşi la cizmă. Melodiile oşeneşti au o doză de improvizație atât din partea vocilor, cât şi din partea ceteraşilor.

O atracție deosebită în lumea satului din Țara Oaşului o prezintă şi „danțul" oşenesc însoțit de țâpurituri, organizat în zi de sărbătoare la „ciupercă", aşa-numitele "roata feciorilor" sau „învârtita cu fetele", dar şi la nunți "jocul colacilor" şi "jocul miresei".

Element de atracție turistică este şi festivalul tradițional „Sâmbra Oilor", specific Țării Oaşului, un obicei păstoresc ce se pierde în negura istoriei şi care marchează începutul păşunatului, în cadru păstoritului agricol local şi măsurişul oilor.

Obiceiurile păstrate de sute de ani sunt legate de sărbătorile religioase, dar şi de cele patru anotimpuri: colindatul, la copii „cu steaua" sau „Viflaimul", moşii mascați, îngropatul anului vechi, revelionul fiind o noțiune însă necunoscută de bătrâni, legatul Ionilor de Sântion, Floriile, Vinerea Mare de Paşti cu „împistrirea ouălor", sfințitul „paştilor", ciocănitul ouălor „de-a ciocota" şi „fuga cu păştile", Sânziene (24 iunie), "prodobija" (6 august) când se aduceau boii din deal pentru „călcare" a grâului, Ziua Crucii (14 septembrie), dată ce vesteşte venirea toamnei, culegerea plantelor de leac, aducerea animalelor de la munte, Sâmedrul (26 octombrie), Sânnicoară (6 decembrie), prima sărbătoare din iarnă când încep repetițiile pentru colindat.

Dintre ocupațiile tradiționale, dintre care unele specifice zonei, se poate releva, în primul rând cultivarea prunului ceea ce a dus la celebra băutură „țuica" sau "pălinca" din Oaş. Pentru turiştii care vizitează zona, pălinciile din zonă, unde se pot urmări etapele din procesul de obținere a pălincii, constituie reale atracții. De asemenea, păstoritul şi prepararea produselor tradiționale, cultura căpşunului sunt activități agricole cu tradiție în regiune. Țesutul şi olăritul se numără printre activitățile care au

dat naştere, de-a lungul timpului, la obiecte vestimentare tradiționale, de decorare interioară şi obiecte de uz casnic.

4. Perspective de dezvoltare a turismului rural

Existența unor obiective şi activități cu funcție turistică atât de variate denotă permite dezvoltarea turismului balneo-climateric, turismului de odihnă şi agrement, a celui montan, dar şi a celui cultural-religios şi a turismului rural.

Zona Țării Oaşului a cunoscut în ultimii 10 ani la o creştere relativ constantă a capacităților de cazare, pe lângă hoteluri şi moteluri, făcându-şi apariția şi pensiuni, vile şi cabane turistice. Finanțarea acestor investiții, într-o proporție însemnată, este rezultatul aportului oşenilor plecați în străinătate.

Între acestea, pensiunile agroturistice dețin cea mai mare pondere în totalul capacității de cazare a regiunii. Acestea asigură o parte din alimentația turiştilor cu produse proaspete din producția proprie. Din păcate, se confruntă cu lipsa unei clientele fidele şi stabile.

Pentru creşterea atractivității zonei este necesară existența unei rețele de comunicații, a unei infrastructuri de transport de calitate, care să asigure o bună conectivitate. Astfel, sunt favorizate pensiunile agroturistice care au acces la rețele de comunicații modernizate. Din punct de vedere al rețelei rutiere, această asigură o bună acoperire pentru toată zona Țării Oaşului. Rețeaua de drumuri care permite accesul la pensiunile zonei este formată dintr-un drum național, drumuri județene, comunale şi forestiere.

Cu toate că transportul feroviar a fost pus în exploatare în regiune încă din 1906, interesul tot mai scăzut al autorităților de a investi în infrastucturii feroviare a dus la o diminuare a rolului acestuia în asigurarea accesului la obiectivele turistice din Țara Oaşului.

Aeroportul internațional Satu Mare asigură legătura cu capitala țării şi cu câteva aeroporturi străine, însă este deocamdată prea puțin dezvoltat pentru a permite o valorificare a potențialului turistic al zonei.

Durata medie a sejururilor este de 3-4 zile. Durata sejurului oferă indicații asupra capacității ofertei turistice de a reține turistul, prin prețul practicat, calitatea serviciilor, fiind însă influențată şi de nivelul veniturilor şi durata timpului liber a turiştilor.

Realizând o analiză SWOT, se pot pune în evidență pe lângă punctele tari şi punctele slabe deja enunțate, oportunitățile şi amenințările pentru dezvoltarea turismului rural în Țara Oaşului.

Figura 1. Analiza SWOT a turismului în Țara Oaşului

Puncte tari	**Puncte slabe**
▪ potențial natural relativ bogat; ▪ potențial antropic deosebit ; ▪ prețuri reduse; ▪ ospitalitatea localnicilor înnăscută; ▪ legislație armonizată cu legislația UE în domeniul turismului; ▪ creşterea numărului de absolvenți de studii superioare economice din zonă care pot dezvolta afaceri în domeniul turismului rural	▪ pensiunile sunt relativ puține la număr şi cu o capacitate redusă de cazare; ▪ un segment important din populația zonei este plecat în străinătate; ▪ sunt preferate de către oşenii care lucrează în străinătate investițiile în sectoarele care aduc un profit mai rapid; ▪ insuficienta promovare; ▪ organizarea inadecvată a transportului public şi privat şi lipsa unor mijloace de transport adecvate;
Oportunități	**Amenințări**
▪ programe de protejare a ariilor naturale prin amenajarea fondului forestier; ▪ îmbunătățirea infrastructurii prin modernizarea rețelelor de transport, canalizare şi telecomunicații ▪ programe de dezvoltare durabilă a mediului rural ; ▪ existența unor instrumente financiare de finanțare a turismului rural; ▪ creşterea numărului de rute aeriene interne şi internaționale; ▪ utilizarea internetului, a rețelelor sociale pentru promovarea turismului rural.	▪ poluarea vizuală a mediului rural prin folosirea unor materiale de construcții nepotrivite, prin stilul şi ornamentația neadecvată a unor amplasamente, în comparație cu cel specific oşenesc ; ▪ tăierea copacilor, vandalizarea elementelor naturii ; ▪ fenomenul de urbanizare necontrolată ; ▪ schimbarea gusturilor şi cererii turiştilor; ▪ lipsa unor amenajări corespunzătoare pentru sporturi de iarnă şi nautice ; ▪ lipsa unor puncte de informare turistică ; ▪ personal calificat în domeniul turismului insuficient ; ▪ competiția puternică în turism ; ▪ migrația forței de muncă în străinătate ; ▪ nivelul ridicat de impozitare ; ▪ insuficiente fonduri publice dedicate turismului rural ; ▪ revenirea unor perioade de criză economică.

Turismul rural este o categorie aparte de turism, cu potențial de dezvoltare în regiune, care îmbină activitatea turistică cu activitățile economice şi cu cele de petrecere a timpului liber. De altfel, prin structura şi modul de valorificare a potențialului turistic, turismul în Țara Oaşului poate fi caracterizat în cvasitotalitatea lui ca fiind un turism rural. Luând în considerare potențialul cultural-etnografic, cel natural şi baza materială, turismul rural din Țara Oaşului reprezintă cea mai eficientă formă de valorificare a potențialului turistic pentru o dezvoltare durabilă a turismului.

Un studiu publicat în 1998 pune în evidență faptul că lipsa unor abilități de conducere, de gestionare a relațiilor de afaceri şi de planificare pot afecta în mod negativ afacerile de turism (McKercher & Robbins, 1998). Însă, la ora actuală, numărul absolvenților de studii economice superioare în zona Țării Oaşului este în creştere, ceea ce permite valorificarea acestui potențial şi atragerea lui în dezvoltarea unor afaceri în mediul rural, printre care şi cele în turism.

5. Concluzii

Guvernanții este necesar să se implice în planificarea şi dezvoltarea turismului rural. Este necesară alocarea unor fonduri pentru stimularea extinderii turismului rural, reabilitarea infrastucturii de transport, energetice şi de comunicații, lucrări de canalizare, marcarea traseelor turistice şi informarea turiştilor, precum şi pentru pregătirea forței de muncă în domeniul turismului. Dezvoltarea turismului fiind influențată de starea infrastructurii, de funcționarea serviciilor publice, parteneriatul public-privat este cea mai potrivită modalitate de dezvoltare a turismului rural.

Din acest motiv trebuie direcționate eforturile tuturor factorilor interesați: localnici, organisme publice locale şi de la nivel central, agenții de turism, universități şi alte entități interesate.

Construcția pensiunilor este necesar să se realizeze ținând cont de tradiția arhitectonică a zonei. Pentru aceasta universitățile din zonă, centrele de cercetare, organizațiile non-guvernamentale vor pleda şi vor oferi soluții tehnice şi arhitectonice pentru păstrarea caracteristicilor locale, oferind în acelaşi timp confortul necesar turiştilor. Finanțarea unor

astfel de inițiative se poate realiza prin programele de susținere a zonelor rurale oferite atât de Guvernul României, cât şi de Uniunea europeană.

De asemenea, pentru a asigura o perioadă cât mai îndelungată a sejurului sau pentru a determina revenirea turiştilor, este necesară diversificarea ofertei de distracție, de petrecere a timpului liber. Amenajarea de noi trasee turistice, inclusiv pentru biciclişti, organizarea unor competiții de pescuit sportiv, a unor partide de vânătoare, cursuri de călărie, culesul ciupercilor şi fructelor de pădure, organizarea unor tabere de pictură sunt câteva elemente de atracție al căror potențial se poate valorifica.

Dezvoltarea unei platforme electronice care să ofere informații şi ghiduri de bună practică, dar şi a altor de forme de instruire în domeniul turismului, pot contribui la pregătirea resursei umane implicate şi la dezvoltarea turismului rural în regiune.

Bibliografie

1. Baćac, R., *Agritourism – traditional values in tourism*, T. P. Leš and T. Pletenac (Eds.) Proceedings "Ethnology and cultural tourism", Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb, 2006
2. Demonja, D., Baćac, R., *Agritourism development in Croatia*, Studies in Physical Culture and Tourism 18 (4), 2011, 361-370
3. Demonja, D., Baćac, R., *Contribution to the Development of Rural Tourism in Croatia: Proposed Steps for Successful Business*, TURIZAM , Volume 16, Issue 4, 2012, 134-151
4. Demonja, D., Ružić, P., *Rural tourism in Croatia with Croatian best practice examples and European experiences*, Meridijani, Samobor, 2010
5. King, B., Pizam, A. & Milman, A., *Social impacts of tourism: Host perceptions*, Annals of Tourism Research, Vol. 20, 1992
6. Leslie, D. & Wilson, J., *The backpacker and Scotland: A market analysis*, Tourismos, Vol. 1, No. 2, 2006, pp. 11-28
7. Lindberg, K. & Johnson, R. L., *Modelling resident attitudes towards tourism*, Annals of Tourism Research, Vol. 24, 1997, pp. 402-424

8. Liu, A., *Tourism in rural areas: Keddah, Malaysia*, Tourism Management, Vol. 27, No. 5, 2006, pp. 878-889
9. McKercher, B. & Robbins, B., *Business development issues affecting nature-based tourism operators in Australia*, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 6, No. 2, 1998, pp. 173-188
10. Petrzelka, P., Krannich, R.S., Brehm, J. & Trentelman, C.K., *Rural tourism and gendered nuances*, Annals of Tourism Research, Vol. 32, No. 4, 2005, pp. 1121-1137
11. Smith, M.D. & Krannich, R.A., Tourism dependence and residents‟ attitudes. Annals of Tourism Research, Vol. 25, 1998, pp. 783-802
12. http://www.apmsm.ro, Ministerul Mediului şi Pădurilor. Agenția Pentru Protecția Mediului Satu Mare

RADIOGRAPHY OF RURAL TOURISM IN MOTZENLAND

RADIOGRAFIA TURISMULUI RURAL ÎN ȚARA MOȚILOR

Mirela STOICAN[1]

Abstract

In recent years all European institutions and bodies were in favor of tourism development in general and especially of tourism in rural areas.

In Romania, rural tourism has been practiced for more than six decades, but on a sporadic basis and unofficially by the citizens of rural settlements accommodation to tourists. After December 1989, in Romania was developed the concept of rural tourism, with accommodation in rural locations, rural boarding houses or other structures of interest.

Motzenland is one of the representative areas for rural tourism which has enabled us radiography, in order to highlight specific features of rural tourism area.

Key words: *rural tourism, strategy, quality, leadership, partnership*

JEL: R11

1. Introducere

Țara Moților, cunoscută și ca Țara de Piatră este o regiune etnogeografică din Romania situată în Munții Apuseni, pe bazinul superior al râului Arieș și Crișul Alb. Din punct de vedere administrativ regiunea acoperă partea de NV a judeţului Alba. Regiunea studiată cuprinde 322 aşezări rurale şi ocupă o suprafaţă de 1068,89 km^2 cu o populaţie de 38174 locuitori (2011). Aşezările din zonă sunt grupate în două categorii administrative: oraşe şi comune. Câmpeniul cu 6942 locuitori şi Abrudul cu 4944 sunt singurele oraşe din regiune. Restul aşezărilor sunt grupate în 14 comune: Albac, Arieşeni, Avram Iancu, Bistra, Bucium, Ciuruleasa, Gârda de Sus, Horea, Poiana Vadului, Roşia Montană, Scărişoara, Sohodol, Vadu Moţilor şi Vidra. O porțiune din regiune este parte a Parcului Natural Apuseni.

[1] Lect. univ. dr. ec., Facultatea de Management Agroturistic din Focșani, Universitatea Bioterra, Bucureşti, jercalai@yahoo.com

Figura 1. Harta generală a Ţării Moţilor

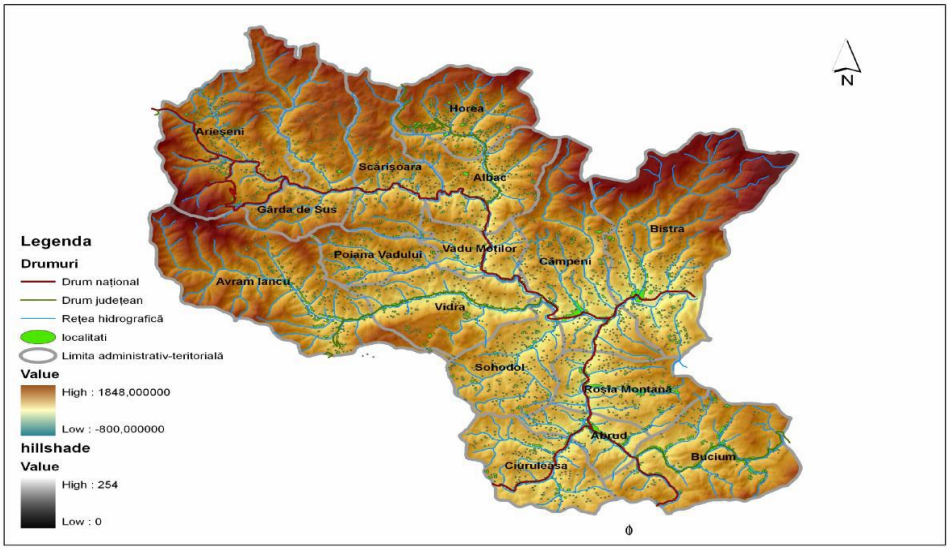

Sursă: C. N. Boţan, 2007

Căile de comunicație sunt structurate astfel: *drumuri naționale*- DN 75, DN 74, DN 74A, DN1R, *9 drumuri județene, 78 drumuri comunale*.

Calitatea drumurilor este slabă cu excepția DN-urilor care este acceptabilă (DN1R este parțial asfaltat), DJ750d(Ștei- Arieșeni) și DJ705E(Vârtop-DN75) sunt drumuri de pământ. O parte din drumurile comunale au fost modernizate cu fonduri europene SAPARD (DC 156 - 6 km Ciuruleasa – Bodrești, DC 135-134 Scărișoara- Sfoartea, DC 90 Sohodol-Poiana), FEADR și FRDS.

În privinţa transporturilor feroviare, o cale ferată cu ecartament îngust „Mocăniţa” a funţionat între Turda şi Abrud pentru transportul minereului dar şi al persoanelor dar a fost închisă în 1997. Ea a fost parţial reabilită din 2004 între Câmpeni, Abrud şi Roşia pe o distanţă de 12 km şi ar putea fi introdusă în circuitul turistic, turiştii străini în special apreciând acest tip de transport.

2. Contextul turistic

Turismul este important în Țara Moților, dar nu constituie o activitate economică principală. Turismului rural a început să se dezvolte, abia recent, în ultimii 20 de ani, în condiţiile încetării activităţilor miniere şi

descreşterii semnificative a suprafeţelor forestiere, populaţia căutând surse alternative de venit.

Peisajul cultural al Țării Moților s-a constituit într-un cadru natural muntos, puternic împădurit și fragmentat spațial, marcat de activitatea seculară de defrișare, de modalitatea caracteristică de populare, de profilul ocupațional forestier pastoral, de individualismul accentuat al locuitorilor, de mobilitatea lor spațială pronunțată, de soluții arhitecturale originale, adaptate mediului și resurselor sale, de credința creștină a populației și de practicile sale arhaice.

Figura 1. Peisaj din Țara Moților

Gospodăriile risipite pe platouri și pante, fânețele intercalate cu păduri, drumeagurile înguste, pentru transportul cu caii, cărările, fântânile de culme, molizii cu urme de recoltare a rășinii, grămădarele de pietre apărute în urma curățării anuale a terenurilor, constituie un valoros potențial turistic rural, având o specificitate arhaică deosebită.

Alături de aceste elemente ascentrale, relieful carstic care a produs peste 800 de peșteri în zonă, ca Peștera Scărișoara, Pestera lui Ionele, cheile Ordăncușii, defileul Arieșului, Peștera Focul Viu (ambele cu ghețari interiori) și Peștera Ursilor, unică prin cantitatea impresionantă de urme și fosile ale ursului de cavernă, care a dispărut acum 15.000 de ani, reprezintă puncte de atracție maximă a turiștilor. De asemenea, o mare atracție

pentru turişti o reprezintă Cheile Turzii, rezervaţie naturală protejată, aflată la o distant de 6 km vest de Turda. Unice sunt şi Cetăţile Ţara Ponorului, unul dintre cele mai mari complexe carstice din România, aflat în Munţii Apuseni.

Pe lângă obiectivele turistice naturale în Ţara Moţilor sunt numeroase şi resursele antropice: *Ansamblul bisericii de lemn „Înălţarea Domnului" şi Edicul pentru toacă, monumente de categorie A, de interes naţional, Casa Memorială Avram Iancu, Biserica de lemn din Goieşti* construită în 1712, 7 monumente din categoria I*,* toate din epoca romană: *Situl arheologic Alburnus Maior-Roşia Montană*, *Aşezarea romană de la Alburnus Maior, zona Orlea*, *Exploatarea minieră romană de la Alburnus Maior*,*Masivul Orlea*, *Vestigiile romane de la Alburnus Maior, zona Carpeni*, *Incinta funerară romană din zona Tău Găuri*, *Galeria Cătălina Monulesti* din zona protejată a centrului istoric al localităţii Roşia Montană, *Galeriile romane din Masivul Carnic;* 42 monumente din categoria II tot în Roşia Montană etc. la care se adaugă festivaluri precum Târgul de Fete de pe Găina, Festivalul Lemnarului, Fânfest etc.

Infrastructura de cazare din Țara Moților cuprindea în anul 2010 pensiuni turistice, cabane, hoteluri, hosteluri, hanuri, vile, campinguri și tabere de copii. În analiza noastră am considerat și structurile de primire din satul de vacanță Vârtop, care aparține de județul Bihor, dar care datorită faptului că limita dintre județul Alba și Bihor trece prin mijlocul satului a fost încadrată studiului nostru. Există și o varietate de servicii suplimentare oferite de spațiile de cazare precum drumeții organizate, echitație, închiriere echipament de sporturi de iarnă, parapanta, rafting.

Tabelul 1. Structurile de cazare în Țara Moților (2010)

Tipuri de structuri de primire turistică	**Țara Moților**		**Zona Vârtop (Bihor)**	
	Nr. unități de cazare	**Nr. locuri**	**Nr. unități de cazare**	**Nr. locuri**
Pensiuni turistice	167	2500	14	253
Cabane turistice	23	301	17	300
Hoteluri	1	36	2	160
Hostel	1	6	-	-
Hanuri	2	50	1	44
Vile	6	195	4	73
Camping	1	20	-	-

Tabere copii	2	150	-	-
Total	**203**	**3258**	**38**	**830**

Sursa: DJS Alba - Date prelucrate de autor

În Țara Moților activitatea turistică se desfășoară atât vara cât și iarna, având în vedere specificul montan dar și posibilitatea practicării sporturilor de iarnă, ce prelungește sezonul de vârf hibernal (aproximativ 6 luni). Zona deține o singură pârtie de schi în Vârtop de 1000 m lungime, cu o diferență de altitudine de 200 m, grad de dificultate mediu și cu instalație de nocturnă. Strategia de dezvoltare a zonei are în vedere amenajarea a încă patru pârtii în zonă.

Aceasta zona se confruntă cu presiuni asupra conservării arhitecturii specifice în sensul că imaginea de autenticitate pe care o transmite o localitate în vederea dezvoltării turismului are o influență considerabilă asupra transformarii cererii turistice latente în cerere turistică efectivă.

Gastronomia reprezintă un punct de atracție al zonei însă atracțiile turistice culturale (ex.: etnografia) ramân în mare măsura neexploatate.

În ceea ce privește circulația turistică, la nivelul anului 2010 s-au înregistrat 47, 8 mii de turiști, din care 17,8 % turiști străini. Numărul de înnoptări se ridică la 101,1 mii, din care 17,8% reprezintă ponderea înnoptărilor turiștilor străini. Indicele de utilizare netă a capacității de cazare în funcțiune este de aproximativ 20% pentru anul 2010. În primele cinci luni ale anului 2013 se înregistrează 32,214 mii sosiri, cu 66,167 mii înnoptări și cu un indice de utilizare netă a capacității de cazare de 14,88% ceea ce reprezintă un trend ascendent față de perioada precedentă.

3. Strategia

În anul 1990, Regiunea Țării Moților a beneficiat de sprijin financiar şi logistic din partea Comunităţii Europene, prin intermediul asociaţiilor A.N.T.R.E.C. şi O.V.R.(Asociația „Operațiunea Satelor Românești” sau „ Operation Villages Roumanie” şi a sprijinului autorităţilor şi comunităţilor rurale pentru dezvoltarea turismului rural.

Concret s-au derulat două programe ce au avut în vedere dezvoltarea regională, îndeosebi comunele Albac, Scărişoara, Horea, Gârda şi Arieşeni.

Primul program, respectiv *PROIECTUL SATELOR PILOT lansat de O.V.R*. (1991) a vizat un parteneriat intracomunal între comune româneşti şi străine, iar cel de al doilea proiect a fost coordonat de A.N.T.R.E.C. pentru implementarea programului *PHARE Turism (1993-1997)*.

Începând cu anul 2000, autoritățile județene și cele regionale au elaborat strategii de dezvoltare a turismului pe termen mediu și lung, iar turismul a fost inclus în lista scurtă de priorități în toate cele șase strategii județene de dezvoltare precum și în Planul de Dezvoltare al Regiunii Centru 2007-2013. Componentele esențiale ale stategiei sunt următoarele:

- conservarea patrimoniului natural, istoric și cultural;
- dezvoltarea, diversificarea și promovarea ofertei turistice;
- crearea, dezvoltarea, modernizarea infrastructurii de turism pentru valorificarea durabilă a resurselor naturale și pentru creșterea calității serviciilor în turism.

4. Importanța acordată calității

Îmbunătățirea calității, pe ansambul Regiunii Țara Moților, ocupă un loc central în strategia turistică, respectiv implementarea sistemului de calitate *„ALBA”* care vizează dezvoltarea unui turism de calitate, cu preocupare majoră de protejare a mediului de către operatorii din turism.

Abordarea calității are două componente esențiale:

- să identifice și să consolideze cele mai bune companii și inițiative pe subiecte selectate, deoarece Țara Moților este bine plasată și există receptivitate la tendințele pieței, respectiv: utilizarea de produse bio, vacanțe cu familia, ciclism, schi, drumeții, rafting, etc. Trebuie remarcată colaborarea între comunitățile locale, organismele nonguvernamentale și administratorii de pensiuni pentru o bună implementare a acestor elemente de turism durabil;
- să stabilească legături puternice cu campanii de promovare a turismului în Țara Moților, ca un turism ce se bazează din ce în ce mai mult pe criterii de calitate. Experiența a arătat că regiunea Țara Moților nu a fost preocupată de punerea în aplicare a unui sistem comun de calitate.

5. Leadership și parteneriat

Modalitățile concrete prin care autoritățile județene încearcă să-și implementeze strategiile privind dezvoltarea turismului sunt asemănătoare, Consiliul județean Alba obtând pentru crearea unei relaționări directe cu A.N.T.R.E.C. Alba, consilii locale, firme, și diverși actori locali implicați în promovarea și dezvoltarea turismului rural.

Funcționarea acestor structuri are la bază colaborarea tuturor actorilor relevanți, inclusiv prin crearea de parteneriate publice-private și armonizarea intereselor autorităților publice, ONG-urilor și mediului de afaceri.

6. Inițiative în materie de marketing și de dezvoltare a produselor turistice

Promovarea Regiunii Țara Moților este realizată atât de către ageții economici din turism, cât și de către administrația publică, atât la nivel național (prin participarea la principalele târguri de turism ale României) cât și internațional (ex.: prin prezența Consiliului Județean la Târgul de Turism de la Berlin) dar și prin organizarea Târgului Național de Turism Rural la Albac.

În ultima perioadă s-a înregistrat un progres al activităților de promovare turistică a județului Alba la nivelul administrației publice.

Destinatiile și atracțiile turistice din această zonă reprezintă în general produse turistice simple, bazate pe servicii elementare (cazare, masa) și mai puțin pe servicii de agreement.

A.N.T.R.E.C. Alba este preocupată de susținerea produselor locale care se caracterizează prin identități puternice și clare ale destinațiilor turistice. Identitățile bine conturate și atractive pentru destinațiile din Țara Moților au condus la o mai bună promovare a turismului și la o atractivitate sporită pentru turiști.

S-au considerat 6 elemente în jurul cărora s-au constituit identități pentru Țara Moților alese ca produse turistice viabile. Aceste caracteristici sunt reprezentategrafic mai jos:

Figura 2. Componența identității turistice a Țării Moților

Sursa: Adaptare după Studiu de piata în domeniul turismului în judetul Alba - Raport final, CJ Alba, p. 78

Țara Moților are o identitate complexă, fiecare din aceste 6 elemente contribuind într-o anumită măsură la definirea unei imagini de ansamblu a zonei, din punct de vedere turistic.

Organizațiile preocupate de promovarea zonei, respectiv A.N.T.R.E.C Alba utilizează promovarea on-line dat fiind costurile reduse, accesul la o baza largă de potențiali turiști.

Ca lider naţional în promovarea turismului rural, A.N.T.R.E.C Alba a considerat utilizarea mediului virtual ca fiind mai cea mai simplă modalitate. Pentru a pune în practică aceste considerente s-a lansat şi s-a pus în practică ***Conceptul de academie de turism online***. Trebuie să facem precizarea că termenul de academie se foloseşte aici pentru a certifica calitatea şi valoarea informaţiilor publicate. Pentru început s-au utilizat tehnicile consacrate online pentru următoarele acţiuni:

- ghidarea electronică - aplicaţii gratuite pentru smartphone şi tablete grafice cu posibilitatea de localizare GPS;
- localizare precisă interactivă;
- cursuri de perfecţionare şi calificare cu suport online;
- revista cu articole scrise şi filmate;

▪ tururi virtuale.

O altă latură o constituie preocuparea pentru susținerea produselor locale. Meșteșugurile și artizanatul s-au restrâns mult ca urmare a industrializării unor zone învecinate care au atras forța de muncă. Producția artizanală, cu o piață de desfacere mică, nesusținută prin masuri adecvate, până în anul 2010, a început să constituie o preocupare majoră a consililor locale, intenționându-se crearea unei rețele de valorificare a produselor artizanale din zona Munților Apuseni.

Figura 2. Obiecte artizanale din Țara Moților

Pentru hotelurile și pensiunile din Țara Moților, A.N.T.R.E.C Alba în colaborare cu proprietarii structurilor de cazare au convenit să implementeze un proiect ce are în vedere asigurarea calității serviciilor turistice rurale, respectând următoarele criteri de calitate:

▪ oferirea de informații complete și documentate excursioniștilor;

▪ oferirea spre comercializare a unor ghiduri turistice ale zonei;

▪ punerea la dispoziție în camere a pliantelor cu principalele trasee turistice și a altor informații de interes turistic din zonă;

▪ asigurarea de drumeții cu ghid local;

Asigurarea posibilității închirierii de echipament (rucsacuri, termosuri, sky-uri, etc.);

▪ asigurarea de mic- dejunuri speciale pentru turisti:

▪ asigurarea de servicii suplimentare, respectiv de spălare și uscare a îmbrăcămintei;

▪ oferirea de informații actualizate despre condițiile meteo, precum și starea pârtie de sky.

Suplimentar pentru familiile cu copii, ce constituie o piață importantă pentru turismul din zonă, au fost adăugate următoarele criterii:

▪ condiții de igienă pentru familii;

▪ asigurarea de spații de joacă pentru copii, securizate;

▪ asigurarea monitorizării copiilor, cu tarife reduse;

▪ posibilitatea desfășurării de activități recreative sub îndrumarea personalului de specialitate, ce au la bază teme de descoperire a naturii și a vieții la fermă.

De asemenea Asociaţia Română pentru Cazare şi Turism Ecologic "BED & BREAKFAST" (ARCTE B&B) promovează sistemul de cazare "bed and breakfast" (cazare şi mic dejun) ce se adresează atât cetăţenilor români, cât şi străini, rezidenţi sau în tranzit, ce călătoresc în scopuri diverse (afaceri, relaxare, tratamente balneare etc.). Elementul distinctiv al ARCTE B&B este natura produsului turistic bed&breakfast, orientat către practici ecologice. Asociatia este implicată în derularea unor programe privind implementarea etichetei ecologice în reţeaua de pensiuni a acesteia.

7. Impactul turismului

S-a constat, începând cu anul 2008 că ponderea veniturilor din activități turistice în Țara Moților a început să crească, această activitate având o influență pozitivă asupra economiei locale. În ceea ce privește impactul asupra mediului, acesta a fost scăzut îndeosebi datorită preocupărilor asociațiilor nonguvernamentale și a comunităților locale, care au în vedere dezvoltarea durabilă pentru această zonă.

S-au luat măsuri diverse pentru calitatea de ansamblu a mediului respectiv implementarea strategiilor de dezvoltare locală „Calitatea vieţii şi diversificarea economiei rurale”. În cadrul acestei măsuri abordarea LEADER urmăreşte îndeplinirea obiectivelor axei 3 din PNDR prin intermediul strategiilor integrate de dezvoltare, elaborate de actorii locali, organizaţi în Grupuri de Acţiune Locală.

Alte proiecte au în vedere conservarea biodiversităţii, administrarea ariilor naturale protejate, educaţia şi conştientizarea publicului privind protecţia mediului cum ar fi Programul Life + al Uniunii Europene.

▪ ***Programul Life + Natură şi Biodiversitate*** - co-finanţează proiecte ce promovează cele mai bune practici, proiecte demonstrative, proiecte care contribuie la implementarea Directivelor Păsări şi Habitate, proiecte inovative sau demonstrative care contribuie la implementarea obiectivelor Comunicatului Comisiei (COM(2006) 216 final) "Stoparea pierderii biodiversităţii până în 2010 şi după".

▪ ***Programul Life + Guvernare şi Politici de Mediu*** continuă şi extinde programul iniţial LIFE Mediu. Prin această componentă se co-finanţează proiecte care contribuie la implementarea politicii comunitare de mediu, dezvoltarea unor abordări inovative a politicilor, tehnologii, metode şi instrumente, cunoştinţe de bază cu privire la politica de mediu şi legislaţie, monitorizarea presiunilor asupra mediului (inclusiv monitorizarea pe termen lung a pădurilor şi a interacţiunilor de mediu).

▪ ***Programul Life + Informare şi Comunicare*** o componentă nouă a programului, va cofinanţa proiecte ce urmăresc implementarea campaniilor de comunicare şi conştientizare a mediului, protecţia naturii şi conservarea biodiversităţii, precum şi proiectele care fac referire la prevenirea incendiilor forestiere (campanii de conştientizare, training specific).

Sistemul de transport în comun în Țara Moților ridică probleme de protejare a mediului. Acesta se datorează în mare parte a lipsei unor inițiative locale care să restricționeze accesul în anumite zone turistice cu automobilele personale, a construirii de instalații de transport pe cablu, datorită lipsei amenajării de parcuri pentru biciclete, încurajând astfel cicloturismul, etc.

La nivelul unităților de cazare se remarcă o preocupare mai accentuată privind calitatea mediului, respectiv a protejării acestuia, prin introducerea în circuitul turistic a unor pensiuni certificate ecoturistic de către Asociația de Ecoturism din România(A.E.R).

8. Rezultate și perspective

Preocuparea A.N.T.R.E.C Alba, alături de Consiliul Județean, comunitățile locale și alte organisme non-guvernamentale de promovare și dezvoltare a unui turism durabil în Țara Moților constituie o etapă importanta. Activitățile grupurilor de lucru din diferite sectoare, dezvoltarea incipienta a unor criterii de calitate și punerea în practică a unor programe de marketing au permis oferirea unor produse turistice mai bune și ameliorarea calității sub diferite aspecte. Este prea devreme pentru a evalua rezultatele unor inițiative, cum ar fi „Sistemul de calitate" pentru turismul activ și turismul de familie. Însă existența unei atitudini pozitive privind cooperarea va conduce la rezultate remarcabile, crescând astfel gradul de satisfacție a turiștilor din Țara Moților.

9. Factori de succes

- existența unei strategii turistice integrată Planului de dezvoltare economică a zonei;
- legături puternice între oferta turistică și produsele locale;
- identificarea unor nișe pentru turismul activ și cel familial, precum și stabilirea unor criterii minimale de calitate.

10. Concluzii

Șansa oferită de a deține un spațiu rural generos constituie un aspect deloc de neglijat. Dimensiunea fenomenului turistic în Țara Moților, expansiunea pe care a cunoscut-o în ultimii ani ne conduce la ideea că turismului rural în această zonă reprezintă una din cheile pentru rezolvarea deficiențelor de ordin economic și social.

Bibliografie

1. Stoican, M., *The revival of rural tourism - viable solution to the economic crisis in Romania*, International Symposium, Universitat de Valencia, Facultat D'Economia, 2013
2. Stoican, M., Șonea, C., Camarda, A., *Managementul calității în turismul rural*, Editura Primex-Com, Chișinău, 2013
3. ***, Studiu *de piață în domeniul turismului în județul Alba- raport final*, p. 46, marketscope, București, 2011

4. www.cjalba.ro/wp-content/uploads/2013/03/TaraMotilor.pdf,p. 55
5. www.adrcentru.ro/Document_Files/ADPlanulRegional/00000021/9591f_PDR-2007-2013.pdf
6. http://turism.gov.ro/wp-content/uploads/2013/05/ecoturism_faza1.pdf, p. 47

TRADE FAIR OF NEGRENI: A PROMOTER OF RURAL TOURISM DEVELOPMENT. CASE STUDY: SÂNCRAIU

TÂRGUL DE LA NEGRENI – UN PROMOTOR AL DEZVOLTĂRII TURISMULUI RURAL. STUDIU DE CAZ: SÂNCRAIU

Florenţa LOZINSKY[1]

Abstract

Today, more than ever before, we are concerned with the quality of personal and social life, an issue that has become the fundamental reference in our reflective modernity. In this context, to speak of rural Romania is a way of discovering a "different" world, especially for the people coming from the Western countries.

In our view, the trade fair of Negreni (Cluj County) is a promoter of rural tourism development in the township of Sâncraiu (Cluj County). This fact is certified by the program promoted by the local tourism agency of Sâncraiu. The event takes place twice a year: in summer, known as Trade Fair of Scyhes, and in autumn, known, most frequently, as such, The Autumn Trade Fair or, less frequently, The Pots Trade Fair.

Summarizing the role and the place of the trade fair in Romanian contemporary society, my paper points out the following issues: trade fairs are temporary events (weekly, monthly, yearly) having economical, cultural and social functions; the weekly and the monthly ones have micro-regional functions, while the yearly ones have macro-regional functions.

Thus, after 1990, communities in which the Romanians do not constitute the majority and other ethnic groups prevail were attractive, first, for foreign tourists having the same ethnicity but coming for other countries and, finally, for foreign tourist worldwide. The constant increasing number of tourist boarding houses in Sâncraiu has produced significant changes in the occupational structure of the villagers. Currently the services represent a significant proportion in the township of Sâncraiu.

We consider that promoting the rural tourism through "country trade fairs", but also the local specificity through cultural events and workshops specific to the rural area attract large number of tourists and contribute to the community development.

Key works: *tourism development, "country trade fair", Sâncraiu, community development, tourist boarding house, local specificity*

JEL: O18, Z13

[1] Cercet. şt. pr. III dr., Departamentul de Cercetări Socio-Umane, Institutul de Istorie „George Barițiu" - Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române, urbisflor@yahoo.com

Astăzi, mai mult ca oricând, în societatea contemporană se vorbeşte despre calitatea vieţii individuale şi sociale, care devine referinţa fundamentală a modernităţii reflexive. A vorbi despre România rurală este un mod de a descoperi o „altfel" de lume cu precădere pentru cei ce provin din civilizaţia occidentală, şi nu numai, „O lume a contradicţiilor, în care noul şi vechiul se întâlnesc în zbuciumul schimbării"[2] pentru a contura un nou început.

Prin prezenta lucrare urmărim să expunem dintr-o perspectivă sociologică legătura care există între târgul de la Negreni, investigat de către noi prin anchetă de teren în cele două ipostaze ale sale: de vară şi de toamnă, şi dezvoltatea turismului rural în comunitatea din Sâncraiu. Comunitatea este aşezată într-un areal deosebit de atractiv, atât din punct de vedere geografic şi istoric, cât mai ales etnografic şi social, cunoscut în literatura de specialitate, şi nu numai, sub numele de „Kalotaszeg" („Ţinutul Călatei"). Aceast areal reuneşte 42 de sate, dintre care unele sunt comunităţi compacte de etnie maghiară, a căror cultură tradiţională a rămas nealterată de contactul cu alte comunităţi, în speţă cele româneşti.

Comuna Sâncraiu se înscrie în arealul amintit şi se situează la 56 km de centrul de judeţ, municipiul Cluj-Napoca, şi la 6 km de oraşul Huedin. În prezent, aceasta are în componenţa sa următoarele localităţi: Sâncraiu (centru de comună), – desemnat „Sat European" în 2005, de către Delegaţia Comisiei Europene în România –, Alunişu, Domoşu, Brăişoru şi Horlacea.

Dacă din punct de vedere geografic, comuna Sâncraiu este situată într-o zonă de acces în Munţii Apuseni, pe drumul ce duce spre staţiunea turistică Beliş-Fântânele, cu un impact imediat asupra afluenţei de turişti, iar la aceasta alăturăm şi o sintetiză a situaţiei demografice existente la nivel de comună, vom avea o imagine de ansamblu pertinentă asupra potenţialului turistic şi uman al comunităţii.

Sintetizând datele statistice obţinute de la autorităţile abilitate (Direcţia de statistică a judeţului Cluj), constatăm că în perioada 1990-2012, demografic situaţia la nivelul comunei se caracteriza prin: o scădere constantă a numărului populaţiei de la 2049 de persoane în 1990, la 1660

[2] Mălina Voicu, Bogdan Voicu (coord.), *Satul românesc pe drumul către Europa*, Polirom, Iaşi, 2006, p. 15

în anul 2012; sporul migratoriu este fluctuant, el debutează cu un trend migratoriu dinamic negativ până în 1997, pentru ca apoi să înregistrăm un trend pozitiv până în 2004, iar pe finalul intervalului analizat trendul negativ să revină puternic; sporul natural al populaţiei este decisiv negativ pe întreg intervalul investigat. Toate aceste procese semnalizează o îmbătrânire accentuată a populaţiei locale.

Un alt aspect ce trebuie remarcat este acela că în trecut economia comunei era una preponderent agrară, iar în intervalul amintit mai sus, din suprafaţa teritorială au fost scoase din circuitul agricol 222 ha de teren, prefigurând modificări în structura ocupaţională a comunităţii. În prezent sectorul dedicat serviciilor ocupă o pondere semnificativă în economia locală şi datorită apariţiei pensiunilor turistice şi a creşterii constante a numărului acestora, după cum se observă în tabelul următor:

Anul	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2009**	**2012***
Unităţi	2	2	5	5	13	23	46	7
Locuri	12	12	37	37	98	149	250	53

Sursa: Institutul Naţional de Statistică, fişa comunei

Pentru datele trecute la anul 2012 am fost asiguraţi că aşa au fost trimise din teritoriu la direcţia de statistică, situaţie ce nu vine în accord cu realitatea descrisă de către domnul Vincze coordonator al reţelei turistice „Davincze Tours" din comuna Sâncraiu, care identifică un număr de 43 de pensiuni turistice la începutul anului 2014.

Ne alăturăm demersului specialiştilor din economie care remarcă existenţa unor „lacune în înregistrarea datelor turistice la nivelul fiecărei ţări, cât şi la nivel global; moduri diferite în fiecare ţară de a culege datele statistice legate de turism"[3], situaţie cu care ne-am confruntat şi noi în identificarea numărului exact de pensiuni turistice datorită discrepanţelor existente între statistica oficială şi statistica locală. Astfel, am remarcat că există un site[4] (plătit de proprietarii de pensiuni pentru a-şi face publicitate), unde sunt prezentate cu număr de 22 de pensiuni turistice din Sâncraiu cu facilităţile pe care le oferă, dar şi site-ul agenţiei „Davincze Tour" cu descrierea pensiunilor, în număr de 43, care fac parte din reţeaua turistică. Proprietarii de pensiuni turistice au posibilitatea de a alege de a fi

[3] William A., Shaw G., apud Sergiu Rusu, Florin Lucian Isac, *Turism rural şi ecoturism*, ed. a III-a revizuită, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu", Arad, 2010, p. 6

[4] www.welcometoromania.ro

contactaţi direct de potenţialii turişti sau de a primi turişti prin agenţia de turism din localitate.

Datorită modului în care sunt prezentate pensiunile turistice, pe site-ul amintit am ales să realizăm o sinteză a condiţiilor pe care le oferă pensiunile turiştilor pentru o imagine cât mai expresivă a turismului local.

Pe site-ul amintit anterior se regăsesc un număr de 22 de pensiuni din Sâncraiu, care îşi promovează oferta turistică, după numărul de camere, conform tabelului de mai jos:

Nr. pensiuni	6	9	3	4
Nr. camere	2	3	4	5

Cele 22 de pensiuni sunt atestate şi clasificate în clasa de confort două margarete, şi oferă un număr total de 173 locuri de cazare cu următoarele facilităţi: recepţie non-stop (22), acces la fax (2), televizor în cameră (15), acces la internet (4), room service (7), acces card credit (1), parcare interioară (22), parcare exterioară (13), sală de conferinţe (2), frigider (22), accept animale (22), servicii de spălat, călcat rufe, grill (22). O pensiune pune la dispoziţia turiştilor servicii de coafor şi frizerie, iar o alta propune accesul la „piscina naturală” (tradusă prin amenajarea albiei râului, care trece pe lângă pensiune, pentru scăldat). De asemenea, doar o pensiune dispune de triada comunicaţională modernă: fax-televizor-internet, în timp ce doar trei pensiuni pun la dispoziţia turiştilor acces la televizor şi internet.

Un sfert dintre pensiuni, mai precis un număr de şapte, nu oferă televizor turiştilor, asigurând în acest mod un mediu ambiant relaxant acestora, prin deconectarea de la „realitatea imediată” construită de mijloacele media.

Preţul cazării în pensiuni începe de la 7 euro/noapte/persoană (în 21 de pensiuni) şi poate ajunge până la 8 euro (într-o singură pensiune). Micul dejun poate fi servit la un preţ de 3 euro (în 18 pensiuni), excepţie fac 4 pensiuni, ce oferă serviciul la un preţ între 2-2,5 euro şi 4 euro, pe când preţul cinei este de 6 euro în 17 cazuri, de 5 euro în trei cazuri şi de 7 euro în două cazuri. Din cele 22 de pensiuni doar una singură îşi prezintă oferta şi pentru prânz care este de 4 euro.

În paginile de prezentare ale pensiunilor sunt amintite şi punctele proprii de atracţie pentru turişti, trecute în secţiunea curiozităţi, care le individualizează faţă de marea parte a pensiunilor, dintre acestea amintim:

cameră *kalotaszeg* – care cuprinde mobilier pictat specific etniei maghiare (2 pensiuni), animale domestice (vaci), sculptură în lemn, tâmplărie, kürtöskalács (coptură tradiţională maghiară), pescuit, artă populară, atelier de forjă, dar şi păstrarea relicvelor poetului Ady Endre considerat un poet important al secolului XX, şi al literaturii maghiare în special.

Sugestii de obiective turistice în apropierea localităţii Sâncraiu regăsim pe paginile de prezentare a celor 22 de pensiuni, cum ar fi: Cascada Răchiţele, Lacul Fântânele, Cetatea Bologa, Izvorul Crişului, Huedin, Ciucea, Târgul de la Negreni, Laguna Albastră, Stana (Varjúvár = o casă cu o arhitectură aparte construită de Kós Károly – un reputat arhitect maghiar, scriitor, grafician, etnograf, politician).

Din perspectiva coordonatorului agenţiei de turism „Davincze" cele mai profitabile evenimente, programe turistice sunt: Paştele reformat, Rusaliile catolice cu pelerinajul de la Şumuleu Ciuc (jud. Harghita), Târgul de toamnă, Tabăra de dansuri populare. Cât despre turismul care se practică în Sâncraiu aflăm că *„este unul cultural, aici peisaj nu prea este, dar mai departe este podişul Padişului la 50 de km…*". În literatura de specialitate au fost identificate şi alte tipuri de turism rural după cum urmează: turism de agrement, turism curativ, turism sportiv, turism religios[5].

Autorităţile locale, împreună cu Asociaţia turistică, depun eforturi pentru ca turismul de tranzit – de *„o noapte, două, trei*" – să se transforme într-un turism de sejur, prin activităţile pe care acestea le promovează: *„Turismul este unul de tranzit, pentru că majoritatea turiştilor vin din Ungaria, şi obiectivul lor principal este secuimea. Noi suntem undeva la jumătate de drum,…de, să zic aşa, Budapesta şi secuime. Mulţi vin, dorm o noapte şi merg mai departe… Bine, aici încercăm, indiferent fie Consiliul Local, fie asociaţia agroturistică, să fie cât mai multe activităţi cu care să-i atragem sau să rămână aici cât mai mulţi turişti: zilele satului sau exemplu revelionul sau Paştile, sau balul strugurilor, balul măceşelor, deci prin diferite activităţi…*".

Prin turismul cultural sunt vizate în special tradiţiile locale (dansurile populare şi portul popular maghiar, ce pot fi urmărite la următoarele manifestări: Zilele satului, Tabăra de dansuri populare, Sărbătoarea Sf.

[5] Tiberiu Ştef, et al., *Animare rurală şi turism rural durabil*, 2007, University Press, Târgu-Mureş, p. 23

Ştefan), dar şi obiceiuri ale locului legate de diferite sărbători şi evenimente: Paşte, Crăciun (pomana porcului), Balul strugurilor, Festivalul măceşelor. Pe lângă turismul de agrement se urmăreşte pe viitor dezvoltarea turismului de aventură: tracking, escaladare, iniţiere în alpinism şi căţărare pe stâncă, ture mountain – bike, schi fond şi schi alpin, pentru atragerea cât mai multor turişti în perspectivă.

Agenţia se ocupă de promovarea turismului local prin participarea la târgurile de turism din ţară şi străinătate cu pliante, dar şi cu alte materiale informative. De gestionarea agenţiei se ocupă o persoană cu relaţii în turism, astfel că majoritatea turiştilor vin cu contract prin aceasta, dar sunt şi turişti care optează să vină pe cont propriu, găsind informaţii suficiente despre Sâncraiu pe diferite pagini de Internet. Un intervievat recunoaşte că „*nu-i uşor să faci rost de turişti*", apreciind la justa valoare munca desfăşurată în cadrul agenţiei turistice locale.

Majoritatea străinilor care aleg ca destinaţie turistică localitatea Sâncraiu provin din Ungaria (90%), dar sunt şi turişti din Danemarca, Lituania, Franţa, Italia, Canada, Argentina, SUA, China, Japonia (care reprezintă doar 5%) etc., restul îl reprezintă românii (circa 5%).

Comunitatea locală reuşeşte să-şi păstreze individualitatea, unicitatea pe piaţa turistică tocmai datorită existenţei unor regului ferme stabilite de administraţia locală, în ceea ce priveşte conservarea şi promovarea arhitecturii tradiţionale specifice. Un alt argument îl reprezintă faptul că, în general, casele din Sâncraiu nu se înstrăinează decât din motive bine întemeiate, de cele mai multe ori personale, astfel „*Nu prea vând oamenii, nu sunt de vândut* [s.n. *casele*]*, şi-au dat seama oamenii …dar foarte rar, avem preţuri foarte mari aici la imobile, începând de la 2 miliarde în sus, deci bani grei […] deci şi-au dat seama că-i o valoare totuşi şi cine ştie…*". Aici sunt asigurate „*toate condiţiile ca la oraş*", iar satul Sâncraiu dispune de următoarele utilităţi: apă, canalizare (reţea în lungime de 26 km la nivelul anului 2012), drum asfaltat, iar la nivel de comună există curent, telefonie, tv-cablu şi internet.

Datorită dezvoltării foarte intense a infrastructurii edilitare de către autorităţile locale şi a creşterii numărului de pensiuni turistice de la an la an şi nivelul de trai al celor din Sâncraiu „*este unul bun, nu foarte bun, dar bun*". Localnicii sunt conştienţi de faptul că un punct de atracţie pentru

turişti îl constituie şi aspectul tradiţional al caselor, de care sunt mândri şi pe care încearcă să-l conserve cât mai bine, pentru a rezista probei timpului.

Turismul local are implicaţii asupra dezvoltării comunităţii, întrucât „*în ultima perioadă* [s.n. *localnicii se ocupă*] *cu turismul, deci nu pot să spun că se ocupă numai de turism efectiv, dar este o completare tot mai serioasă la veniturile familiilor care se ocupă cu turismul şi bineînţeles că asta e un lanţ sau un şir pentru că ideea este că tot mai mulţi bani intră în comună pentru că au trecut vremurile când se ţineau banii în pernă, deci banii se rotesc, deci dacă intră prin turism au de lucru şi meseriaşii că mai renovează, mai modifică,…, deci contribuie la dezvoltarea întregii comunităţi de fapt*". Astfel, în timp, are loc şi o profesionalizare a celor care se ocupă cu turismul în Sâncraiu, datorită cursurilor de limba engleză şi de management, susţinute de către firme specializate din Cluj, ce au fost aduse special în comună, pentru ca oamenii să înveţe să-şi gestioneze pensiunile.

După Lumdson în Sâncraiu sunt respectate cele patru principii de ghidare pentru dezvoltarea turismului, şi anume: „dezvoltarea să fie îndreptată către bunăstarea comunităţilor locale; dezvoltarea să păstreze un echilibru între interesele comunităţilor locale şi cele ale turiştilor; dezvoltarea să fie făcută cu acordul şi participarea comunităţilor locale; dezvoltarea trebuie implementată astfel încât să aducă bani la bugetul local, dar şi să îmbunătească nivelul traiului în cadrul comunităţilor locale"[6].

În prezent comuna Sâncraiu reprezintă un model de dezvoltare a turismului rural, în care „ţăranii au devenit oameni de afaceri"[7]. Acest fapt nu ar fi fost posibil fără sprijinul administraţiei locale, care a colaborat de-a lungul anilor cu o serie de ONG-uri în vederea elaborării de documente şi instrumente, cum ar fi: *Dezvoltarea durabilă a comunei Sâncraiu – Elemente de strategie*, *Planul de dezvoltare locală pe termen mediu şi lung*. Prin acestea s-a urmărit formularea de strategii de dezvoltare comunitară în vederea accesării de fonduri nerambursabile acordate de către UE, precum şi conturarea cadrului în care se vor înscrie programele şi

[6] Lumdson L. apud. Sergiu Rusu, Florin Lucian Isac, *Turism rural şi ecoturism*, ed. a III-a revizuită, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu", Arad, 2010, p. 34

[7] http://povestidangheorghe.blogspot.com

proiectele care vor beneficia de fonduri de finanţare bugetare şi extrabugetare.

Cele mai importante proiecte de dezvoltare comunitară derulate de către autorităţile locale au avut ca obiectiv păstrarea vie a tradiţiilor locale, îmbunătăţirea infrastructurii şi păstrarea unui mediu natural cât mai curat, prin salubrizarea comunei, în vederea desfăşurării unui turism cât mai civilizat în comună. Sintetizând putem susţine că „Dezvoltarea turismului are nu doar o importanţă economică, ci şi un impact deosebit în viaţa socială şi culturală a comunităţilor locale”[8].

Despre toate aceste proiecte pe care le-am amintit anterior, precum şi multe alte informaţii sâncrăienii pot afla din „Jurnalul comunei”, care apare trimestrial, începând din anul 2000, în limba română şi maghiară, şi se distribuie gratuit locuitorilor comunei. Finanţarea este asigurată de către Consiliul Local. Din paginile jurnalului, cititorii pot afla informaţii despre hotărârile Consiliului Local, dar şi informări privind diferite evenimente din viaţa comunităţii. Remarcăm prezenţa în paginile jurnalului a cifrelor bugetului local, asigurându-se astfel transparenţa execuţiei bugetare pentru locuitorii comunei. Redactorii ziarului sunt angajaţi ai primăriei, preoţi, profesori, medici, membri ai asociaţiilor din comună.

Participarea autorităţilor locale la diverse activităţi ale asociaţiilor neguvernamentale a avut ca rezultat apariţia a trei asociaţii la nivelul comunei Sâncraiu: Asociaţia Ecologică „Silvanus”, Asociaţia Culturală „Ady Endre” şi Asociaţia turistică.

Conform *Cartei europene*, dezvoltarea rurală trebuie să vizeze funcţiile[9] pe care le îndeplineşte spaţiul rural: funcţia economică, funcţia ecologică şi funcţia socio-culturală. Aceste funcţii sunt susţinute de către asociaţiile existente în cadrul comunei, prin activităţile pe care ele le desfăşoară în comunitatea locală.

Rolul asociaţiilor locale este în primul rând „*de a conştientiza cetăţenii comunităţii, în aşa fel încât să activeze* [*s.n.* în cadrul acestora], *să*

[8] Bosselman F., Peterson C., McCarthy C., apud Sergiu Rusu, Florin Lucian Isac, *Turism rural şi ecoturism*, ed. a III-a revizuită, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu”, Arad, 2010, p. 34

[9] Păun I. Otiman, *Dezvoltarea rurală în România*, Editura Agroprint, Timişoara, 1997, p. 275

contribuie la dezvoltarea întregii comunităţi"[10], iar în al doilea rând urmăresc atragerea de fonduri în comună din mai multe părţi „*pentru că, Consiliul Local sau primăria are o limită de unde poate obţine fonduri, iar astfel de asociaţii sau organizaţii au astfel de posibilităţi de diversificare a posibilităţilor de atragere a fondurilor, cu care să putem realiza lucruri pentru dezvoltarea întregii comunităţi*".

Eric Laws ne atrage atenţia asupra faptului că impactul cel mai profund al turismului asupra valorilor tradiţionale se resimte „în relaţiile sociale care sunt aduse în sfera economică: bunurile şi serviciile care erau până nu demult o parte a vieţii de zi cu zi a comunităţii sunt acum comercializate şi oferite ca marfă"[11]. Acest lucru se traduce prin comercializarea sociabilităţii după regulile economiei de piaţă.

Dezvoltarea turistică a Sâncraiului este şi un efect al „centrului" economic şi cultural: Târgul de la Negreni, care de două ori pe an la Târgul Coaselor şi Târgul de Toamnă promovează mesaje de dezvoltare durabilă pentru asumarea modernă a tradiţiilor.

Târgurile, în general, se desfăşoară după anumite norme şi reprezintă spaţii de socializare, de schimb economic şi cultural. Astfel, etnograful Tereza Mózes susţine că până în perioada interbelică, târgurile se desfăşurau după anumite norme: „ele începeau în ziua de vineri, în cadrul lor se organizau diverse distracţii, se vindeau turte dulci, jucării de ceramică etc"[12]. Astăzi încă regăsim aceste reguli în timpul dedicat târgului, precum şi în distracţiile oferite participanţilor. Dar, „alături de importanţa pe care au avut-o în stabilirea unor relaţii social-economice pe spaţii întinse, târgurile au avut un rol însemnat în mijlocirea schimburilor culturale. Târgurile au fost astfel de locuri unde oamenii veniţi de la mari distanţe puteau cunoaşte arta populară, obiceiurile, portul popular din alte zone, suferind influenţe reciproce"[13]. Sintetizând rolul şi locul care-i revine târgului în societatea românească contemporană, susţinem următoarele: *târgurile sunt organizări comerciale temporare (săptămânale, lunare,*

[10] Fragmente din interviurile realizate în satul Sâncraiu.

[11] Laws E., apud. Sergiu Rusu, Florin Lucian Isac, *Turism rural şi ecoturism*, ed. a III-a revizuită, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu", Arad, 2010, p. 37

[12] Tereza Mózes, *Zona etnografică Crişul-Repede*, Bucureşti, Sport-Turism, 1984, p. 168

[13] *Ibidem*

anuale) cu funcţii economice, culturale şi sociale, iar spaţial funcţia lor este microregională, pentru târgurile săptămânale, şi macroregională, pentru cele anuale.

Din monografia comunei Negreni aflăm că „pe malul Crişului Repede, se ţin două târguri vestite, devenite tradiţionale atât pentru cele trei judeţe de contact (Cluj, Bihor şi Sălaj), cât şi pentru iubitorii de negoţ din România sau de peste hotare, în special din Ungaria, Austria sau Germania”[14]. Târgul de la Negreni este consemnat în documente încă din anul 1815, dar cercetări zonale susţin ipoteza că târgul a existat cu mult înainte pe actualul teritoriu al satului Bucea, sat al cărui nume provine din maghiarul „bucs” ce înseamnă „târg”. Alte menţiuni sub care întâlnim Negreniul în izvoarele scrise este şi cea de „oppidum Fekete Tó”, în traducere „târgul Lacul Negru” (1828), sau „Körösfeketető” („Lacul Negru de pe râul Criş”)[15].

Şi în prezent, în Negreni se desfăşoară două târguri importante: 1) târgul de vară, cunoscut sub denumirea de „târgul coaselor” *(TC)*, întrucât marchează începutul cositului, şi are loc în luna iunie, şi 2) târgul de toamnă, din luna octombrie, denumit şi „târgul oalelor” *(TO)*, despre care „localnicii spun că avea rolul de a-i alimenta pe moţi pentru lungul sezon de iarnă şi de a le permite să-şi vândă produsele”[16]. Dintre cele două târguri, cel de toamnă este mult mai cunoscut şi datorită faptului că la acesta vin mai mulţi comercianţi şi, implicit, vizitatori. De asemenea, când întrebi de târgul de la Negreni actorii sociali se raportează la târgul de toamnă. După cum am întâlnit şi în studiile de specialitate sau în mass-media locală, târgul de toamnă îşi are locul lui bine definit pe harta manifestărilor de acest gen din Transilvania şi se identifică cu „târgul de ţară”. La târgul de la Negreni sunt prezenţi, deopotrivă, meşteri tradiţionali, „comercianţi” (intermediarii de bunuri tradiţionale şi nu numai), actori sociali interesaţi de latura comercială a târgului, sau pur şi simplu curioşi ai „spectacolului” pe care-l oferă un astfel de spaţiu generator de poveşti, care dăinuie chiar şi astăzi în mentalitatea colectivă.

[14] Cristian-Claudiu Filip, Vlad-Daniel Nistor, *Negreni. Istorie, tradiţii şi legende*, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2010, p. 159
[15] Cristian-Claudiu Filip, Vlad-Daniel Nistor, apud. Suciu, 1967, vol. I, p. 423
[16] Cristian-Claudiu Filip, Vlad-Daniel Nistor, *Idem*, p. 169

Un loc aparte în cadrul târgului de la Negreni îl ocupă comunitatea maghiară care se regăseşte pe sine şi vine în contact cu tradiţiile sale în diferite moduri: prin muzică, prin partea materială a tradiţiilor comunităţii – costumele tradiţionale, şterguri tradiţionale comercializate de femeile din Sic, artistic prin ceramica realizată la Corund şi Vadul Crişului, dar şi gastronomic – celebrul guiaş, kürtöskalács.

Dacă realizăm o paralelă între „târgul" din trecut şi cel din prezent, observăm că nu există diferenţe semnificative între modul de comercializare a produselor tradiţionale; s-a modificat însă raportarea şi propriile aşteptări ale actorilor sociali implicaţi. În acest sens stau mărturie relatările din presa locală despre ipostazele actuale ale târgului de la Negreni. Târgul de la Negreni, pentru unii „kitsch-os", pentru alţii „exotic", are un farmec al său pe care „i-l dau în egală măsură" atât comercianţii, cât şi cumpărătorii.

Prin sinteza la care am supus un număr de 29 de interviuri realizate în perioada iunie şi octombrie 2011 şi aplicate deopotrivă meşterilor tradiţionali, comercianţilor şi cumpărătorilor prezenţi în târg vom urmări să punctăm impedimentele actuale care intervin în buna desfăşurare a comercializării produselor tradiţionale într-un „târg de ţară", având în vedere că procesul de cerere şi ofertă de bunuri tradiţionale este puternic influenţat de industrializarea societăţii şi implicit a mijloacelor de producţie agricolă, de fenomenul migraţiei internaţionale a tinerilor, ori de criza economică mondială cu impact major şi imediat în economia de piaţă[17]. Schimbările istorice profunde sunt cele care ne determină să ne întoarcem la memorie, la construcţia şi reconstrucţia „din fragmente aproape întotdeauna inegale de memorie şi uitare […] care-i dă individului sentimentul duratei, dar şi al unei anumite spaţialităţi […]"[18], pentru a-i cere răspunsuri şi direcţii viabile pentru viitor.

[17] „Economia de piaţă (capitalismul) a fost prezentată deseori ca un sistem quasi perfect, lipsit de noxe sociale. Or, realitatea este alta, inclusiv în ţările cele mai dezvoltate. De aici apare firească frustrarea multora faţă de discrepanţa dintre real şi mit. Parafrazându-l pe Churchill, se poate spune că economia de piaţă are imperfecţiunile ei, dar este singura *viabilă în condiţii adecvate*.", Daniel Dăianu, *Transformarea ca proces real. De la comandă la piaţă*, Bucureşti, IRLI, 1996, p. 367.

[18] Michel-Louis Rouquette, *Gândirea socială. Perspective fundamentale şi cercetări aplicate*, Iaşi, Editura Polirom, 2010, p. 19

Mergând pe firul memoriei sociale, am intervievat ciubărari, olari, arămari, pălărieri, cojocari, lingurari etc. cu privire la trecutul şi viitorul meşteşugurilor tradiţionale în târgurile de ţară.

Dintre impedimentele care intervin în comercializarea „tradiţionalului" amintim: unii meşteri consideră că astăzi nu mai poţi trăi decent din meserie; modernitatea a dus la dispariţia vechilor mijloace de transport – căruţa trasă de cai – către târg; apariţia produselor din material plastic a condus la o scădere a interesului consumatorului pentru produsele confecţionate din lemn. De asemenea, apariţia comercianţilor de second-hand în cadrul târgului de la Negreni are rolul de a ştirbi din frumuseţea târgului de altă dată, acesta pierzându-şi „tradiţionalitatea" prin saturarea pieţei „cu de toate". Aceşti actori sociali constituie un impediment în comercializarea „tradiţionalului".

În calea comercializării produselor tradiţionale se interpune şi criza economică mondială, resimţită de comercianţi în mod acut întrucât cumpărătorul de astăzi „se târguie" mai mult decât în trecut. Criza economică a generat consecinţe atât asupra cererii şi ofertei de bunuri tradiţionale, dar mai ales asupra cererii.

O sinteză a stării de fapt din economia românească actuală este prezentată în termeni extrem de duri de către un meşter tradiţional: „Ei acum nu mai trebuie la nimeni nimic. S-o umplut lumea cu de toate" *(Interviul nr.9, la Târgul Coaselor, R.I., bărbat, de 62 ani, din comuna Baciu, având ocupaţia confecţioner de obiecte casnice din lemn)*. Dar problema în esenţă nu constă în faptul că „s-o inundat pieţele cu tot felul de mărfuri şi nu-i nici un rău asta că este marfă, rău e că, uitaţi majoritatea vând chinezării şi treburi din ăstea şi ăstea-s marfă ieftină şi sub nivelul aşteptărilor ca şi calitate vorbesc. Şi oamenii dau bani pă ele" *(Interviul nr. 4, la Târgul Oalelor, R.T., bărbat, de 70 ani, zona Gura Honţului, jud. Arad, având ocupaţia pielar)*. Potenţialii cumpărători umblă după chilipiruri, dezavantajaţi fiind meşterii tradiţionali la a căror marfă „toţi se uită, la toţi le-are place, dar dacă ar fi de gratis" *(Interviul nr.9, la Târgul Oalelor, T.S., bărbat, de 56 ani, Orăştie, jud. Hunedoara, având ocupaţia pielar)*. Produsele pe care înainte le găseai doar în târg acum sunt pretutindeni, şi astfel sunt tot mai puţini cei care (mai!) cumpără din piaţă „Nu mai e că după meseria ta să trăieşti tu şi să-i dai un viitor la un copil." *(I9, TC)*.

Procesul adaptării meşterilor tradiţionali la raportul „cerere" şi „ofertă" în târgul de la Negreni reprezintă în fapt ilustrarea modului în care tradiţionalul şi modernul încearcă să supravieţuiască în condiţiile unei lupte aprige cu fenomenul globalizării. O filosofie a speranţei „dacă nu vii nici speranţă nu mai ai, aicea trag o speranţă că poate, poate" *(I9, TO)*, a unui „mai bine" ce va veni la un moment dat este încă prezentă. Asta în ciuda existenţei unui număr însemnat de consumatori-cumpărători, cu un simţ estetic precar, a căror cerere imediată se rezumă la apetenţa pentru marfa «second hand» adeseori considerată mai „valoroasă" decât autenticele produse meşteşugăreşti.

Pe acelaşi raport cerere şi ofertă, dezvoltarea turistică din Sâncraiu intră în corelaţie cu târgul de la Negreni ca două ipostaze diferite şi convergente pentru dezvoltarea rurală durabilă. Considerăm că promovarea turismului rural prin intermediul „târgurilor de ţară", dar şi a specificului local prin manifestări culturale şi ateliere practice specifice spaţiului rural, contribuie la atragerea unui număr însemnat de turişti, având impact asupra dezvoltării comunităţii.

Bibliografie

1. Dăianu, Daniel, *Transformarea ca proces real. De la comandă la piaţă*, IRLI, Bucureşti, 1996
2. Filip, Cristian-Claudiu; Nistor, Vlad-Daniel, *Negreni. Istorie, tradiţii şi legende*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2010
3. Mózes, Tereza, *Zona etnografică Crişul-Repede*, Sport-Turism, Bucureşti, 1984
4. Otiman, Păun I., *Dezvoltarea rurală în România*, Agroprint, Timişoara, 1997
5. Rouquette, Michel-Louis, *Gândirea socială. Perspective fundamentale şi cercetări aplicate*, Polirom, Iaşi, 2010
6. Rusu, Sergiu; Isac, Florin Lucian, *Turism rural şi ecoturism*, ed. III revizuită, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu", Arad, 2010
7. Ştef, Tiberiu et al., *Animare rurală şi turism rural durabil*, 2007, University Press, Târgu-Mureş
8. Voicu, Mălina; Voicu, Bogdan (coord.), *Satul românesc pe drumul către Europa*, Polirom, Iaşi, 2006

9. ***, Fragmente din interviurile realizate în satul Sâncraiu
10. http://povestidangheorghe.blogspot.com
11. www.welcometoromania.ro

THE VALORIFICATION OF POPULAR THEATRE FROM TROTUŞ VALLEY AS A WAY OF PUPILS' ETHNO-ARTISTIC CULTURE FORMATION

VALORIFICAREA TEATRULUI POPULAR DIN VALEA TROTUŞULUI CA MODALITATE DE FORMARE A CULTURII ETNOARTISTICE LA ELEVI

Lilia GRANEŢKAIA[1]
Laura GAVRILIŢĂ[2]

Abstract

The concept of ethno-artistic culture is regarded by the authors at a multidimensional level: anthropologically, socially and axiologically – representing all artistic values created by people throughout history. It is conceived as a result of an "ontological mutations", as a state of self-consciousness and at the level of the personality/individual, it reflects human being's spiritual and psycho-physiological faculties. It examines the outlaw theatre as a folkloric manifestation typical of Trotus Valley area.

Key words: *globalization, culture, ethos, ethno-artistic culture, need of communication with national values, theatre outlaw, goat, bears*

1. Conceptul de cultură

Conceptul de cultură a devenit unul de importanţă strategică pentru toate disciplinele care studiază universul uman şi social, fiind investit astăzi cu valenţe explicative multiple [E.B.Taylor, A.L.Kroeber, E.Cassirer, C.I.Gulian, I.Slavici, G.Georgiu]. Viaţa omenirii are două aspecte: unul teluric – civilizaţia, adică tehnica materială; altul ceresc – *cultura* sau suma tuturor produselor sufleteşti, prin care omul caută să intre într-un echilibru cât mai deplin cu restul creaţiunii şi, în genere, cu universul moral care îl cuprinde. [N.I.Danilevski, P.A.Sorokin, B.Malinowski, O.Spengler, A.Toynbee, N.Berdeaev, E.Fromm, N.Roerich, I.Huizinga, E. Durkheim ş.a.]. Savanţii au încercat să cunoască şi să explice cultura ca o apariţie socială, multilaterală.

[1] Conf. univ., doctor în pedagogie, Catedra de Arte şi Educaţie Artistică, Universitatea de Stat „Alecu Russo", Bălţi, Republica Moldova, granlili@mail.ru
[2] Profesor de educaţie muzicală, Liceul de Arte „Ferdinand I", Bacău

Dar, cu prudenţă se constată consecinţele negative ale procesului de globalizare asupra culturii naţionale. Este o constatare la îndemâna oricărui observator atent ale peisajului teoretic şi spiritual în care ne mişcăm la începutul acestui secol.

Problema *etnoculturii*, şi dezvoltarea identităţii naţionale la etapa actuală capătă o semnificaţie deosebită în viziunea social-filosofică şi psihopedagogică. [L.Blaga, N.Iorga, C.Dobrogeanu-Gherea, C.Rădulescu-Motru, N.Silistraru, E.Avraam şi alţii]

Problema este actualizată prin schimbările socio-economice, procesele politice, istorice şi culturale care au loc acum în legătură cu problema globalizării. Deşi, nevalorificat în totalitate, folclorul a păstrat autentice valori artistice din domeniul poeziei, prozei, cântecului şi dansului popular. Aşadar, este important să găsim calea de a redefini cuvântul „patriotism", într-o formă în care, mai ales tinerii, să înţeleagă că a fi patriot nu este un slogan. A fi patriot înseamnă dragoste pentru seamănul tău. Tradiţia trebuie să existe în construcţia unui om, ea nu trebuie lăsată să moară. Ea ne ajută să ne autodefinim. Doar cunoscând cine suntem, de unde venim, ce e cu noi, ne cunoaştem astfel adevărata noastră valoare.

Şcoala de astăzi trebuie să *revalorifice dimensiunea metaculturală*, determinând elevul la „conaissance", la a se cunoaşte, la *a se recunoaşte* şi a se autocunoaşte cu ajutorul culturii. Prin cunoaşterea *teatrului popular* putem forma la elevi cultura etnoartistică – capacitatea de a percepe, înţelege, trăi valorile culturii naţionale ca un mijloc de recunoaştere şi autocunoaştere. [V. Adascăliţei, T.Alexandru, B.Lajos, A.Becleanu-Iancu şi alţii].

În totalitatea lor, obiceiurile populare se constituie în adevărate „lecţii" pentru generaţiile tinere, ele reflectând date esenţiale ale spiritualităţii ţăranului român, principiile morale călăuzitoare în viaţa acestuia; în ele regăsim „simplitatea" gândirii omului din mediul rural, pentru care o importanţă deosebită o reprezintă credinţa în Dumnezeu, iubirea de ţară, familia şi munca.

În ultimii ani se constată o diminuare din ce în ce mai semnificativă a prezenţei acestor tradiţii chiar în inima satului, acolo unde ele ar trebui să fie practicate cu cea mai mare intensitate. Aceasta se datorează în primul

rând tendinţelor de urbanizare a modului de petrecere a timpului liber al tineretului din sate şi, pe de altă parte, a plecării acestuia către marile centre urbane. Dacă în urmă cu aproximativ 30-40 de ani uliţele satelor româneşti, în perioada sărbătorilor de iarnă, erau neîncăpătoare pentru mulţimea de urători şi colindători, astăzi multe dintre ele rămân pustii, aşa încât doar nostalgia „vremurilor trecute" însoţeşte trecerea spre un nou an calendaristic. H. de Balzac spunea că învăţătura trebuie transformată în fapte, altfel se pierde. Predarea/învăţarea eposului, folclorului românesc trebuie să fie realizată, transpusă la nivel practic-aplicativ prin valorificarea tradiţiilor naţionale la nivel personal. Prin urmare, idealul educaţional în formarea culturii etnoartistice ţine de capacitatea/competenţa elevilor de a fi iniţiaţi în practicarea tradiţiilor populare; valorificarea lor în viaţa personală şi cea a societăţii. [N.Bondareva, Afanasieva, G.N.Volkov]

O dată cu ***Dimitrie Cantemir*** începe să prindă contur în gândirea românească o concepţie distinctă cu privire la *cultură* şi *civilizaţie*. Chiar dacă ideile sale sunt departe de a constitui o veritabilă teorie culturologică sau o filosofie a culturii (acestea conturându-se ca discipline ale cunoaşterii abia în epoca modernă), ele apar deosebit de importante pentru descifrarea (cu două secole mai devreme decât au făcut-o teoreticienii noştri moderni: Ibrăileanu, Lovinescu etc.), a unor încercări în direcţia studierii şi definirii culturii şi civilizaţiei [2, p. 200].

După ***Lucian Blaga***, *cultura* este rezultatul sau „precipitatul" modului ontologic al omului deplin, adică existenţa „în orizontul misterului pentru revelare". Ea cuprinde ansamblul creaţiilor ştiinţifice (ipoteze şi teorii constructive), metafizice, artistice, estetice şi religioase, care se realizează ca urmare a încercării de revelare a misterului în orizontul căruia se află omul luciferic (deplin). [5. p.72]

Conform poziţiei filozofice a lui L. Blaga, condiţiile specifice culturii sunt următoarele: 1) să fie o creaţie realizată în orizontul misterului; 2) în cadrul unei matrice stilistice abisale; 3) care poartă asupra ei pecetea metaforicului. Aşadar, nu orice acţiune sau realizare umană poate fi încadrată în cultură, ci numai dacă îndeplineşte cele trei condiţii.

Petre Andrei a accentuat de asemenea ceea ce am numit nivelul cultural sau axiologic: pe lângă fundamentul material al societăţii, el cere să

se recunoască „...o existenţă spirituală necesară, care se manifestă ca o puternică forţă creatoare” [1. p.96]

C. Gulian consideră că principalul aport al lui T.Vianu în istoria şi teoria culturii îl reprezintă concepţia lui despre *sensul culturii* . T.Vianu s-a aratat deschis faţă de integrarea sociologiei în abordarea culturii, pentru a conchide că „idealul cultural mai înainte de a fi general, valabil pentru întreaga umanitate, este propriu anumitor societăţi şi anumitor epoci”. ***Tudor Vianu*** sesiza raportul dialectic dintre existenţial şi axiologic: „...oamenii sunt mereu alţii, nevoile lor se pot schimba. Rămâîne ceva permanent, şi anume valoarea, ca expresie ideală a unui acord între eu şi lume...” [6. p.291]

C. Rădulescu-Motru recunoaşte lipsa unei definiţii a etnicului: „ci este numai pe cale de a se da”. Astfel, etnicul este definit „sufletul populaţiei” sau „această comunitate de suflete o numim etnie” [6. p.23]. Pentru gânditorul român condiţia fundamentală a etnicului o constituie conştiinţa de comunitate, aceasta coordonează actele societăţii spre unitate şi continuitate. Fiecare popor cunoaşte trei tipuri de conştiinţă a comunităţii: de origine, de limbă şi de destin, dar prezente în grade diferite. În ordine istorică, prima este conştiinţa comunităţii de origine, adică membrii unei comunităţi conştientizează ei înşişi că au strămoşi sau ocrotitori comuni. Originea lor comună se regăseşte în aceste simboluri. *Obiceiurile şi tradiţiile* ar fi fost generate şi susţinute de conştiinţa de origine. În evoluţia lor, societăţile traversează calea spre conştiinţa comunităţii de limbă, instrument fundamental de creare a culturii şi de susţinere a conştiinţei unităţii culturale. Elementul nou-adus în definirea etnicului este conştiinţa *comunităţii de destin*. O comunitate naţională este desăvârşită numai atunci când dispune de un asemenea tip de conştiinţă, aceasta manifestându-se în situaţii sociale şi istorice complexe, excepţionale, înrudirea cu acele popoare care împărtăşesc acelaşi destin este premisa esenţială a conştiinţei comunităţii de destin.

C. Cozma în determinarea *ethosului românesc* pune în evidenţă factorii principali: geo-cosmicul, istoria, limba, credinţa religioasă, sapienţialitatea/filosofia, arta şi ceea ce am numi structurile arhetipale – „ţăranul român” şi „satul românesc”[4. p.7]

Cultura etnoartistică fiind privită de noi pluridimensional: – la nivel antropologic, social, axiologic – reprezentând totalitatea valorilor artistice create de popor de-a lungul istoriei, concepută ca drept rezultat al unei "mutaţii ontologice", ca o stare de conştiinţă de sine; şi, la nivel de personalitate/individ – reflectând însuşirile spirituale, psihofiziologice şi spirituale ale omului. Cercetând pluridimensional (filosofic, etnologic, psihologic, psihopedagogic, muzicologic etc.) conceptul de cultură etnoartistică, am ajuns la o viziune globală asupra lui. Concluzionând cele analizate şi expuse anterior, propunem o sinteză grafică a conceptului de etnocultură în figura 3. *Definirea conceptului de cultură etnoartistică*.

Cultura etnoartistică se prezintă ca un concept sintetic, sincretic, ca o realizare filosofică, antropologică, psihologică, artistică a personalităţii. Cultura etnoartistică situată între *totalitatea valorilor artistice*create de popor de-a lungul istoriei şi capacitatea de *receptivitate* estetico-artistică a personalităţii, reprezintă aspectul *atitudinal şi aptitudinal* al poporului (a personalităţii). Prezenţa culturii etnoartistice a personalităţii se observă prin *capacitatea* de reflectare despre arta populară, şi aprecierea ei din punct de vedere valoric, care prin urmare poate asigura existenţa personalităţii, poporului, neamului.

2. Teatrul popular - domeniu important al folclorului românesc

În literatura folcloristica şi etnologică tradiţională, sub titulatura de "teatru popular" se invoca şi se analizează de regula un întreg complex de practici cu aspect teatral, însă cu funcţii cu totul diferite, sociale şi pragmatice, ritualice şi religioase, în care dramaticul, deşi se evidenţiază, este unul secundar. Vorbind de *teatru folcloric*, vorbim mai degrabă despre o forma socioculturala caracteristica identităţii culturale tradiţionale de tip rural, totodată valabila la timpul trecut.

Teatrul folcloric cuprinde totalitatea manifestărilor cu caracter dramatic care se supun imperativelor folclorului, determinaţiilor conferite de principiile sincretismului, funcţionalităţii, circulaţiei comunitare şi oralităţii. Faţă de concepte precum livresc, profesionalism, performanţa estetica şi legitate compoziţional-structurală, care marchează domeniul propriu şi originalitatea teatrului cult, funcţionalitatea extrinsecă şi ritualismul funciar, oralitatea fundamentala, cvasianonimatul artei

actoriceşti, ocazionalul-calendaristic, performarea ca reproducere, didacticul moralizator sau evocator ar putea constitui, în cazul teatrului folcloric, termenii unei identificări a elementelor specifice.

2.1. Geografia teatrului popular

Teatrul folcloric este răspândit aproape pe tot arealul românesc. Totuşi Moldova, Bucovina şi Basarabia au manifestat cel mai mare interes faţă de genul acesta, acolo ajungându-se la cea mai mare diversitate, multiplicitate şi intensitate a răspândirii reprezentaţiilor respective. "Moldova şi Bucovina deţin primatul în repertoriu, varietate, strălucire, spectaculozitate, costumaţie, inventivitate şi creaţie. Se poate spune că Moldova este „patria" acestui teatru, mai ales a „teatrului cu text", a spectacolului cu măşti sau fără" (H. B. Oprişan).

2.2. Teatrul haiducesc

Teatrul haiducesc îşi începe drumul glorios de la piesa *„Jianu, căpitan de haiduci"* de Mihail Pascaly. Putem spune, că şi celelalte piese ale acestui teatru îşi au sursa în piesa *Jianu* de acest autor. Teatrul haiducesc a fost şi încă este un simplu divertisment în lumea satelor din Moldova, unde personajele şi faptele lor sunt privite cu plăcere şi publicul se bucură că Jianu, Bujor, Gruia sau altul au scăpat din mâna poterii. Pentru că eroul este privit ca un semizeu, el trebuie să iasă teafăr din orice încercare. Faptele săvârşite de Jianu au întrat pe dată în laboratorul folclorului.

Piesa *Jianu* nu numai a deschis calea marelui repertoriu de piese haiduceşti, ea fiind model şi sursa de inspiraţie şi compunere a dramaturgilor cunoscuţi şi a anonimelor care au însăilat 52 de piese cu haiduci şi tălhari. Anonimii îi cântau isprăvirile pretutindeni, la nunţi, petreceri şi zaiafeturi, la cârciumă ca şi în codru, încât Anton Pann, care a fost un martor sensibil al timpului său, a înregistrat cântecul Jianului. În 1837 a apărut la Bucureşti volumul „Poezii deosebite sau cântece de lume" de A.Pann; printre ele figurează şi *Cântecul Jianului* din care au luat pasaje autorii diferitelor versiuni. Se poate spune că secolul al XIX-lea a fost secolul haiducilor. „Era tema zilei, subiectul preferat al tuturor, colorat şi înflorat de imaginaţia fiecăruia. Această atmosferă „haiducească", plutea în oraşe şi târguri unde nu exista alt subiect mai palpitant" [9. p.46]. Drumul

lui *Jianu* în literatura cultă a fost clădit de următorii dramaturgi: M.Millo, I.Anestin, S.Mihalescu, D.Caracostea, V.Leonescu, D.N. Popescu şi alţii.

Un studiu mai detaliat asupra datinilor folclorice specifice sărbătorilor de iarnă ce se practică în zona centrală a Văii Trotuşului, va ajuta la *conturarea, cu mai multă pregnanţă, a elementelor ce definesc originalitatea lor, va contribui la o mai bună înţelegere a semnificaţiilor şi caracterului complex, dar în acelaşi timp unitar al acestor rituri şi obiceiuri vechi, adevărate sinteze culturale în care se reflectă foarte bine obârşia şi continuitatea noastră etnică* [8. p.75].

„Diversitatea, originalitatea şi valoarea artistică a folclorului calendaristic român îi conferă un loc de frunte în cultura naţională”[3] esenţa spirituală ce respiră din “viaţa culturală” a oamenilor simpli, constituind de fapt fundamentul, temelia ce stă la baza caracterizării din toate punctele de vedere a unei naţiuni.

Cercetările marilor folclorişti (C.Brăiloiu, T.Burada, E.Comişel, G.Călinescu) au stabilit că aceste obiceiuri au origini variate: unele au la bază aspecte din viaţa personală a oamenilor, o parte dintre ele au fost create pe baza unor evenimente din viaţa socială sau evenimente istorice, altele îşi au originea în credinţe magice, precreştine şi religioase, lată de ce, în studierea tradiţiilor folclorice trebuie să se aibă în vedere corelaţiile lor sociale, istorice, religioase, rituale şi geografice, cu ansamblul vieţii în care se manifestă.

Referindu-ne strict la obiceiurile folclorice practicate în zona centrală a Văii Trotuşului, vom observa că dintre aspectele enumerate mai sus, cel referitor la ocupaţia oamenilor de aici şi implicit a condiţiilor geografice, va fi reflectat foarte bine în tematica şi mesajul acestor datini.

Această stare de emoţie şi aşteptare este cu atât mai mare aici, de-a lungul Văii Trotuşului, pentru că centrul localităţii Dărmăneşti va deveni pentru o zi, în ajunul Anului Nou „scena” pe care protagoniştii cetelor ce reprezintă fiecare sat din apropiere, vin să-şi demonstreze talentul şi iscusinţa în rolul pe care şi l-au asumat. Am folosit cuvântul scenă cu sensul său propriu şi nu unul figurat, deoarece aceasta există cu adevărat, cei ce se perindă pe ea aspirând la “glorie”, la câştigarea aprecierii generale a spectatorilor veniţi, cu mic cu mare, la un spectacol în aer liber care se repetă în fiecare an pe 31 decembrie, dar de fiecare dată “altul”.

Trebuie precizat în primul rând că ceata, aici, în inima Moldovei, are o structură şi o funcţionalitate oarecum deosebită faţă de alte zone folclorice. Aşa cum arăta V.Adăscăliţei, cea mai autorizată „voce" în materie de tradiţii populare moldoveneşti legate de sărbătorile de iarnă, ceata dintre Carpaţi şi Prut îşi exercită principalele atribuţii în ajunul Anului Nou, şi nu de Crăciun, aşa cum se întâmplă în Transilvania. De asemenea, ea se constituie la nivelul unui sat, iar mărimea şi componenţa ei prezintă o mobilitate deosebită.

Componenţii unei cete se pot împărţi în două grupuri de bază: cel al personajelor care nu poartă măşti numiţi „gătiţi", „frumoşi" şi cel al inşilor care poartă măşti, numiţi „urâţi", „mascaţi" etc. O ceată bine organizată va avea reprezentată fiecare datină practicată în aceste locuri: *Plugul, Capra, Urşii, Căluţii, Irozii, Jienii, Mascaţii* (moşnegi, babe, căldărari, draci, doctori, moartea şi mai noi personaje politice), mascaţi care întreţin hazul şi buna dispoziţie prin diferite gesturi şi replici pe tot parcursul deplasării cetei.

2.3. Urşii

Spre deosebire de Capră, această datină e întâlnită doar în Moldova, de Anul Nou. S-a avansat chiar ipoteza ca la originea ei s-ar afla un cult traco-getic. Ursul este întruchipat de un flăcău purtând pe cap şi umeri blana unui animal ucis, împodobită în dreptul urechilor cu ciucuri roşii. Alteori, masca este mai simplă : capul ursului se confecţionează dintr-un schelet de lemn acoperit cu o bucată de blană, iar trupul dintr-o pânză solidă, astfel ornată încât să sugereze perii maronii caracteristici.

Masca este condusă de un "Ursar", însoţită de muzicanţi si urmată, adesea, de un întreg alai de personaje (printre care se poate afla un copil în rolul "puiului de urs").

Aţâţată de ursar ("Joacă bine, măi Martine,/Că-ţi dau pâine cu măsline"), în răpăitul tobelor sau pe melodia fluierului, ţinându-şi echilibrul cu ajutorul unui ciomag, masca mormăie şi imită paşii legănaţi şi sacadaţi ai ursului, izbind puternic pământul cu tălpile. Jocul său trebuie să fi avut, la origine, rolul de a purifica şi fertiliza solul în noul an. Reprezentaţia se încheie cu obişnuitele urări adresate asistenţei.

Masca cea mai spectaculoasă şi care aici, în apropierea munţilor este la ea acasă, o constituie *ursul*. Urşii din zona Dărmăneştilor sunt

vestiţi, putem spune chiar faimoşi; cei care au avut ocazia să vadă spectacolul lor, cu siguranţă au ţinut să-şi comunice impresiile celor mai puţin norocoşi. În primul rând, pentru un necunoscător al acestei tradiţii şi a formei în care ea este practicată aici, apariţia şi prestaţia urşilor este ceva cu totul neaşteptat şi inedit.

Componentă de bază a unei cete, banda urşilor reuşeşte să capteze întreaga atenţie a spectatorilor, lucru lesne de înţeles, având în vedere faptul că masca este o piele de urs veritabilă. Omul care poartă pielea de urs are pieptul şi faţa descoperite, masca fiind în aşa fel aşezată încât capul ursului este ţinut deasupra capului purtătorului cu ajutorul mâinilor, de care sunt prinse labele din faţă ale pielii. În partea din spate a capului de urs, aproximativ în dreptul urechilor, sunt prinşi doi „*canafi roşii uriaşi*", care sunt foarte bine puşi în evidenţă în timpul dansului măştii.

Botul ursului este fixat în aşa fel, încât să rămână deschis tot timpul pentru ca, alături de ghearele foarte ascuţite, colţii albi ce se văd să impresioneze şi mai mult privitorii. Ursarul ţine ursul legat cu ajutorul unui lanţ prins de botul măştii. El este îmbrăcat de obicei în haine negre, peste umeri este pus un brâu roşu ce se încrucişează atât în faţă cât şi în spate. Pe pantaloni este prinsă o vipuşcă roşie. Ursarul este încins cu centură, pe cap poartă căciulă din blană din miel. Recuzita ursarului este constituită dintr-un ciomag frumos sculptat, cu ajutorul căruia potoleşte ursul sau îl îndeamnă la joc, dintr-o taşcă prinsă de gât şi dintr-o tobă mare, cu o singură membrană cu un diametru de 30-50 cm şi care are prinse în ramă discuri metalice zornăitoare. Uneori toba este înlocuită cu diferite obiecte zgomotoase capabile să marcheze prin lovire ritmul în care dansează urşii. Spre deosebire de alte zone folclorice din Moldova, urşii din zona centrală a Văii Trotuşului dansează doar pe melodia cântată vocal de către ursari şi bineînţeles în ritmul tobelor. Atât melodia cât şi ritmul loviturilor de tobă se schimbă după dorinţa ursarului, care, prin strigături noi, indică mişcările ce trebuie să le facă urşii.

Versurile melodiei cuprind o relatare a păţaniilor ursului de când a fost prins şi era pui, până la maturizarea animalului şi domesticirea lui, nefiind uitată nici povestea ursarului şi a ursăriţei. Jocul este presărat cu momente dramatice dar şi cu momente comice (ursul se plimbă printre spectatori căutând să strângă fetele în braţe).

Însă succesiunea numerelor jucate de către urşi nu este întotdeauna aceeaşi, ea ţinând cont de capacitatea creatoare şi de improvizaţie a ursarului sau a conducătorului cetei. Dansul ursului este greoi, fără un desen coregrafic obligatoriu şi se compune mai mult din paşi tropotiţi pe loc, purtătorul măştii ţinând mâinile ridicate deasupra capului, legănând într-o parte şi alta capul ursului. Efortul fizic depus de dansator este considerabil (nici greutatea pielii de urs nu este neglijabilă!), umblatul cu ursul având loc atât în ajunul cât şi în ziua Anului Nou.

Iată un aspect demn de a evidenţia pasiunea, plăcerea cu care este practicată această tradiţie pe aceste meleaguri, importanţa care îi este atribuită.

La prima vedere pare un contrast, însă oglindeşte foarte bine trăirile sufleteşti ale oamenilor din lumea satului. Este uimitor să vezi un urs de aproape 2 m. înălţime dansând la comenzile unui ursar de doar 4-5 ani! Evident că ursul este tatăl, iar ursarul, fiul acestuia. Sau poţi întâlni ursuleţi atât de mici, încât tatăl este „nevoit" să-şi poarte odorul în braţe cu tot cu blana de urs.

Dar, pentru a înţelege pe deplin trăirile emoţionale ale acestor oameni la ceas de sărbătoare, trebuie să fii alături de ei, în mijlocul lor. Toate tradiţiile descrise mai sus şi practicate spre izvoarele Trotuşului îi reprezintă pe oamenii locului şi ajută la definirea personalităţii lor.

Folclorul este o sumă complexă de manifestări şi de atitudini estetice. Creaţia populară se află într-un circuit deschis al vieţii. Cercetarea şi păstrarea folclorul asigură o cale de cunoaştere a istoriei naţionale, apropierea de viaţa ţăranilor şi tradiţiilor etnice. În ultimii ani, asistăm la o recrudescenţă a folclorului religios dispus să participe alături de cel laic la înfrumuseţarea spirituală generală a folclorului românesc. Considerăm că funcţiile lor sunt paralele, procesul de asimilare a unuia de către altul pare a întârzia. Dacă funcţia veche, ce se pierde în negura mileniilor ce îşi are originea în protoistoria şi etnogeneza poporului român, îşi pierde importanţa, urmare a dispariţiei tradiţiei ţărăneşti – deci şi a complexului de relaţii dintre om şi natură, natura căpătând importanţă din ce în ce mai mică, comparativ cu drepturile inalienabile ale omului, folclorul religios nu poate suplini funcţiile folclorului laic.

3. Concluzii

Este rolul şi domeniul profesorului de muzică de a prelua, conştientiza valoarea muzicală, etnoartistică a folclorului, a tradiţiilor ancestrale, încercând să adopte prin pregătirea necesară, profesionistă, un domeniu teoretic, de mare importanţă pentru păstrarea identităţii naţionale în şcoală, în comunitate prin practica folclorică, ce se doreşte a fi autentică. De asemeni, în lupta cu producţiile muzicale numite populare, ce au cu primordialitate funcţie distractivă, profesorul de muzică are nevoie de a ieşi în întâmpinarea cererii diferitelor manifestări în cadrul şcolii, având în vedere caracteristicile generale ale diferitelor repertorii, din care unele au fost fixate aici.

Pedagogia contemporană modifică relaţia elev-artă în sensul transpunerii de la poziţia de spectator-receptor a copilului, la ceea de spectator avizat şi critic, iar de aici, mai sus, spre poziţia de ***interpret*** şi ***creator*** de artă sau de frumos având astfel posibilitatea de a încorpora frumosul în propria ei viaţă şi activitate.

Bibliografie

1. Andrei, P., *Sociologie generală* (ediţie M. Mâciu), Academici, 1970, p. 397
2. Becleanu-Iancu, A., *Geneza culturologiei romaneşti*, Junimea, Iaşi, 1974
3. Comişel, E., *Studii de etnomuzicologie*, vol. II, Editura Muzicală, Bucureşti, 1992
4. Cozma, C., *În deschisul filosofării morale româneşti*, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 2008, p. 7
5. Diaconu, F.; Diaconu, M., *Dicţionar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000
6. Gulian, C. I., *Bazele istoriei şi teorie culturii*, ARSR, Bucureşti, 1975
7. Gulian C. I., *Structura şi sensul culturii*, Editura Politică, Bucureşti, 1980
8. Moise, I., *Confrerii carpatice de tineret. Ceata de feciori*, Imago, Sibiu, 1999
9. Oprişan, H. B., *Teatrul popular românesc,* Meridiane, Bucureşti, 1987

PROTECTED AREAS: VALUABLE NATURAL CAPITAL USED TO CREATE TOURIST DESTINATION IMAGE

ARIILE PROTEJATE – UN CAPITAL NATURAL VALOROS UTILIZAT ÎN REALIZAREA IMAGINII DESTINAŢIILOR TURISTICE

Mihaela RUSU[1]
Cătălin GALAN[2]

Abstract

Since the late twentieth century have emerged conceptual changes concerning the establishment and management of protected areas. Thus, protected areas should not be separate entities for human communities, placed in an area of socio-economic development, but part of the strategy for sustainable development of each country and the rational use of its natural resources.

If sustainable tourism refers to environmental, economic and socio-cultural aspects of tourism development and to establish a balance between these three dimensions, the tourism development usually refers to a regional protected area that includes defining the destination (eco)tourism, in addition, must meet the needs of not only visitors but also the local communities and involve the economy and local entrepreneurs.

Key words: *sustainable development, natural resources, leisure, biodiversity conservation, protected areas*

JEL: Q26

1. Introducere

Între turism şi mediul înconjurător există o relaţie complexă, legăturile dintre ele manifestându-se în ambele direcţii, mediul natural reprezintă resursele de bază ale turismului, iar activitatea turistică are influenţă asupra mediului, modificându-i elementele componente.

Dezvoltarea activităţii turistice trebuie să presupună acordarea unei atenţii deosebite calităţii mediului, prin măsuri de conservare şi dezvoltare a calităţii sale în zonele intrate în circuitul turistic sau în perspectivă de a intra, precum şi de controlul consecinţelor activităţii turistice, în vederea utilizării raţionale a resurselor turistice.

[1] Lect. univ. dr. ec., Universitatea Bioterra, Bucureşti, mihaela.rusu72@yahoo.com
[2] Conf. univ. dr. ing., Universitatea Bioterra, Bucureşti, catalin.galan@gmail.com

Păstrarea unui nivel ridicat de calitate a resurselor naturale constituie condiţia necesară pentru perpetuarea şi dezvoltarea continuă a consumului turistic.

România are un capital natural extraordinar de bogat, fiind din acest punct de vedere una din cele mai bogate ţări din Uniunea Europeană, capital ce oferă resurse inestimabile pentru o dezvoltare armonioasă pe termen lung.

Cele mai valoroase elemente ale acestui patrimoniu sunt incluse în ariile naturale protejate care ocupă aproape o cincime din teritoriul ţării.

2. Ariile protejate – un capital natural valoros utilizat în realizarea imaginii destinaţiilor turistice

Ariile protejate sunt în mod deosebit importante pentru menţinerea biodiversităţii - ecosistemele, speciile şi varietatea genetică care alcătuiesc diversitatea vieţii. Ele conservă caracterele complexe şi mereu schimbătoare ale ecosistemelor, sunt un prim loc de apărare împotriva dispariţiei speciilor mari şi mici, păstrează diversitatea biologică, reprezintă un rezervor vital pentru plantele şi animalele necesare medicinei.

Ariile protejate îmbunătăţesc calitatea vieţii umane, în mod deosebit ca locuri de recreere. Acest fapt este deosebit de important în Europa, unde foarte mulţi oameni locuiesc în oraşe şi au pierdut contactul nemijlocit cu natura. Ariile protejate oferă oportunităţi pentru petrecerea timpului liber, sunt un antidot pentru stres şi un loc pentru înţelegere şi învăţare. Mai mult, ele sunt o sursă de reînnoire mentală, psihică şi spirituală. Comunităţile locale pot beneficia financiar şi în alte moduri de pe urma ariilor protejate iar ariile protejate pot beneficia de pe urma implicării localnicilor în planificare şi management.

Pentru aceasta însă, prezenţa ariei protejate trebuie să determine o politică ce încurajează creşterea economiei locale în mod durabil. Localnicii vor vedea valoarea ariei protejate ca o sursă de venituri şi locuri de muncă. Câteva dintre modalităţile de a realiza aceasta sunt: comercializarea produselor locale (vin, lichioruri, brânză, miere, apă de izvor, etc.) cu numele ariei protejate pe etichetă, aşa cum fac mănăstirile de multe secole; dezvoltarea abilităţilor comerciale ale comunităţilor locale astfel încât ele să poată să vină în întâmpinarea nevoilor turiştilor, în special

pentru cazare şi masă; crearea unor ateliere meşteşugăreşti, deschiderea de puncte de vânzare în interiorul sau exteriorul ariei protejate, astfel încât să fie încurajată practicarea meseriilor tradiţionale şi valorificarea artizanatului local; utilizarea calităţilor peisajului şi a împrejurimilor liniştite pentru înfiinţarea unor aşezăminte de sănătate şi case de odihnă; încurajarea comunităţilor locale în realizarea unor muzee ale vieţii rurale şi în găsirea altor căi de evidenţiere a relaţiei lor cu natura; dezvoltarea agroturismului legat cu vizitarea ariei protejate.

Este nevoie, de asemenea, de o politică de implicare a localnicilor în planificarea şi administrarea ariei protejate, ceea ce va conduce în final la un management comun. Aceasta va da localnicilor sentimentul implicării şi al proprietăţii asupra ariei protejate. Acestea sunt căile de a determina comunităţile să fie capabile să aibă grijă şi să valorifice în sens durabil propriile valori ale patrimoniului natural.

Turismul poate cauza mari pagube ariilor protejate, în special dacă nu sunt administrate corespunzător, dar poate aduce şi mari beneficii. Presiunile din partea turismului cresc de la o zi la alta. Ariile naturale mai frumoase şi mai cunoscute devin din ce în ce mai mult locuri pentru turismul de lungă durată, vizite de sfârşit de săptămână şi chiar sport. În câteva arii protejate există pur şi simplu atât de mulţi turişti în anumite părţi sau în anumite momente încât natura - şi calitatea experienţei turiştilor - suferă.

Facilităţile turistice intră deseori în conflict cu ţelurile de conservare şi afectează peisajele naturale.

Figura 1. Suprafaţa ocupată de parcurile naţionale şi naturale din România, RAPPAM, 2012

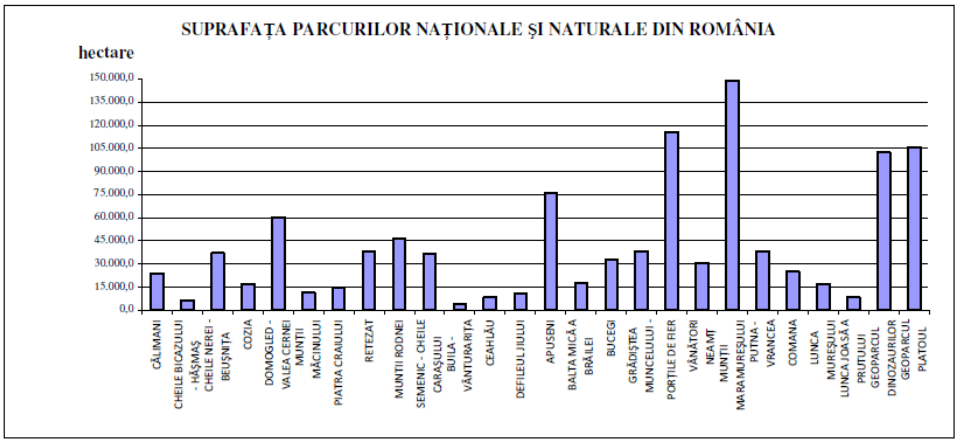

Dacă este planificat şi administrat pentru a fi durabil, turismul poate fi o forţă foarte pozitivă, aducând beneficii atât ariilor protejate cât şi comunităţilor locale. Turismul va fi binevenit în sau lângă ariile protejate dacă respectă caracterul special al ariei - turismul bazat pe aprecierea naturii; turismul cultural şi educaţional sau activităţi turistice în grupuri mici - şi dacă pagubele şi poluarea sunt minime. Turismul poate ajuta la justificarea înfiinţării ariilor protejate în regiunile marginale şi poate duce la înviorarea comunităţilor locale din punct de vedere economic şi al culturilor tradiţionale. Dezvoltarea ecoturismului poate fi legată de industria manufacturieră şi de locurile de muncă la ferme, pentru a produce elementele unei economii rurale durabile.

Turismul durabil în şi în afara ariilor protejate cere: cooperare strânsă cu autorităţile ariilor protejate; operatorii turistici şi ghizii care lucrează în arii protejate să aibă serioase cunoştinţe ecologice; contribuţii practice şi financiare ale operatorilor turistici pentru conservarea ariilor protejate; reguli pentru promovarea şi marketingul vacanţelor bazate pe ariile protejate; linii directoare pentru implicarea comunităţilor locale; standarde pentru proiectarea şi operarea facilităţilor şi afacerilor de turism durabil.

Turismul durabil trebuie să fie parte a strategiei naţionale de dezvoltare durabilă, dar trebuie să fie inclus şi în planurile de management ale ariilor protejate.

Măsurile de care trebuie să beneficieze ariile protejate sunt: stabilirea unor standarde de turism durabil; desemnarea zonelor pentru diverse grade de turism, bazate pe capacitatea şi gradul de suportabilitate al ariilor protejate, incluzând zone liniştite în care accesul turiştilor este strict limitat sau interzis, ca şi zone potrivite pentru diferite niveluri de utilizare turistică; reducerea poluării şi descongestionarea traficului de sfârşit de săptămână; evitarea supraaglomerării turistice în ariile protejate; asigurarea că de pe urma turismului beneficiază şi comunităţile locale; pregătirea managerilor ariilor protejate pentru turismul durabil.

În functie de aşezarea geografică, caracteristicile zonei, modul de gestionare al ariilor protejate, presiunile şi ameninţările sunt diferite de la o arie protejate la alta, dupa cum este subliniat în imaginile de mai jos. Presiunile se refera la ultimii 5 ani iar amenintarile sunt estimate pentru urmatorii 5 ani.

Figura 2. Principalele ameninţări şi presiuni din parcurile naţionale, 2009-2013, RAPPAM, decembrie 2013

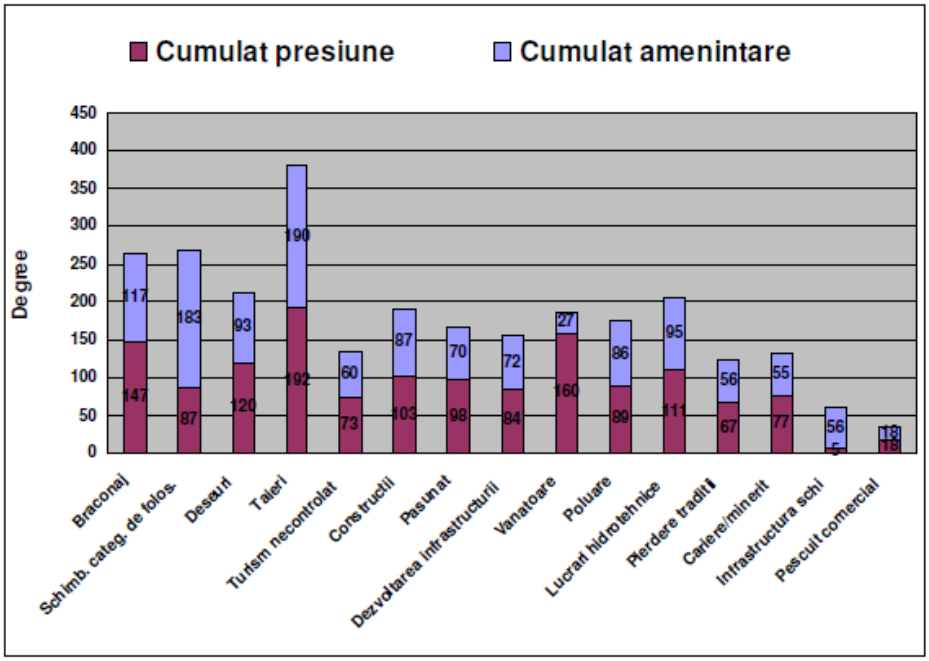

În Figura 2 se poate observa că tăierile necontrolate sunt principala ameninţare în parcurile naţionale ale României, urmate de schimbarea

categoriei de folosinţă şi braconaj. În ceea ce priveşte presiunile, pe primul loc se situează tot tăierile, urmate de vânătoare, braconaj, deşeuri şi efectuarea de lucrări hidrotehnice.

Figura 3. Principalele ameninţări şi presiuni din parcurile naţionale, 2009-2013, RAPPAM, decembrie 2013

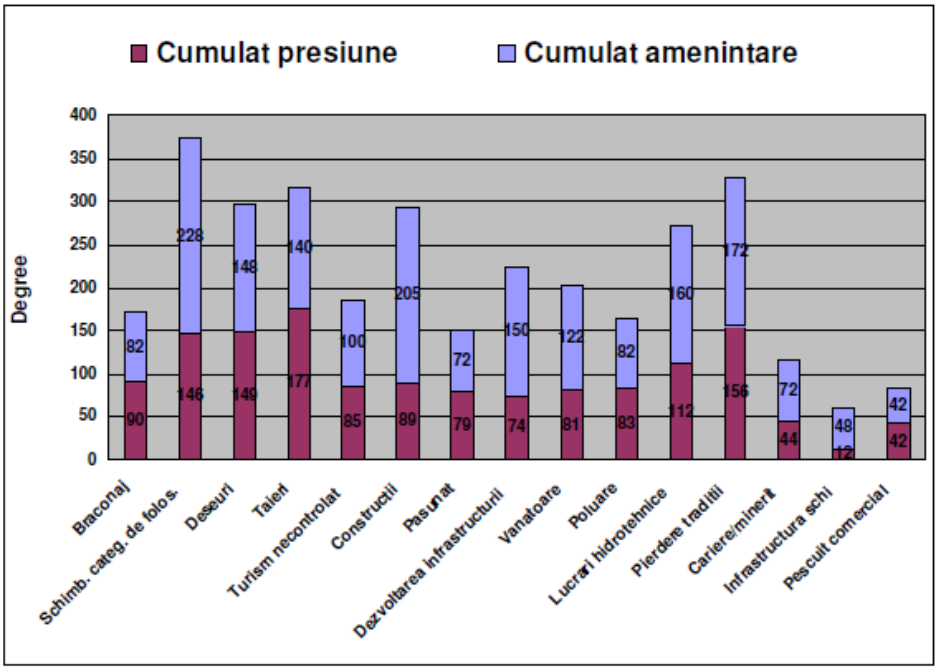

Graficul din Figura 3 arată care sunt principalele ameninţări şi presiuni în parcurile naturale din ţara noastră. Schimbarea categoriei de folosinţă a terenurilor, construcţiile, dezvoltarea infrastructurii, pierderea tradiţiilor şi efectuarea de lucrări hidrotehnice se numără printe principalele ameninţări, în timp ce tăierile ilegale, pierderea tradiţiilor, managementul defectuos al deşeurilor şi schimbarea categoriei de folosinţă a terenurilor sunt principalele presiuni la care sunt supuse aceste arii protejate.

Multe ţări au programe excelente de informare şi educaţionale în desfăşurare care pot asigura linii directoare bune. Schimbul de vizite între ţările care administrează arii protejate ar putea constitui un avantaj pentru acest schimb de informaţii.

Educaţia include dezvoltarea conştientizării, înţelegerii, discernământului şi abilităţii, şi este centrată pe mai multe planuri în afară de plante, animale şi procese biologice. Este vorba despre a face oamenii mai conştienţi de relaţia lor cu natura şi asigurarea că aceste relaţii sunt durabile.

Ariile protejate – şi mediul natural în sens mai larg – oferă săli de clasă excelente în aer liber pentru educaţia într-o gamă variată de materii: geografie, ştiinţe sociale, istorie, biologie şi geologie, în special. Cercetările au arătat că studiile la faţa locului sunt în mod deosebit efective, atât pentru şcolari cât şi pentru adulţi, şi permit abordarea unui program diversificat în educaţia ecologică. Folosirea ariilor protejate de către şcoli, colegii şi universităţi ca puncte focale atât pentru educaţia formală cât şi pentru cea informală, trebuie în continuare încurajată. Deosebit de importantă este stabilirea de ţinte clare pentru generarea conştientizării şi pentru obţinerea de rezultate. În multe ţări europene doar o mică proporţie din elevii şcolilor vor avea ocazia să viziteze arii protejate în cursul educaţiei lor formale. Când acest lucru chiar se întâmplă, poate fi o singură ocazie, limitând semnificaţia sa educaţională. Ar trebui asigurate materiale pe care studenţii să le poată folosi înainte şi după vizita lor, permiţându-le să conştientizeze aceste experienţe.

Ariile protejate pot, de asemenea, asigura un centru de atenţie valabil pentru lucrul la proiecte, chiar şi în absenţa unei vizite pe teren. Conceptul de „aducere a parcului la şcoală" este legat de: vizitarea şcolilor de către personalul ariei protejate poate asigura o educaţie valoroasă, permiţând discutarea unei game largi de factori de mediu, culturali şi socio-economici, care afectează aria protejată. Educaţia legată de ariile protejate a tins în mod tradiţional să se concentreze pe descrierea istoriei naturale, cu o mai mică explorare a temelor socio-economice şi culturale pentru comunităţile locale ale căror vieţi sunt direct influenţate de existenţa ariei protejate. Ar trebui pus accent pe o abordare mai completă a ariei protejate şi a problemelor ei.

Multe şcoli au dezvoltat zone naturale pe terenurile lor – de fapt arii protejate în miniatură, care asigură material didactic şi contribuie, de asemenea, la extinderea „spaţiilor verzi" în cadrul zonelor urbane. Educaţia ecologică este, la urma urmelor, educaţie pentru viaţă, care pentru mulţi

copii este deja un adevăr evident. Acest interes existent pentru problemele mediului în rândul tinerilor poate fi dezvoltat prin proiecte imaginative ecologice în cadrul sistemului de educaţie formală.

Abordarea educaţională ar trebui să se bazeze mai degrabă pe descoperire decât pe prezentarea unor fapte şi opinii gata exprimate. Prezentarea prea multor fapte poate inhiba, de asemenea, curiozitatea naturală a unui copil. La nivel universitar, deşi managementul ariilor protejate nu este, în general, un curs universitar specific, un număr de cursuri universitare şi postuniversitare pot include planificarea ecologică şi managementul resurselor naturale şi sunt necesare mai multe asemenea cursuri. De asemenea, predarea ar trebui să se axeze mai mult pe tema dezvoltării durabile cu implicaţiile ei complexe etice şi culturale.

Universităţile pot juca un rol important în cercetarea relevantă pentru aria protejată şi managementul habitatului. Într-adevăr, ariile protejate pot oferi posibilităţi nelimitate pentru atragerea universităţilor în schimbul creativ de idei. În afara ştiinţelor naturale, discipline precum planificarea şi arhitectura, sociologia, ingineria şi economia pot participa cu o gamă variată de teme legate de planificarea şi managementul ariilor protejate.

Recunoscând că pot exista constrângeri în privinţa ocaziilor de vizitare a ariilor protejate de către şcoli, managerii ariilor protejate ar trebui să pregătească materiale de studiu pentru folosirea acestora în şcoli. Vizitarea şcolilor de către personalul ariilor protejate, pentru încurajarea dezbaterilor tuturor temelor legate de ariile protejate, ar trebui să fie o înaltă prioritate. Dezvoltarea zonelor naturale pe terenurile şcolilor ar trebui, de asemenea, încurajată atât ca material didactic cât şi ca un „spaţiu verde” – o arie protejată în miniatură.

O bună informare este o bază importantă în construirea sprijinului pentru munca în ariile protejate. Poate ajuta la satisfacerea unei cereri crescute de informaţii despre natură şi peisaje. Poate fi folosită ca o unealtă de management pentru a sprijini scopurile conservării. Şi, mai mult decât atât, cunoştinţele şi entuziasmul celor care trăiesc sau muncesc în zonă pot inspira vizitatorii.

Informaţiile pentru vizitatori ar trebui să-i facă să se simtă bine primiţi şi să-i ajute să se simtă bine. Nu mai este nevoie să o spunem,

publicaţiile trebuie să fie plăcute la citit şi uşor de înţeles. Pot ajuta imens proiectele de informare comune cu alte organizaţii, folosind scriitori profesionişti şi desingeri.

Necesitatea de a pregăti materiale informaţionale poate fi o bună ocazie pentru a avea o dezbatere productivă cu industriile locale, astfel procesul educaţional poate media la timp între parc şi orice altă industrie învecinată. Materialele informaţionale pot fi sprijinite de interpretări la faţa locului. Aceasta implică folosirea selectivă a exponatelor şi a vestigiilor pentru a stimula oamenii să devină mai entuziaşti şi mai implicaţi în privinţa conservării.

Una dintre probleme stringente cu care se confrunta ariile protejate, indiferent de statutul lor, o reprezintă diversele proiecte de investiţii care de cele mai multe ori au fost începute fără a avea acordul autorităţilor competente şi/sau a administratorilor/custozilor ariilor naturale.

3. Concluzii

Deşi administraţiile şi custozii ariilor protejate au responsabilitatea menţinerii valorilor acestor arii, dreptul acestora de a aviza proiectele şi programele de pe teritoriul ariei protejate a fost anulat prin modificarea legislaţiei. În prezent este la latitudinea autorităţilor de mediu să determine dacă investitorii ar trebui să efectueze studii pentru a stabili potenţialul impact al investiţiei asupra ariei protejate. Este imposibil ca autorităţile de mediu să cunoască suficient de bine ariile protejate pentru a-şi asuma asemenea responsabilitate.

Legislaţia de mediu din România interzice distrugerea valorilor naturale şi culturale din ariile naturale protejate şi impune anumite condiţii proiectelor realizate în ariile protejate. Cu toate acestea, actiunile ilegale sunt frecvente şi de cele mai multe ori nu sunt sancţionate de instituţiile abilitate conform legislaţiei în vigoare.

În ultimii ani presiunile asupra ariilor protejate, zone prioritare pentru conservarea patrimoniului natural si cultural al României si pentru realizarea unor modele de succes de dezvoltare locala durabila sunt în continua crestere. Ilegalităţile, lipsa totală a interesului, ineficienţa justiţiei în soluţionarea problemelor legate de abuzuri şi ilegalităţi în arii protejate,

capacitatea şi resursele reduse ale autorităţilor, capacitatea redusă de management a administratorilor sunt factori care duc într-un ritm accelerat la pierderea bogăţiilor şi a resurselor naturale şi a valorilor culturale şi spirituale asociate ariilor protejate pentru care aceste zone au fost create.

Deşi România recunoaşte, prin legislaţia naţională importanţa ariilor naturale protejate, implementarea adecvată a acesteia este obstrucţionată înlăturarea unor bariere generate de: legislaţia incompletă, incoerentă, necorelată şi aplicată defectuos în domeniul conservării naturii şi al ariilor naturale protejate; absenţa unor strategii şi politici clare şi coerente pentru menţinerea patrimoniului natural, care să stea la baza dezvoltării durabile la scară mică prin utilizarea responsabilă a resurselor naturale; lipsa sprijinului financiar din partea guvernului pentru managementul ariilor protejate; capacitate administrativă scăzută şi lipsa posibilităţilor necesare unei instruiri adecvate în domeniul specific conservării naturii şi managementului ariilor naturale protejate; lipsa de preocupare pentru conştientizarea şi educarea cetăţenilor cu privire la menţinerea patrimoniului natural şi cultural asociat ariei protejate.

Lipsa resurselor adecvate, a măsurilor legislative şi financiare coerente pentru managementul ariilor naturale protejate si implicit a retelei de interes comunitar poate duce şi la neîndeplinirea obligaţiilor asumate faţă de Comisia Europeană, cu consecinţe financiare semnificative conforme cu legislaţia comunitară.

Printr-un management eficient, ariile naturale protejate pot deveni modele viabile socio-economic, constituindu-se astfel într-un catalizator principal al dezvoltării comunităţilor din interiorul ariilor protejate şi din imediata lor vecinătate. Există modele de succes în Europa care demonstrează că ariile protejate gestionate eficient generează beneficii importante pe plan social şi economic, constituindu-se într-un capital generator de venituri pentru întreaga regiune.

Bibliografie

1. Iojă, C. I. et al., *The efficacy of Romania's protected areas network in conserving biodiversity*, Biological Conservation, doi:10.1016/j.biocon.2010.06.013

2. Rusu, M., *Biodiversitate prin ecoeconomie și bioeconomie spre ecosanogeneză*, vol. I, Lancer Studio, 2013, ISBN: 978-606-93468-6-0
3. Rusu, M.; Galan, C., *Cercetări privind situaţia ariilor protejate din judeţul Vrancea şi posibilitatea creării şi utilizării în cadrul acestora a unor instrumente practice în vederea transformării turismului clasic într-un turism polivalent bazat pe educaţie pentru mediu*, 1st International U.O.C. - B.En.A. Conference Under Romanian Academy Auspices "The Sustainability Of Pharmaceutical, Medical and Ecological Education and Research - Sphameer-2013", June 20 -23, 2013, Constanţa
4. Rusu, M.; Bogdan, Al. T.; Galan, C.; Popârlan, A., *Dezvoltarea durabilă, premisă a inovării în scopul îmbunătățirii calității vieții şi practicării unei agriculturi sustenabile*, Conferința Internațională "Turismul rural românesc în contextul dezvoltării durabile. Prezent și perspective", ed. XV, 23-25 mai 2013, Vatra Dornei
5. Stanciu, E.; Florescu, F., *Ariile protejate din România.* Noţiuni introductive, Green Steps, 2009
6. Spiru, H. C., *Amenajarea turistică a parcurilor naţionale din România* (teză de doctorat), Bucureşti, 2009
7. ***, Studiu sumar pentru fundamentarea Campaniei pentru Arii Protejate, iniţiată de Coaliţia ONG Natura 2000 România

SPORTS AND TOURISTIC FACILITIES IN RĂȘINARI, SIBIU COUNTY IMPACTING LOCAL RURAL TOURISM DEVELOPMENT

AMENAJĂRI SPORTIV-TURISTICE ÎN COMUNA RĂŞINARI, JUD. SIBIU, CU IMPACT ASUPRA DEZVOLTĂRII TURISMULUI RURAL LOCAL

Ioan Dorin NAN[1]
Mirela STANCIU[2]

Abstract

Răşinari village is situated in a picturesque landscape, and has developed on multiple levels, being one of the most dynamic villages in Mărginimea Sibiului. Rural tourism in Răşinari has developed continuously due to the beauties of the places, the tourist attractions (memorial houses, the ethnographical museum, the churches, the traditional houses, etc.) and the services offered by the 15 agro-touristic guest houses.

We think that local tourism will be boosted by the development of trails for hiking, biking terrains, land motorcycling and arrangement of camping areas. Our study highlights the opportunities to achieve these sports and touristic facilities in the surroundings of the Răşinari village.

Key words: *touristic routs, trails for hiking, trails for biking, camping areas*

1. Introducere

Casele memoriale, muzeul etnografic, bisericile – monumente istorice sau gospodăriile încă purtătoare ale tradiţiilor vieţii ciobăneşti din Mărginime sunt actualele puncte de atracţie turistică.

Turismul local este susţinut de cele 15 pensiuni turistice şi agroturistice, iar câteva sunt în faza de construcţie.

Lucrarea noastră este rezultatul cercetării empirice pe care am întreprins-o pornind de la premisa că spaţiul geografic şi infrastructura drumurilor modernizate, forestiere şi comunale reprezintă un cadru favorabil pentru amenajarea unor spaţii şi trasee sportiv-turistice.

De asemenea, în cercetarea noastră am pornit de la ipoteză că turismul rural local va fi impulsionat prin realizarea unor trasee pentru

[1] Prof. univ. asociat dr., Departamentul de Ştiinţe ale Mediului, Fizică, Educaţie Fizică şi Sport, Facultatea de Ştiinţe, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, dorinnan@yahoo.com
[2] Conf. univ. dr. ing., Facultatea de Ştiinţe Agricole, Industrie Alimentară şi Protecţia Mediului, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, mirela_stanciu2008@yahoo.com

drumeții, pentru ciclism pe teren accidentat (montainbike), pentru motociclete şi prin amenajarea unor spații de campare. Astfel, frumoasa așezare va fi punct de atracție culturală, etno-folclorică și sportiv-turistică pentru turiştii români şi, mai ales străini, care sunt amatori de mişcare în mijlocul naturii.

Scopul cercetării a fost acela de a demonstra oportunitatea realizării unor trasee turistice, sportive, cât şi a spațiilor de camăpare.

2. Metodele de cercetare utilizate

Cercetarea empirică s-a desfăşurat utilizând următoarele metode:

- studiul literaturii de specialitate referitor la turismul local răşinărean;
- studiul referitor la strategia locală şi județeană de dezvoltare a turismului rural din Mărginimea Sibiului;
- studiul literaturii de specialitate referitor la spațiul geografic pe care îl reprezintă Munții Cindrel şi piemontul acestora;
- observația spontană şi sistematică a activităților turistice din perimetrul comunei Răşinari;
- observarea comportamentului copiilor şi tinerilor în timpul drumețiilor desfăşurarte în spațiul limitrof comunei Răşinari şi pe traseele turistice tradiționale cu plecare şi revenire din Răşinari, Cisnădioara şi Cisnădie;
- observarea sitematică a comportamentului bicicliştilor şi motocicliştilor pe drumurile şi traseele turistice, mai ales din zona de N-E a Munților Cindrel.

3. Desfăşurarea studiului

În perioada septembrie 2012-martie 2014 am desfăşurat următoarele activități:

1) studierea planurilor consiliului local şi consiliului județean privind oportunitățile de investiții pentru dezvoltare a infrastructurii comunei Răşinari şi din Mărginimea Sibiului;

2) urmărirea în zilele de vară a afluenței turistice pe Valea Şteaza şi Valea Caselor;

3) parcurgerea traseelor turistice cu punct de plecare din Răşinari, care, în mod tradiţional sunt frecventate de drumeţi;

4) organizarea de drumeţii pentru clase de elevi din ciclul primar şi gimnazial cu plecare şi revenire din/în Răşinari, spre vîrful Măgura şi coborâre în Cisnadie şi spre Valea de Argint cu revenire în Sibiu prin Cisnădioara;

5) delimitaterea zonei de interes pentru noi amenajări sportiv-turistice între Dealul Călugărului şi Valea Ştеaza la vest, culmea centrală cuprinsă între Apa Cumpănită, Dealul Dejani la sud şi Valea Sibişel (Caselor), Dealul Şcheiului la est şi denumirea acest perimetru *Zona ecologică* (Harta 1);

6) parcurgerea per pedes şi pe biciclete a văiilor şi culmilor din perimetrul denumit *Zona ecologică* şi înregistrarea timpilor de parcurs, a diferenţei de nivel şi a dificultăţilor terenului;

7) identificarea locurilor propice pentru amenajarea spaţiilor de campare;

8) transpunerea pe hărţi a traseelor propuse pentru drumeţii, montainbike, motociclente şi a locurilor de campare.

4. Rezultatele studiului

1) Răşinariul este satul mărginean cu cea mai numeroasă populaţie (densitate medie 20-30 locuitori pe ha.) şi cel mai mare număr de gospodării, situându-se pe locul trei (în urma Jinei şi a Orlatului) numai în ceea ce priveşte suprafaţa teritoriului. Astăzi turiştii beneficiază de 15 pensiuni clasificate cu 3-5 margarete, iar alte 7 pensiuni agroturistice urmează a fi date în flosinţă în următorii doi ani, conform precizărilor Primăriei Răşinari [www.primaria–rasinari.ro]. Legătura cu Sibiul este asigurată de drumul judeţean modernizat ce duce în staţiunea climaterică Păltiniş iar cu localităţile rurale, cele mai apropiate, comunicaţia se face pe drumuri judeţene modernizate sau comunale.

2) În lucrarea „Analiza factorilor favorizanţi pentru dezvoltarea turismului rural şi agroturismului în comuna Răşinari" [Stanciu, 2010, pp. 202-212] se evidenţia la *Puncte tari* strategii pentru dezvoltarea turismului local. Printre direcţiile de dezvoltare s-au stabilit şi următoarele:

▪ cadrul natural propice dezvoltării turismului de nişe (turism de week-end);

▪ nevoia de diversificare a ofertei turistice şi culturale cu noi posibilități de agrement;

▪ încurajarea unor noi forme de turism (religios, cultural, ecologic, de *aventură*).

În aceeaşi lucrare, la „Concluzii", s-au prevăzut măsuri şi acțiuni ce trebuie întreprinse în perioada următoare elaborării lucrării. Referitor la *Dezvoltarea serviciilor turistice în comuna Răşinari, prin creşterea importanței turismului în economia locală,* s-au stabilit următoarele măsuri:

▪ organizarea unor trasee turistice şi angajarea de ghizi;

▪ amenajarea Văii Şteaza şi a Văii Caselor ca spații de agrement.

3) La sfârşit de săptămână, pe vreme frumoasă, sibienii şi nu numai invadează Valea Şteaza, mai ales, dar şi Valea Caselor. *Legea picnicului (54/2012)* obligă autoritățile locale să amenajeze spațiile de agrement. Administrarea acestora este o sarcină suplimentară pentru gospodarii locali, dar şi o sursă de venit.

4) Numărul de turişti străini care vizitează municipiul Sibiu a crescut de la an la an. Din anul 1991 campingul de la marginea Pădurii Dumbrava a fost dezafectat şi i s-a schimbat destinația. După cum se ştie turiştii europeni apelează şi la deplasarea şi înoptarea cu/în rulote. Atracțiile turistice răşinărene şi existența unui camping modern îi va aduce în aceste locuri pe cei care practică această formă de turism. Aceşti turişti sunt o categorie „sportivă", dornică să cunoască şi să se recreeze în mijlocul naturii. Bicicletele şi echipamentul pentru drumeții fac parte din arsenalul cu care se deplasează „rulotiştii".

5) Practicanții motociclismului în teren accidentat au lăsat deja urme care afectează pajiştile şi au transformat în şanțuri unele poteci de acces spre zona de altitudine. Motociclişti nu trebuie îndepărtați, ci trebuie să li se ghideze accesul şi să li se permită folosirea rețelei de drumuri forestiere şi comunale care este foarte extinsă.

6) Pentru sibienii de toate categoriile de vârstă, dealurile Răşinariului au fost locul propice pentru drumeții. Prin amenajări minime în special de ghidaj şi prin măsuri de ridicarea siguranței participanților față

de câinii ciobăneşti, familiştii, tinreri şi adulții vor reveni la Răşinari pentru drumeții, în număr mare, aşa cum o făcea comunitatea germană cu treizeci de ani în urmă. Elevii orăşeni trebuie să se întoarcă la natură şi să-şi întregească cunoştiințele teoretice (botanică, geografie, istorie etc.) alături de profesorii lor prin cea mai accesibilă formă de turism, drumeția.

7) Consiliul local al comunei Răşinari şi-a stabilit oportunitățile de investiții şi, conform documentelor proprii, au fost stabilite următoarele priorități:

- turism (O zonă ideală pentru drumeții, pârtii de ski și centre de vânătoare);
- industria lemnului (comuna administrază 9000 de ha de pădure, o zonă recunoscută în trecut pentru stilul specific de confecționare a obiectelor din lemn.);
- crescătorii de pește (ferme de păstrăv);
- ferme de animale;
- centre de colectare și procesare (carne, lapte și lână);
- unități de colectare și procesare a fructelor de pădure (O zonă de exploatare de 2 ha cu posibilități de extindere).

Observăm că la „Turism" este recunoscut potențialului împrejurimilor pentru drumeți, fără alte precizări. Studiul nostru ne va permite să facem recomandări concrete pentru valorificarea acestui potențial.

5. Propuneri de trasee şi amenajări sportiv-turistice

1) Considerăm că perimetrul propice pentru extinderea traseelor pentru drumeții, montainbike şi reglementarea accesului cu motocicletele să fie cuprinsă între Dealul Călugărului şi Valea Şteaza – la vest, culmea centrală cuprinsă între Vf. Tomnatec, Apa Cumpănită, Dealul Dejani - la sud şi Valea Sibişel (Caselor), Dealul Scheiului – la est. Am denumit aceast perimetru *Zona ecologică*.

Acest perimetru cuprinde văile şi pâraiele care îşi au izvoare sub culmea centrală a Munților Cindrel, care coboară către N-E, între Vf. Tomnaticu (1548 m alt) şi Vf. Drăguț (1104 m alt). Pâraiele care se formează în acest perimetru se varsă în Valea Caselor (Sibişel) şi Valea Şteaza. Dealurile care se desprind din culmea principală şi sunt orientate

pe direcția N-E se întind, după cum se observă pe hartă, până în albiile celor două văi, la a căror confluență s-a dezvoltat comuna Răşinari.

2) Recomandăm ca traseele pentru drumeții, ciclism în teren accidentat (montainbike) şi locurile de campare să fie amenajate în perimretrul cuprins între Dealul Buru şi Dealul Scheiului, aşa cum am evidențiat pe Hărțile 1 şi 2.

În acest perimetru, mai exact pe Valea Caselor, se pot amenaja două locuri de campare. Primul, mai sus de ultimele case izolate, la vărsarea pârâului de pe Valea Plaiului şi al doilea, în amonte, în locul unde valea se deschide şi preia pârul de pe Valea Dobrei.

Harta 1. Trasee pentru drumeții şi locuri de campare

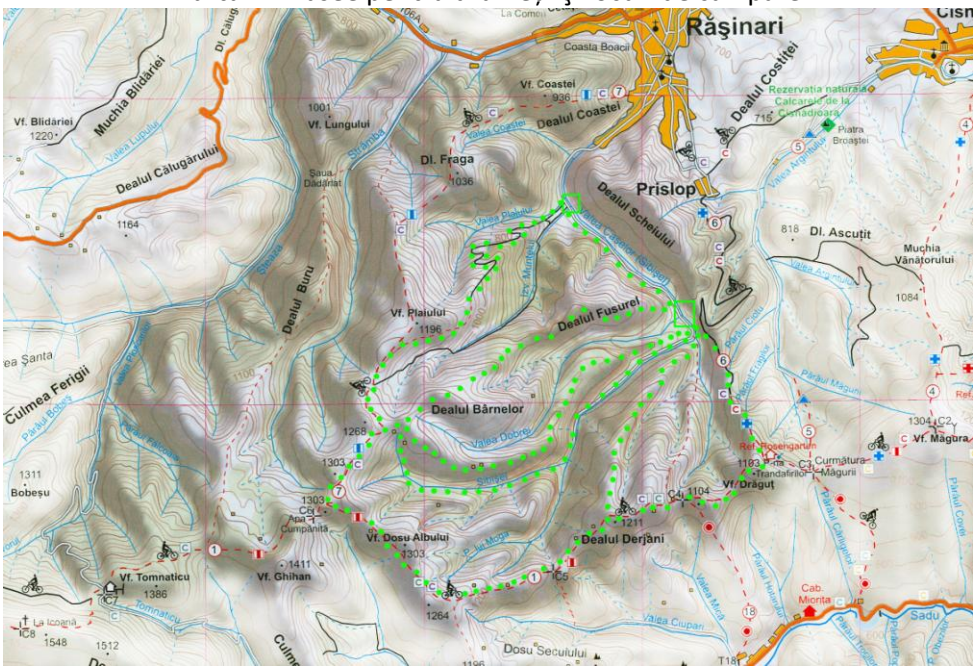

Traseele pentru durmeții sunt marcate cu linie punctată verde.

Cele două locuri de campare sunt marcate cu dreptunghiul verde.

Există o multitudine de parcursuri (drumeții) pe văile şi culmile din *Zona ecologică*. Cele marcate pe Harta 1. sunt propunerile noastre, ca rezultat al studiului intreprins în cadrul cercetării empirice.

Traseele identificate şi caracterizate după diferența de nivel şi durata aproximativă de parcurs sunt descrise în Tabelul 1.

Tabelul 1. Trasee pentru drumeţii în zona delimitată

Nr. crt	Descrierea traseului	Difrenţa de nivel*	Durata de parcurs **
1.	Treseul în circuit: Valea Caselor (630 m alt) – culmea desprinsă din Dealul Dejani – Vf. Dejani (1211 m alt) - culmea principală, spre E – Apa Cumpănită (1303 m alt) – Vf. Plaiului – dealul dintre Izv. Muntelui şi Valea Plaiului – Valea Caselor.	670 m	6 – 7 ½ ore
2.	Traseul nr. 1. În sens invers. Este mai dificil întrucăt urcuşul pe dealul dintre Izvorul Muntelui şi Valea Plaiului este accentuat şi survine imediat după intrarea pe traseu.	670 m	6½ – 7¾ ore
3.	Valea Caselor (campingul din amonte, 700 m alt.) – Valea Sibişel – Dealul Bârnelor (1250 m alt) – Dealul Fusurel – Valea Caselor, în aval de locul de plecare.	550	4 – 5 ¼ ore
4.	Urcarea este identică cu traseul nr. 3. De pe Dealul Bârnelor, în locul cel mai înalt, se va aborda traseul nr. 1 spre Vf. Plaiului şi se coboară pe acest traseu.	550	4½ - 5¾ ore
5.	Traseul nr. 4 în sens invers. Este mai dificil întrucăt urcuşul este mai abrupt şi survine imediat de la locul de plecare, care este situată în aval pe Valea Caselor (primul camping, 630 m alt)	620	5 - 6 ½ ore
6.	Valea Caselor (campingul din amonte, 700 m alt) - Dealul Fusurel – Dealul Bârnelor (1250 m alt) – coborâre pe dealul dintre Valea Sibişel şi Valea Dobra până pe Valea Caselor (în amonte de locul de plecare, 750 m alt). Urcuşul este accentuat la fel şi coborârea.	550	4½ - 5 ½ ore

*Diferenţa de nivel dintre locul de plecare şi altitudinea maximă atinsă pe traseu.

**Durata de parcurs reprezintă timpul total de parcurs care cuprinde timpii de mers şi cei de odihnă. Valoarea mai mică este un indiciu pentru cei mai bine pregătiţi, iar valoarea mai mare este un indiciu pentru drumeţii care se deplasează mai încet şi care alocă mai mult timp pentru odihnă. Orientativ la fiecare oră de parcurs pentru cei mai „sportivi" am adăugat 15 minute pentru cei preocupaţi de admirarea peisajului.

3) Pentru amatorii de ciclism în teren variat propunem utilizarea drumurilor forestiere, cele de interes agricol şi potecile bine conturate de pe văile şi culmile din *Zona ecologică.* Am marcat aceste trasee pe Harta 2.

Harta 2. Tresee pentru montainbike

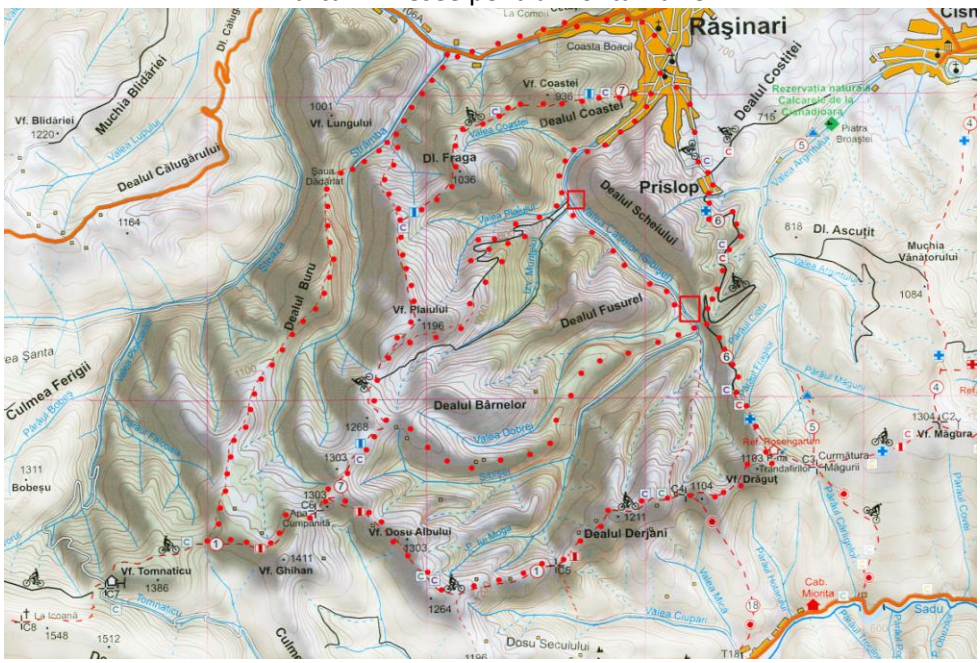

Traseele sunt evidențiate cu linie punctată roşie. Traseele se pot parcurge în circuit cu plecare din Răşinari sau cu plecare din locurile de campare de pe Valea Caselor. Caracteristicile acestor trasee sunt redate în Tabelul 2.

Tabelul 2. Caracteristicile traseelor pentru montainbike

Nr. crt.	Descrierea traseelor	Distanța aproximativă (în km)*	Diferența de nivel
1.	Răşinari: Valea Şteaza – Valea Strâmba – Şaua Dădârlat – Dealul Buru – culmea principală (aprox.1350 m alt) – Apa Cumpănită – Dealul Dejani – Dealul Drăguț – Dealul Scheiului – cătunul Prislop – Răşinari	23,6	780
2.	Valea Şteaza – Vala Strâmba – Şaua Dădârlat – Dealul Buru – culmea principală (aprox.1350 m alt) – Apa Cumpănită – Vf. Plaiului - Valea Strâmba	15	750
3.	Traseul este comun cu traseul 3 până înainte de Vf. Plaiului de unde se coboară culmea străjuită de Valea Plaiului, la Vest şi Izv. Muntelui, la Est. Se ajunge în Valea Caselor, primul loc de campare	12	750

4.	Valea Caselor, locul de campare din aval – Valea Sibişel – dealul dintre Valea Dobrei şi Valea Sibişel – Dealul Bârnelor – dealul dintre Izv. Muntelui şi Valea Plaiului.	11	600
5.	Răşinari – Dealul Coastei – Dealul Fraga – Vf. Plaiului – Apa Cumpănită şi coborâre pe Dealul Buru şi apoi pe Valea Strâmba şi Valea Şteaza	20	750
6.	Traseul este comun cu traseul 5 până după Vf. Plaiului de unde se coboară în Valea Caselor pe culmea dintre Valea Plaiului şi Izv. Muntelui şi de aici la Răşinari	11	500
7.	Traseul este comun cu traseul 5 şi se urcă până pe Dealul Bârnelor de unde se poate coborâ pe culmea dintre Valea Dobra şi Valea Sibişel până în Valea Caselor şi de aici la Răşinari	14	550

*Distanțele sunt orientative. Calcularea lor exacta şi a diferențelor de nivel totale se va efectua în momentul realizării studiului de fezabilitate.

În *Zona ecologică* există şi alte variante pentru cei care au pasiunea pedalatului în teren accidentat şi doresc să exploreze şi alte trasee decât cele descrise de noi.

4) Pentru pasionații de motociclism în teren variat (enduro) propunem ghidarea lor pe Valea Şteaza, unde, la aprox. 9 km de Răşinare se poate ameaja un loc de campare. Din acest loc endur-iştii au posibilitatea să ajungă în Stațiunea Păltiniş sau să avanseze pe drumul foretier de pe Valea Ploscarilor şi apoi, în urcuş, se poate ajunge pe culmea centrală până sub Vf. Tomnatec. Continuând pe culmea principală se rulează până la Apa Cumpănită. Din acest loc drumul forestier îi conduce pe motociclişti până în Valea Sadului. Pe Valea Sadului, în amonte, se ajunge în Şeaua Ştefleşti şi după o coborâtre spectaculoasă pe Valea Frumoasei se face joncțiunea cu Transalpina (cea mai înaltă şosea din România). Coborârea pe Valea Sadului le permite, din apropierea Cabanei Miorița, să revină pe culmea principală. Din Curmătura Măgurii se pot lansa pe Valea de Argint cu destinația Cisnădioara şi de aici, pe drumurile modernizate, la Răşinari, Cisnădie sau Sibiu.

Considerăm că accesul motocicliştilor în *Zona ecologică* trebuie restricționat pentru a permite drumeților şi bicicliştilor să se deplaseze în siguranță. Considerăm, de asemenea, că acest perimetru trebuie protejat de zgomotul şi distrugerea terenului de către motocicletele enduro, pentru

a devenii un loc pentru desfăşurarea activităților de instruire interdisciplinară a elevilor.

Pe harta generală (Harta 3) este marcat cu linie punctată albastră traseul dirijat al motocicliştilor. De asemenea, pe această harta sunt marcate toate locurile de campare, traseele drumeţiilor şi traseele pentru biciclişti.

Harta 3. Configurația treseelor pentru drumeții, biciclete, moto şi amplasamentul locurilor de campare

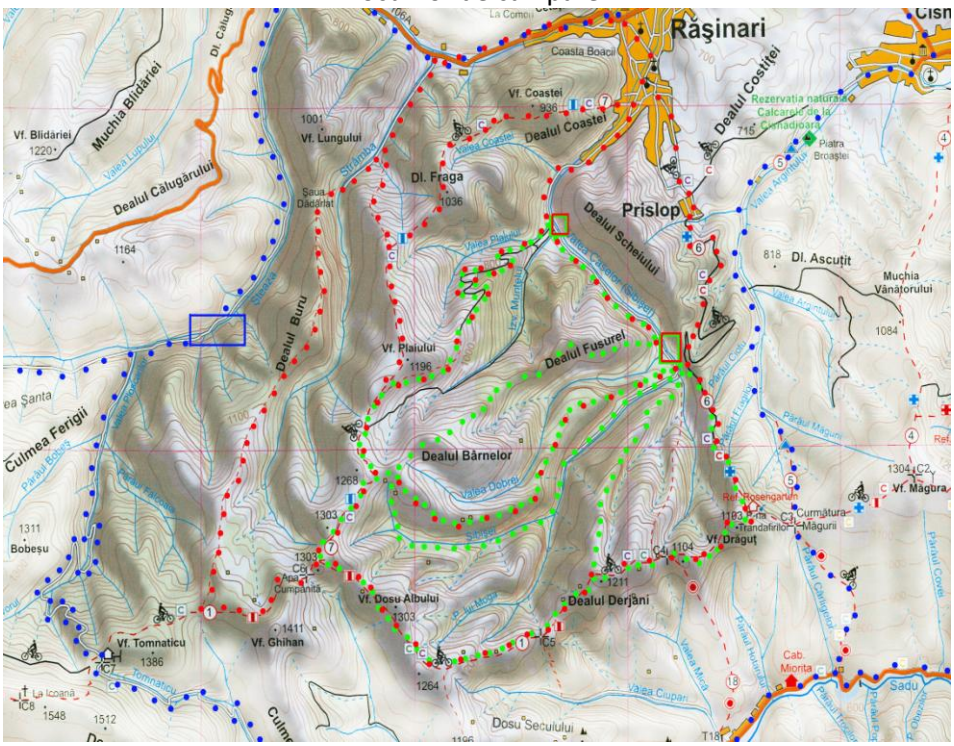

- Trasee pentru drumeții
- Trasee pentru montainbike
- Trasee moto (enduro / ATV)

□□ Verde / Roşu - Loc de campare drumeți şi biciclişti

□ Albastru - Loc de campare motocicliști

6. Analiza SWOT a propunerilor pentru amenajările sportiv-turistice

Puncte tari	**Puncte slabe**
- Spațiul natural este deosebit de generos pentru amenajările sportiv-turistice în piemontul Munților Cindrel. - Comuna Răşineri este situată la poalele culmilor care coboară din cea principală a Munților Cindrel şi la confluiența văilor care adună apele de pe versantul N-E. - Autoritățile locale şi-au stabilit în planurile de dezvoltare extinderea ofertei turistice prin amenajarea de locuri de campere şi prin promovarea activităților sportive în mijlocul naturii. - Propunerile pentru speţiile de campare şi de desfăşurare a activităților de agrement vin în întâmpinarea autorităților locale care trebuie să aplice Legea 54/2012. - Accesul către aceste oferte sportiv-turistice, situate la 12 km de Sibiu, este facilitat de drumul județean 106 A spre stațiunea Păltiniş. - Amenajarea traseelor pentru drumeții şi ciclism nu necesită cheltuieli foarte mari întrucât sunt necesare lucrări reduse de amenajarea terenului.	- Nu există infrastructură de apă-canal în locurile prevăzute pentru amenajarea locurilor de campare. - Propunerile nu au fost încă discutate cu autoritățile locale. - Nu este prevăzută amenajarea unui camping, ci a unor locuri de campare. Campingul este un imperativ turistic şi pentru municipiul Sibiu.
Oportunități	**Amenințări**
- Amenajarea şi marcarea traseelor pentru drumeții şi montainbike; - Direcționarea motocicliştilor pe drumuri şi trasee turistice cu impact minim față de poluarea fonică şi distrugerea vegetației; Amenajarea şi administrarea locurilor de campare.	- Reticența autorităților locale; - Reticența motocicliştilor cărora li se restricționează accesul pe poteile şi pajiştile de interes pentru drumeții şi cicloturism.

7. Concluzii

Cercetarea întreprinsă a scos în evidență potențilul turistic din împrejurimile comunei Răşinari şi oportunitățile pentru amenajarea unor spații şi trasee de interes sportiv-turistic.

Propunerile pentru extinderea ofertei turistice locale se referă la drumeții, cicloturism şi locuri de campare, care beneficiază de cadrul natural propice şi de o infrastructură de drumuri comunale şi de interes agricol.

Diversificarea ofertei turistice prin cele sportive şi de agrement va atrage amatorii de asemenea activități, iar acest lucru va avea un impact favorabil asupra economiei comunei Răşinari şi a intreprinzătorilor locali.

Studiul vine în întâmpinarea autorităților locale pentru reglementarea activităților de agrement conform legislației în viguare.

Propunerile privind instituirea unei *Zone ecologice* şi administrarea acesteia va asigura spațiul corespunzător pentru desfăşurarea activităților interdisciplinare pentru elevii şi tinerii din Răşinari şi Sibiu.

Bibliografie

1. Beleaua, A., *Munții Cindrel,* Bel Alpin Tour, Bucureşti, 2011
2. Buza, M.; Fesci, S., *Cindrel*, colecția Munții Noştri, Sport-Turism, Bucureşti, 1983
3. Popa, C., *Răşinari – Istoria şi civilizația unui sat din Mărginimea Sibiului*, Etape, Sibiu, 2007
4. Stanciu, M.; Săvoiu, Gh.; Vlad, I.; Pomohaci, M.; Sand, C.; Pavelescu, A.; Turcu, D., *Analiza factorilor favorizanți pentru dezvoltarea turismului rural şi agroturismului în comina Răşinari*, Tehnopress, Iaşi, 2010
5. www.cjsibui.ro/portal/cjsibiu
6. www.primaria-rasinari/rasinari_turism
7. www.primaria-rasinari/rasinari_program-de-investitii
8. www.primaria-rasinari/oportunitati-de-investitii

PORTULACA OLERACEA'S PARTICULAR IMPORTANCE TO AGRITOURISM, AGRICULTURE, FOOD AND PHARMACEUTICAL INDUSTRIES

IMPORTANȚA SPECIEI PORTULACA OLERACEA ÎN AGROTURISM, AGRICULTURĂ, INDUSTRIA ALIMENTARĂ ŞI FARMACEUTICĂ

Aurora DOBRIN[1]
Cătălin GALAN[2]
Mihaela RUSU[3]

Abstract

Portulaca oleracea, since it has many essential minerals and fatty acids (Omega 3, 6 and 9), can be used as food and also curatively and therapeutically, fresh, powder or oil.

Key words: *portulaca oleracea, mineral, fatty acid*

1. Importanța utilizării speciei portulaca oleracea în industria alimentară, în agroturism, agricultură, şi industria farmaceutică

În urma unor profunde cercetări farmacologice şi biochimice s-a dovedit că portulaca oleracea poate deveni atât un aliment foarte valoros, dar şi un medicament cu utilitate preventivă şi mai ales curativă în cele mai diferite afecțiuni din patologia umană şi veterinară.

Dioscoride (40-90 î. Ch.) în lucrarea *Pedacii Dioscoridis Anazarbaei De Materia Medica, Lib. V*, aminteşte utilizarea de către daci a plantei *lax* (portulaca) în scop medicinal [13].

Portulaca oleracea este o plantă anuală, ierbacee, ce face parte din familia Portulacaeae. Este răspândită în Europa, America de Nord, Africa de Nord, Orientul Mijlociu, India, China, Malaezia, Australia. Există dovezi arheologice că această specie a existat din timpuri preistorice [14].

Portulaca oleracea are o rădăcină pivotantă, tulpini târâtoare, glabre, ierboase, cilindrice, cu diametrul de 1-2 mm, cărnoase şi fibroase, având numeroase ramificații şi prezentând noduri dispuse la distanțe

[1] Universitatea de Ştiințe Agronomice şi Medicină Veterinară, Bucureşti, auroradobrin@yahoo.com
[2] Conf. univ. dr. ing., Universitatea Bioterra, Bucureşti, catalin.galan@gmail.com
[3] Lect. univ. dr. ec., Universitatea Bioterra, Bucureşti, mihaela.rusu72@yahoo.com

aproximativ egale. Frunzele sunt cărnoase, întregi, alterne, spatulate, îngustate spre bază, cu vârfuri obtuze, de culoare verde închis pe fața superioară şi verde-deschis pe fața inferioară (Fig. 1).

Florile sunt mici, solitare sau grupate axilar (câte 2-3), cu lungimea de 4 mm, având caliciul format din două sepale, corola cu cinci petale de culoare galben-aurie şi 4-12 stamine inegale. Deschiderea florilor debutează în jurul orei 9 dimineața şi se încheie la diferite ore din zi, în funcție de temperatură. Perioada de înflorire durează din luna iunie până în luna octombrie. Fructul este o capsulă pixidă (Fig. 1), cu numeroase semințe (37-93), de culoare cenuşiu închis. Semințele sunt foarte mici, într-un gram fiind cca 2.400 de semințe.

Figura1. Plantă cu flori

Figura 2. Capsulă pixidă cu semințe

Plantă ierbacee, suculentă, având lungimea de circa 50 cm, este larg răspândită prin culturi, grădini, locuri ruderale, la margini de drumuri etc. [1]. Portulaca oleracea extrage o cantitate importantă de sare din sol, aducând astfel solul la un nivel rezonabil de salinitate [6].

De asmenea, portulaca oleracea este utilizată în scop alimentar, în salate sau în diferite feluri de mâncare precum şi ca supliment nutritiv cu administrare internă în: inflamații digestive (datorită mucilagiilor), inflamații respiratorii (astm), inflamații urinare (cistită), litiază urinară, hemoragii, diabet, afecțiuni hepatice, Lichen planus şi altele. Frunzele sunt diuretice, iar semințele sunt citate ca având efecte vermifuge [1; 9].

Extractele apoase din portulaca oleracea prezintă acțiune antioxidantă, neuroprotectoare, ajută la reducerea peroxidării lipidelor reducând stresul oxidativ, acțiune de protecție a mucoasei gastrice, hepatoprotectoare, antifungice şi antivirale [7]. Studiile efectuate în

Kahramanmaras Sutcu Imam University (Turkey) pe găini, au condus la concluzia că adăugarea de portulaca oleracea în furaje a crescut semnificativ producția de ouă şi conținutul în omega 3 al acestora [2].

Extern, extractul din planta proaspătă prezintă capacitate de vindecare mai rapidă a leziunilor cutanate [8].

Portulaca se poate consuma sub formă de salate, singură sau în asociere cu roşii, castraveți, avocado, nuci, usturoi, lămâi, chili, ouă, brânzeturi, smântână, peşte, rață, miel, porc, pui, fasole, mazăre, piersici, nectarine, prune etc. De asemenea, se pot face asocieri în supe sau ciorbe, mâncăruri gătite în diverse combinații, cu ouă, carne, adaos în clătite etc. Poate fi folosită şi la prepararea unor băuturi răcoritoare în combinație cu afine, piersici, caise şi alte fructe autohtone sau tropicale, Portulaca făcându-le mai cremoase.

2. Materiale şi metode

Biotipurile de portulaca oleracea au fost recoltate din Bucureşti şi Călăraşi pe parcursul perioadei de vegetație (iunie-septembrie), monitorizarea acestora derulându-se pe parcursul a doi ani: 2012-2013.

2.1. Determinarea mineralelor, plumbului şi cadmiului

Identificarea principalelor componente s-a făcut prin tehnici de spectrometrie: absorbție atomică la cuptor de grafit (GFAAS) şi absorbție atomica cu flacără (FAAS). Determinările au fost efectuare la Institutul Național de Bioresurse Alimentare Bucureşti (IBA) din frunze, tulpini şi rădăcini de portulaca oleracea.

2.2. Determinarea acizilor graşi

Identificarea acizilor graşi s-a efectuat cu un Gaz cromatograf cuplat cu spectometru de masa (GC-MS). Determinările au fost facute in cadru ICA Research & Development Bucureşti din planta întreagă de *Portulaca oleracea.*

3. Rezultate şi discuții

În urma analizelor efectuate prin tehnicile de spectrometrie, la Institutul Național de Bioresurse Alimentare (IBA), au rezultat următoarele

valori ale mineralelor (Fe, Cu, Zn, Cr, Mn, Ca, Mg, Na), ale plumbului şi ale cadmiului, exprimate în ppm sau echivalent mg/kg (Tabelul1, Fig. 3).

Tabelul 1. Valori medii ale mineralelor, Pb şi Cd din Portulaca oleracea (frunze, tulpină, rădăcină)

Fe (ppm)	**Cu (ppm)**	**Zn (ppm)**	**Cr (ppm)**	**Mn (ppm)**	**Pb (ppm)**	**Cd (ppm)**	**Ca (ppm)**	**Mg (ppm)**	**Na (ppm)**
F-AAS	F-AAS	F-AAS	GF-AAS	GF-AAS	GF-AAS	GF-AAS	F-AAS	F-AAS	F-AAS
343.545	23.69	114.7	1.864	48.05	1.135	0.043	15780.54	20249.85	3345.27

GFAAS - Spectrometrie de absorbție atomica cu cuptor de grafit
FAAS - Spectrometrie de absorbție atomica cu flacără

Tabelul 2. Valorile acizilor graşi din portulaca oleracea (frunze, tulpină, rădăcină), %

C10:0	**C12:0**	**C14:0**	**C16:0**	**C18:0**	**C20:0**	**C22:0**	**C24:0**	**C8:0**	**C18:3cis n**	**C20:5 n3**	**C22:5 n3**	**C18:2 cis**	**C20:3 n6**	**C20:4 n6**	**C22:4 n6**	**C16:1**	**C18:1 cis**
0,39	8,47	4,16	10,1	5,44	1,42	2,48	1,82	0,21	5,15	17,13	3,63	22,55	0,28	0,63	0,37	0,3	12,66

În urma determinărilor acizilor graşi prin gazcromatografie în cadru ICA Research & Development Bucureşti, au rezultat următoarele valori: acizi graşi saturați 34,49%, acizi graşi mononesaturați 12,96%, acizi graşi polinesaturați 51,45% (Tabelul 2, Fig. 4).

Figura 3. Valori comparative ale mineralelor din plantă

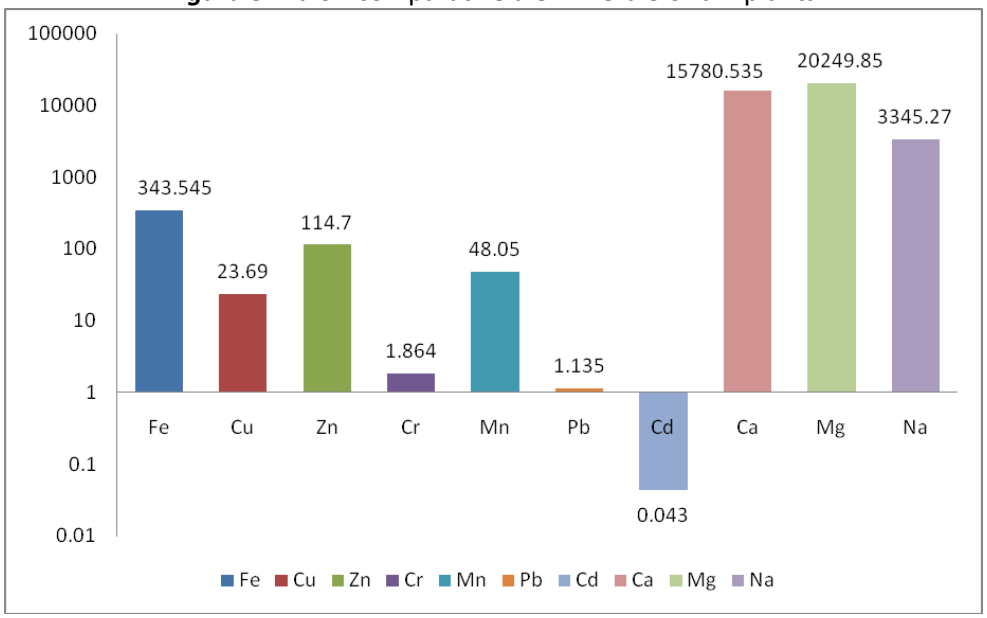

Figura 4. Acizi graşi din portulaca oleracea (frunze, tulpină, rădăcină)

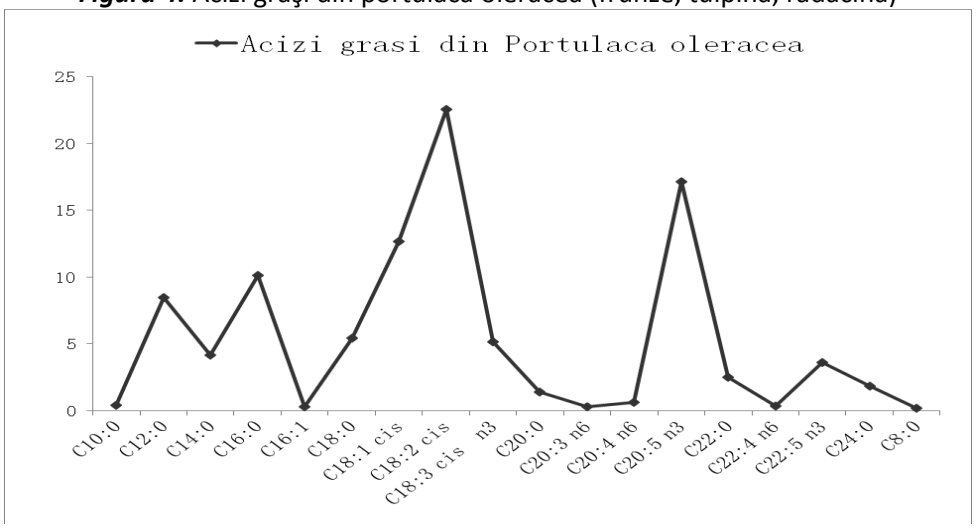

3.1. Principalele grupe de substanțe active

Portulaca oleracea are un conținut ridicat în acizi graşi esențiali (acizi polinesaturați) şi minerale, prezentând astfel un mare potențial antiaterogenetic. Mineralele sunt esențiale pentru buna funcționare a organismului, având roluri multiple absolut necesare vieții.

Macroelementele din care fac pare şi o serie de metale ca: sodiu, clor, potasiu, calciu, fosfor, magneziu şi sulf, au în principal rol plastic.

Microelementele se găsesc în organism în cantități foarte mici şi au în principal rolul de coordonatori metabolici. Ele fie intră în structura unor enzime metabolice sau respiratorii, fie activează diferite enzime digestive sau metabolice. Principalele microelemente sunt: fier, cupru, cobalt, mangan, zinc, fluor, iod, molibden, seleniu [5].

4. Concluzii

Din analizele efectuate am constatat că s-au înregistrat valori mari la: *Ca* (2540,707 mg/100g), *Mg* (17964,7 mg/100g), *Na* (1095,54 mg/100g), Fe (31,85 mg/100g), Zn (17,54 mg/100g) şi Cr (0,169 mg/100g), iar valorile plumbului şi ale cadmiului sunt în limitele admise de legislația UE.

Dintre acizi graşi, cele mai mari valori s-au înregistat la:

- acid linoleic (C18:2 cis) – 22,55%;
- acid eicosapentaenoic (C20:5 n3) – 17,13%;
- acid oleic (C18:1 cis) – 12,66%;
- acid palmitic (C16:0) – 10,1%;
- acid lauric (C12:0) – 8,47%;
- acid stearic (C18:0) – 5,44%;
- acid alfa linolenic (C18:3 cis n3) – 5,15%;
- acid miristic (C14:0) – 4,16%.

Putem concluziona că portulaca oleracea, având un conținut ridicat de minerale esențiale pentru sănătatea umană, poate fi utilizată în scop alimentar, curativ şi terapeutic, sub formă proaspătă, sub formă de pulbere pentru diferite forme farmaceutice (Fig. 5) sau sub formă de ulei.

Datorită conținutului ridicat de acizi graşi polinesaturați, maceratul uleios din portulaca oleracea (Fig. 6) poate fi utilizat în industria alimentară, având un gust plăcut, aroma lui fiind de alune de pădure. Acest ulei poate

să înlocuiască cu succes uleiurile cu acizi graşi saturați, fiind similar uleiului de şofrănel, măsline, susan etc.

Din cenuşa plantei (Fig. 7) poate fi extrasă o sare vegetală alimentară deosebit de valoroasă. Importanța pentru agricultură este deosebită, datorită faptului că portulaca oleracea extrage o cantitate importantă de sare din sol, aducând astfel solul la un nivel rezonabil de salinitate. Ea poate fi cultivată atât între culturi, cât şi pe terenuri pe care nu pot fi cultivate alte plante. Cultivarea acestei plante nu necesită tehnologii speciale, îngrăşăminte, ierbicide sau insecticide, ea putând fi cultivată în orice gospodărie şi pe orice tip de sol.

Figura 5. Pulbere

Figura 6. Macerat uleios

Figura 7. Cenuşă

Bibliografie

1. Agha-Hosseini, F.; Borhan-Mojabi, K.; Monsef-Esfahani, H.R.; Mirzaii-Dizgah, I.; Etemad-Moghadam, S.; Karagah, A., *Efficacy of purslane in the treatment of oral lichen planus*, Phytotherapy Research, Vol. 24, Issue 2, pp. 240-244, February 2010, http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ptr.2919/abstract;jsessionid=2 9A0C9911488BD084E31B4DFFB6FDDD2.f04t03
2. Aydin, R.; Dogan I., *Fatty acid profile and cholesterol content of egg yolk from chickens fed diets supplemented with purslane (Portulaca oleracea L.)*, Journal of the Science of Food and Agriculture, (Impact Factor: 1.76), 08/2010, 90(10):1759-63, DOI:10.1002/jsfa.4018, http://www.researchgate.net/publication/44688994 Fatty acid profile and cholesterol content of egg yolk from chickens fed diets supplemented with purslane (Portulaca oleracea L.)
3. Buia, Al.; Nyarady, A.; Ravaruț, I., *Botanica agricolă*, vol. I-II, Agro-Silvica, Bucureşti, 1965

4. Crăciun, F.; Bojor, O.; Alexan, M., *Farmacia naturii*, Ceres, Bucureşti, 1976
5. Constantin, N., *Elemente fundamentale de fiziologie a animalelor domestice*, Coral Sanivet, Bucureşti, 2006
6. Cenk, C. K.; Yasemin, S. K.; Dilek, A., *Performance of purslane (Portulaca oleracea L.) as a salt-removing crop*, Agricultural Water Management, Vol. 95, Issue 7, July 2008, pp. 854-858, http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378377408000589
7. Dong, C. X.; Hayashi, K.; Lee, J. B.; Hayashi, T., *Characterization of structures and antiviral effects of polysaccharides from Portulaca oleracea L.*, Chemical & Pharmaceutical Bulletin, (Impact Factor: 1.7), 04/2010, 58(4):507-10, DOI:10.1248/cpb.58.507, http://www.researchgate.net/publication/43247795_Characterization_of_structures_and_antiviral_effects_of_polysaccharides_from_Portulaca_oleracea_L
8. Rashed, A. N.; Afifi, F. U.; Disi, A. M., 2003. *Simple evaluation of the wound healing activity of a crude extract of Portulaca oleracea L. (growing in Jordan) in Mus musculus*, JVI-1, Journal of Ethnopharmacology, Vol. 88, Issues 2-3, October 2003, pp. 131-136, http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378874103001946
9. Valnet, J., 1987. *Traitement des Maladies par les légumes et les céréales*, Maloine S.A, Éditeur, France, 1987
10. http://www.merckmillipore.ro/the-analytical-principle/c_K2eb
11. http://www.naturalplantation.com/purslane_caps.html
12. https://www.edqm.eu/en/european-pharmacopoeia-7th-edition-1401.html
13. http://books.google.ro/books?id=m-BRAAAAcAAJ&printsec=frontcover&vq=lax&hl=ro&output=html_text
14. http://www.texasbeyondhistory.net/ethnobot/images/purslane.html

THE ROLE OF SANOGENOUS PLANTS TO ECOLOGICAL AGRITOURISM DEVELOPMENT. CASE STUDY: NIGELLA SATIVA

ROLUL PLANTELOR SANOGENE IN DEZVOLTAREA AGROTURISMULUI ECOLOGIC. STUDIU DE CAZ: NIGELLA SATIVA (NEGRILICĂ)

Aurora DOBRIN[1]
Cătălin GALAN[2]
Mihaela RUSU[3]

Abstract

Nigella sativa, with a mineral complex content, can be used as food and also curatively and therapeutically, as fresh seeds, volatile oil or powder.

Key words: *nigella sativa, mineral, sanogeneous plant*

1. Introducere

În afara frumuseților sale naturale, România are un potențial foarte mare la cultivarea cerealelor, fructelor, legumelor, a plantelor aromatice şi ale altor plante cu destinație alimentară, în sistem eco şi/sau bio, ceea ce poate duce la dezvoltarea agroturismului regional.

În ultimii ani se pune din ce în ce mai mult accentul pe o alimentație sănătoasă, echilibrată, bazată pe produse eco şi/sau bio, care se adresează atât persoanelor sănătoase cât şi persoanelor cu diferite afecțiuni. Se cunoaşte valoarea nutritivă deosebită a fructelor, legumelor, semințelor şi plantelor aromatice ca alimente de neînlocuit din dieta zilnică, ele având acțiune terapeutică, profilactică şi curativă.

Țara noastră beneficiază de condiții excelente pentru agricultura ecologică, în ultimii ani suprafețele cultivate în sistem ecologic fiind în creştere. Nigella sativa (negrilica) este o specie care se poate cultiva cu succes în sistem ecologic, suportând bine temperaturile ridicate.

[1] Universitatea de Ştiințe Agronomice şi Medicină Veterinară, Bucureşti, auroradobrin@yahoo.com
[2] Conf. univ. dr. ing., Universitatea Bioterra, Bucureşti, catalin.galan@gmail.com
[3] Lect. univ. dr. ec., Universitatea Bioterra, Bucureşti, mihaela.rusu72@yahoo.com

Negrilica este utilizată la noi în țară din timpuri străvechi atât ca şi condiment cât şi ca plantă medicinală find cunoscută sub diverse denumiri populare: cernuşcă sau cenucşă (din slavonă), negruşcă, nigeluşă sau negroşică (*niger*, „negru”, în limba latină), coriandru-roman, chimen-negru, susan-negru [8].

1.1. Descriere botanică

Negrilica face parte din familia Ranunculaceae, fiind o specie anuală, erbacee, erectă, cu tulpina de 40-60 cm, simplă sau ramificată, cilindrică, păroasă, cu o rădăcină pivotantă, subțire. Frunzele sunt alterne, de 2-3 ori sectate, cu lacinii liniare, lungi de 2-3cm.

Figura 1. Flori solitare de nigella sativa (Brăila, 2013)

Figura 2. Capsule de nigella sativa (Brăila, 2013)

Florile sunt solitare, poziționate în vârful tulpinii, cu înveliş floral simplu, petaloid, cu 5 foliole albe, cu vârful albăstrui-verzui, stamine şi ovare numeroase (Fig. 1). Fructul este o polifoliculă alcătuită din folicule sudate în formă de capsulă cu ciocuri lungi (Fig. 2). Semințele (Semen Nigellae) sunt mici, plate, trunchiate, având suprafața cu asperități, de culoare neagră (Fig. 8), miros aromat caracteristic, gust plăcut, iute.

1.2. Zonare

Negrilica este răspândită în țările mediteraneene, Balcani, Asia, India şi Africa de Nord.

În România este zonată în sudul țării, fiind cultivată în grădini, dar apare spontan şi pe mirişti, în culturi neprăşitoare sau pe colinele însorite [1; 2].

1.3. Scurtă prezentare a tehnologiei de cultură

Lucrările de bază ale solului sunt identice cu cele de la muştarul alb, constând din arat, discuit fin şi nivelat. Pregătirea solului este esențială, deoarece în condițiile unui sol bolovănos procentul de răsărire este redus. Față de planta premergătoare, negrilica nu are prea mari pretenții, totuşi nu este recomandat să urmeze după plante uleioase. Pe acelaşi sol poate reveni numai după 4-6 ani. Fiind o plantă meliferă, se recomandă ca în vecinatatea culturii să se aducă o stupină (2-3 stupi la hectar) [1; 2].

1.4. Compoziția chimică

Semințele de nigella sativa conțin proteine (22,7%), uleiuri volatile (0,5-1,6%), aminoacizi, taninuri, principii amare, alcalozi specifici, acizi graşi saturați şi nesaturați, fibre celulozice, minerale (Fe, Na, Cu, Zn, P, Ca), vitamine etc. [5, 6].

Negrilica prin compoziția sa complexă prezintă activitate antimicrobiană, hepatoprotectoare, hipocolesterolemiantă, antidiabetică, antiinflamatoare, analgezică, antioxidantă, citotoxică, antihelmintică, antihipertensivă şi galactogogă [7].

1.5. Materiale şi metode

Materialul semincer certificat ecologic, a fost achiziționat de la SCDA Secuieni, Jud.Neamț. Lotul experimental a fost amplasat în localitatea Chiscani, județul Brăila (Latitudine: 45° 11' Nord; Longitudine: 27° 56' Est), locație situată la 2 km de Dunăre şi 11 km sud de Mun. Brăila. Tipul de sol pe care a fost efectuat experimentul este cernoziom cambic. Cultura a fost înființată pe un teren bine lucrat şi curat de buruieni, cultura premergătoare fiind morcovul.

Semănatul s-a efectuat pe data de 25 aprilie 2013, la o adâncime de 1,5 cm. Distanța dintre rânduri a fost fixată la 30 cm (Fig. 3 şi Fig. 4). După semănat s-a efectuat irigare prin aspersie până la răsărire, cu repetiție la 48 de ore. Norma de udare a fost de 20 litri/metru pătrat la o udare. Răsărirea a fost după 5 zile, cu un procent de 60%.

După răsărirea plantelor s-a efectuat prima praşilă şi plivitul buruienilor (Fig.5.).

Figura 3. Înființarea culturii

Figura 4. Verificarea distanței între rânduri

Figura 5. Prăşitul şi plivitul buruienilor

Numărul mediu de flori pe plantă a fost de 8-10, iar talia medie a plantelor a fost de circa 40 cm (Fig. 6). Debutul înfloririi a fost înregistrat la 44 zile de la răsărire, iar maximum de înflorire la 50 de zile de la răsărire (Fig. 7).

Cultura de nigella sativa nu necesită tehnologii speciale, putând fi cultivată cu succes în orice gospodărie. Semințele se recoltează atunci când au atins maturitatea fiziologică, adică când capătă o colorație negru-violacee (Fig. 8).

Figura 6. Talia plantei

Figura 7. Înflorirea

Figura 8. Capsulă cu semințe

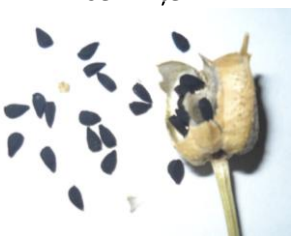

1.6. Determinarea mineralelor, plumbului şi cadmiului

Identificarea principalelor componente s-a făcut prin tehnici de spectrometrie: absorbție atomică la cuptor de grafit (GFAAS) şi absorbție atomică cu flacără (FAAS). Determinările au fost efectuare la Institutul Național de Bioresurse Alimentare Bucureşti (IBA) din semințe.

2. Rezultate şi discuții

Mineralele sunt esențiale pentru buna funcționare a organismului, au roluri multiple şi sunt absolut necesare vieții [3]. În urma analizelor efectuate au rezultat următoarele valori ale mineralelor (Fe, Cu, Zn, Cr, Mn,

Ca, Mg, Na), ale plumbului şi ale cadmiului exprimate în ppm sau echivalent mg/kg (Tabelul 1, Fig. 9, Tabelul 2, Fig. 10).

Tabelul 1. Valori ale mineralelor, Pb şi Cd din seminţe de nigella sativa

Fe (ppm)	**Cu (ppm)**	**Zn (ppm)**	**Cr (ppm)**	**Mn (ppm)**	**Pb (ppm)**	**Cd (ppm)**	**Ca (ppm)**	**Mg (ppm)**	**Na (ppm)**
F-AAS	F-AAS	F-AAS	GF-AAS	GF-AAS	GF-AAS	GF-AAS	F-AAS	F-AAS	F-AAS
25.58	10.62	135.99	< LD	27.89	< LD	0.138	2975.0	2716.0	34.44

GFAAS - Spectrometrie de absorbţie atomică cu cuptor de grafit
FAAS - Spectrometrie de absorbţie atomică cu flacără

Figura 9. Valori comparative ale mineralelor din plantă

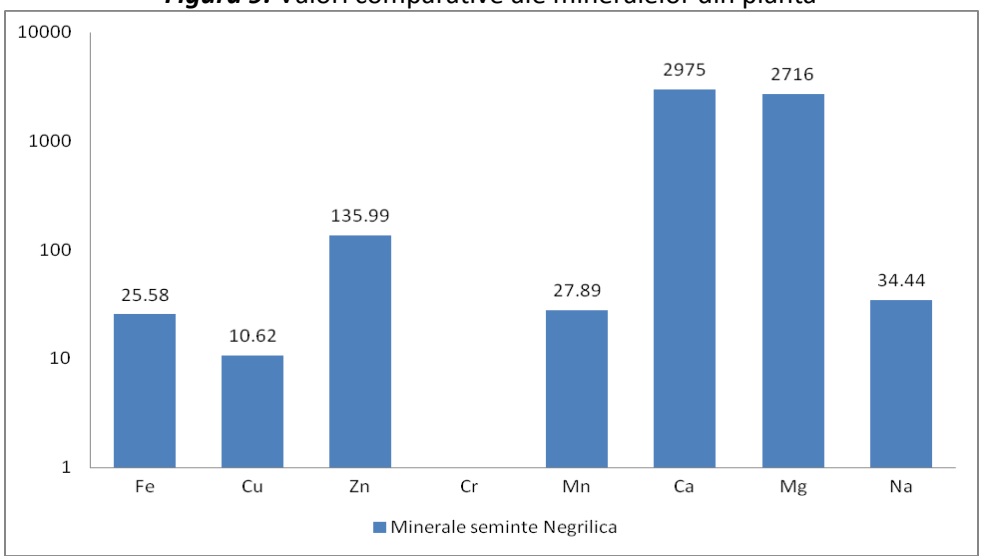

Tabelul 2. Valori ale mineralelor exprimate în mg obţinute din 100 g seminţe (mg/100g)

Fe	**Cu**	**Zn**	**Mn**	**Ca**	**Mg**	**Na**
2.55	1.06	13.59	2.78	297.50	271.60	3.44

Figura 10. Valori comparative ale mineralelor obținute din 100 g semințe

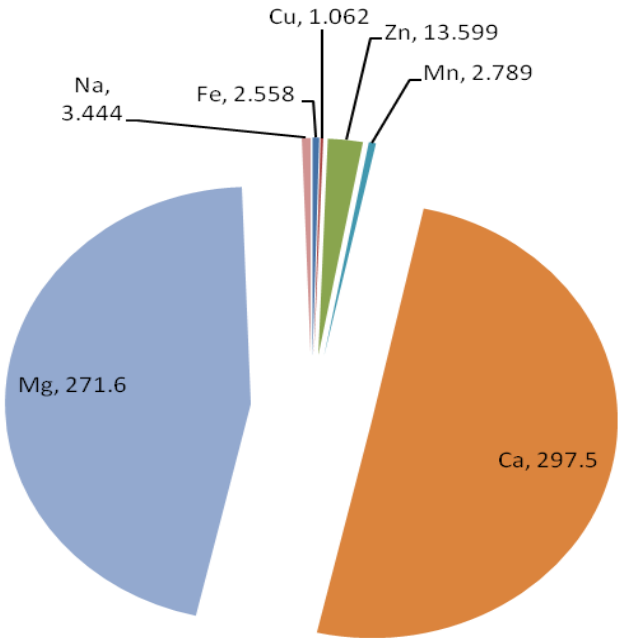

3. Concluzii

În urma analizelor efectuate s-au înregistrat următoarele valori: ***Ca*** (297,5 mg/100g), ***Mg*** (271,6 mg/100g), ***Fe*** (2,558 mg/100g), ***Cu*** (1,062 mg/100g), iar valorile plumbului şi ale cadmiului sunt în limitele admise de legislația UE.

Putem concluziona că nigella sativa cultivată în sistem ecologic, având un conținut ridicat de minerale esențiale pentru sănătatea umană, poate fi utilizată în scop alimentar, curativ, şi terapeutic, sub formă de semințe proaspete, sub formă de pulbere pentru diferite forme farmaceutice sau sub formă de ulei volatil extras din semințe.

Bibliografie

1. Buia, Al.; Nyarady, A.; Ravaruț, I., *Botanica agricolă*, vol. I-II, Agro-Silvica, Bucureşti, 1965

2. Crăciun, F.; Bojor, O.; Alexan, M., *Farmacia naturii*, Ceres, Bucureşti, 1976
3. Constantin, N., *Elemente fundamentale de fiziologie a animalelor domestice*, Coral Sanivet, Bucureşti, 2006
4. Jasim, A. N.; Abid F. M., *Determination of mineral composition of Iraqi Nigella Sativa L. seed by atomic absorption spectrophotometer,* Iraqi National Journal of Chemistry, Vol. 42, 178-184, 2011
5. Ramadan, M. F., *Nutritional value ,functional properties and nutraceutical applications of black cumin (Nigella sativa L.)*, International Journal of Food Science and Technology, 42,1208-1218, 2007
6. Xue, W.; Batushansky, A.; Toubiana, D.; Botnick, I.; Szymanski, J. et al., *The Investment in Scent: Time-Resolved Metabolic Processes in Developing Volatile-Producing Nigella sativa L. Seeds*, 2013, http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0073061
7. http://www.pharmainfo.net/deenanath-jhade/publications/medicinal-and-phamacological-potential-nigella-sativa-review
8. http://ierburiuitate.wordpress.com/tag/nigella/

IRON ORES AS A SOURCE OF RAW MATERIAL FOR THE DEVELOPMENT OF THE 4TH CENTURY FORGES AND THEIR IMPORTANCE TO THE NOWADAYS RURAL TOURISM

DEPOZITELE NATURALE DE FIER , SURSĂ DE MATERIE PRIMĂ ÎN DEZVOLTAREA FIERĂRIEI ÎN SEC. IV A.D. ŞI POSIBILA LOR UTILIZARE ÎN TURISMUL RURAL ACTUAL

Ion CRISTEA[1]
Gheorghe Alexandru CRISTEA

Abstract

The paper deals with the potential tourist interest for the rural localities where iron ore-processing centres developed in the 3rd and 4th centuries A.D. throughout Moldova (Romania) and Basarabia (Republic of Moldova).

Key words: *iron ore, iron processing centre*

1. Introducere

Descoperirea procedeelor de obținere a metalelor şi utilizarea lor pentru confecționarea uneltelor, a diverselor obiecte de întrebuințare curentă a avut o importanță deosebită pentru dezvoltarea societății antice, fapt care se reflectă şi în denumirea epocilor: a bronzului, a fierului, cu diversele etape.

Importanța rolului hotărâtor pe care il are această descoperire a obținerii şi prelucrării metalului, indispensabil unei civilizații avansate, ca şi inexistența unei monografii referitoare la extragerea metalelor în epocile amintite, ne-a determinat să încercăm surprinderea unor aspecte legate de aceste activități.

Extragerea minereurilor, reducerea, prelucrarea metalelor şi obținerea celor mai diverse produse au fost de la început meşteşuguri deosebite, care pesupuneau cunoştințe de ordin tehnologic, pretențioase şi vaste. Acestea, acumulate prin îndelungată practică şi experiență, transmise din generație în generație au făcut posibile realizări deosebite de ordin tehnic. Cunoştințele se referă la puritatea metalului obținut sau la

[1] Profesor de istorie, ion.cristea11@yahoo.com

tratamentele aplicate obiectelor confecționate de ei. Apogeul este atins în perioada dacică, mărturie stând descoperirile arheologice din această perioadă, care arată cu nimic mai prejos decât cele contemporane romanilor, grecilor sau altor popoare civilizate ale epocii.

Cucerirea romană şi apoi migrațiile au adus importante schimbări de ordin social, economic, politic în spațiul carpato-dunărean.

Cercetarea stadiului social şi economic al comunităților săteşti daco-romane şi vechi româneşti în perioada de după retragerea romană şi începutul mileniului II prezintă un interes deosebit, date fiind mai ales elementele proprii specifice, care determină procesele de etnogeneză a poporului şi a limbii române. Ocupațiile practicate de populațiile locale, agricultura şi meştesugurile care determină în primul rând sedentarismul au continuat să existe neîntrerupt, având condiții mai mult sau mai puțin favorabile de-a lungul primului mileniu. Dacă practicarea agriculturii presupune numeroase cunoştiințe, tradiții etc. legate de plante sau noi metode de lucru, unelte, experiență, practicarea meşteşugurilor cere, de asemenea, cunoştințe noi, o anumită mentalitate, îndemânare şi nu în ultimul rând, acumulare neîntreruptă de experiență.

Cunoaşterea surselor de procurare a diferitelor minereuri dintr-o regiune nu putea fi facută decât de o populație autohtonă care cunoştea structura solului şi prin exploatarea lui, din generație în generație, acumulase o îndelungată experiență.

Stabilirea cu precizie a locurilor sau a surselor de procurare a minereurilor în perioada cuprinsă intre secolele IV-XI este dificilă.

Bogăția de unelte şi produse din fier în perioada târzie a statului dac presupune localizarea, cunoaşterea şi exploatarea zăcămintelor de fier în proporții considerabile.

Exploatările miniere din timpul epocii romane, din Evul Mediu şi mai ales din epoca modernă au şters cu desăvârşire orice urme ale locurilor de procurare a materiei prime din perioada amintită.

Cu toate acestea, problema nu poate fi trecută superficial cu vederea deoarece descoperirile arheologice relevă numeroase centre meşteşugăreşti în nordul Dunării de Jos, o suficientă abundență de unelte şi produse din fier, care presupune existența unor însemnate activități de exploatare a minereurilor.

Din constatările prilejuite de cercetările arheologice din alte zone europene, se desprind câteva observații, pe care le vom prezenta în cele ce urmează.

La început, exploatările se făceau la suprafață, prin gropi plate şi câmpuri deschise, existând însă mărturii şi pentru subteran. Se făcea cu predilecție o exploatare a minereurilor mai sărace în fier datorită avantajelor de ordin tehnic pe care le ofereau în procesul reducerii (calcopirit, hematit, limonit).

Cea mai importantă observație este aceea că de cele mai multe ori reducerea minereurilor pe scară largă se făcea cu precădere în apropierea locurilor de exploatare. Această reducere, cu preferință a minereurilor în apropierea locurilor de exploatare se explică pe de o parte prin modesta dezvoltare a mijloacelor de transport căreia i se adăuga starea căilor de comunicație, pentru a nu mai vorbi de situarea majorității zăcămintelor în zone de munte şi de deal, cu relief dificil. În această situație, pentru locuitorii sedentari ai civilizației de la nordul Dunării de Jos, cu precădere din regiunile carpato-nistriene se impunea cunoaşterea zonelor locale de exploatare.

Cuvântul latinesc *metallum* avea sensul inițial nu numai de metal ci şi de mineral, minereu şi chiar mina (exploatare minieră). La rândul lui derivă din grecescul *metallon* (*meta*, alt lucru, *allon*, căutare, prospectare), care avea sens precis de prospectare. De la vocabula *mina* de origine necunoscută, care avea inițial un înțeles militar au derivat *minaris*, mine, *minarensis*, miner, minereu.

Distincția între minereu şi metal începe să se facă abia în secolul trecut.

Prin minereu se înțelege o substanță naturală care poate fi exploatată pentru a fi utilizată după o preparare fizică sau şi chimică. Zăcământul presupune o acumulare sau o concențratie naturală de minerale formată în scoarța terestră prin procese geologice care poate fi folosită ca materie primă. Majoritatea zăcămintelor conțin minerale utile asociate cu minerale lipsite de valoare, aşa numitele minerale de ganga.

Termenul de *depozit mineral* are mai mult un sens geologic decât economic; cel de *corp mineralizat* are un sens mai precis putându-se referi chiar la anumite părți din zăcământ, pe când cel de *mineralizație* deşi mai

vag, are avantajul de a indica un conținut de minerale anormal față de rocile obişnuite din jur. Aceste precizări, legate de minereuri nu pot fi perfecte, ele fiind legate de nevoile societății, precum şi de cele tehnologice de valorificare la un moment dat.

În această idee minereurile şi zăcămintele de minereuri cunosc următoarea clasificare, general acceptată:

▪ zăcăminte *metalifere*-feroase – minereuri de fier, mangan, cromit, molibden, nichel, cobalt, tungstern, vanadium;

▪ zăcăminte *neferoase* – minereuri cu sulfuri polimetalice (Cu, Pb, Zn, Sn); minereuri de Al, Mg, Ti; minereuri de metale nobile Au, Ag, Pt.

Drumul de la minereu la produsul finit cunoaşte următoarele etape: prospecțiuni de identificare de *mineralizații*- explorare cu lucrări miniere şi de foraj şi analize de laborator-estimarea rezervelor pe categorii şi conținut în substanța mineral utilă şi analiza de laborator-exploatare-preparare-etapa metalurgică-produs finit.

Pentru caracterizarea unui minereu este foarte important conținutul în elementul metalic sau nemetalic util. Acesta se exprimă în procente pentru substanțele minerale utile obişnuite.

Acest lucru înseamnă că o bună parte din timpul necesar în producerea metalului o constituie *căutarea minereului*, aceasta demonstrând că o atare activitate se putea desfăşura numai în zona de locuire a celor care se ocupau cu meşteşugurile.

Acumularea depozitelor aduse de agenți de transport are loc în zone sedimentare continentale, deşert, stepe, câmpie, mlaştini, lagune, delte, zone premontane.

Pe lângă zonele naturale de minereu exploatate prin intermediul minelor, meşterii locali au folosit mai ales în zonele unde astfel de mine lipsesc mineralizările naturale sedimentare. Aceste mineralizații sunt sărace ca depozite, ele sunt în cantități mici însă sunt bogate în concentrație de fier, ceea ce constituie un mare avantaj pentru cei care îl prelucrau.

În regiunile de podiş şi de câmpie ale Daciei existau pretutindeni lentile feruginoase de proveniență sedimentar-aluvionară. În zonele de dealuri şi de câmpie existau mai ales oxizi de fier de vârstă cuaternară, de origine sedimentar-aluvionară în malurile diferitelor râuri.

În ținutul Hotinului, în malul Nistrului existența unor zăcăminte de fier a fost confirmată de Dimitrie Cantemir care arăta că „se găsesc bulgări de fier folosiți fără să mai fie lucrați la tunuri dar fierul acesta este atât de prost că dacă nu este topit în foc nu poate fi folositor”. Asemenea sedimente, depozite, mai mari sau mai mici de oxizi de fier existau în mlaştini, turbării şi în jurul unor izvoare peste tot în regiunile est-carpatice.

Alterarea biologică a rocilor în astfel de cazuri se manifesta mai ales prin acțiunea microorganismelor care reprezintă un factor important, alături de cauze fizice şi chimice: energia soarelui, energia apei rezultată din curgere, care în ultima instanță determină formarea micilor dar numeroaselor depozite cu concentrații foarte mari în fier sau alte minereuri.

Este strict interesul pe care îl prezintă în ultimul timp din punct de vedere ştiințific, dar mai ales economic nodulii de mangan de pe fundul mărilor şi aceanelor şi chiar al lacurilor şi mlaştinilor. Aceşti noduli cu diametru cuprins între circa 1 şi 15 cm, de diferite forme, de la sferă până la disc conțin în medie 25-35% MnO, aproape la fel de mult fier şi în prporții mult mai mici cupru, cobalt, nichel etc.

Nu lipsit de importanță este să amintim în treacăt că, în cărțile antice chineze sunt numeroase însemnări cu privire la zăcămintele de fier. În *Cartea munților şi a mărilor*, in jurul sc. VII i.e.n. existau 3690 de mine de fier. Dar, pe lângă acestea se mai spune că „acolo unde terenul avea o culoare de ocru roş dedesubt se găsea fier”.

Pe atunci oamenii acumulaseră deja o oarecare experiență în căutarea minereurilor de fier. Este clar că această căutare se făcea prin deplasare pe suprafața solului. În dinastia Han, în principalele locuri unde se extrăgea fierul, în total patruzeci şi nouă, s-au instituit dregătoriile fierului. Aşa se explică prețul destul de ieftin al fierului, lucru întâlnit şi în Dacia. Un exemplu l-ar constitui grebla de fier ca unealtă întâlnită în număr impresionant la daci şi care apare mai apoi aproximativ in sec. XVI, în număr mare.

Depozitele aluvionare sedimentare de oxizi de fier au fost exploatate intens nu numai în Transilvania, ci şi în zonele de la est de Carpați şi în regiunile dintre Carpații sudici şi Dunăre.

Urme ale acestor exploatări de suprafață sunt atestate în mod cert in secolele IV-XI d.Hr. la Tifeşti, jud. Vrancea, Butnăreşti şi Dulceşti, jud. Bacău, Lozna Străteni, jud. Botoşani, Udeşti, jud. Suceava, Epureni, Fedeşti, Carja şi Horga, jud. Vaslui, precum şi la Vadul Săpat, Sirna, Budureasca şi Târgusor, jud. Prahova, Dulceanca, jud. Teleorman, pe teritoriul oraşului Bucuresti, Străuleşti, Militari, Ciurel, Buftea etc., Cândeşti, jud. Buzău, Alexandria, jud. Teleorman, Bucov, jud. Prahova, Mărculeşti, Viişoara Dridu şi Malul Roşu, jud Ialomița, Valea Calmățuiului şi a Dunării etc.

Extragerea minereurilor de fier sau alte metale nu era la îndemana migratorilor căci exploatarea însemna cunoaşterea topografică a depozitelor situate de cele mai multe ori în malurile râurilor, în râpi, mlaştini, locuri nu prea accesibile, precum şi a metodelor tehnice de preparare şi topire a minereului.

După cum se relevă şi din alte arii geografice, retragerea romană din Dacia nu a însemnat şi încetarea unor activități, meşteşugareşti, mai ales a acelora absolut necesare traiului de fiecare zi. Cu atât mai mult în zonele dacilor liberi ei şi-au continuat activitățile ştiute dintotdeauna, îndeletnicirile statornice şi modul de viață, tradițiile.

În ceea ce priveşte raportul dintre popoarele migratoare şi practicarea îndeletnicirilor de valorificare a bogățiilor minerale şi mineralizațiilor, părerea că popoarele migratoare considerau asemenea îndeletnicire „înjositoare pentru poziția lor de dominatori" se dovedeşte a fi conformă cu realitatea. Ei foloseau populația locală pentru procurarea materiei prime în baza unei vechi tradiții în această activitate a localnicilor. Din totalul de 35 de aşezări în care s-a demonstrat pe baza vestigiilor descoperite activitatea de extracție, reducere şi prelucrare a fierului pe teritoriul Daciei în sec II-VII 50% din aceste aşezări conțin vestigii ale acestei activități în sec IV-VII.

Semnificativă este constatarea că în cele mai multe cazuri s-au valorificat alături de minereuri din depozitele primare mineralizabile secundare (continuându-se astfel, punerea în valoare a depozitelor locale, sărace doar în marimea depozitelor în accepțiunea modernă a exploatării industriale, dar bogate în concentrația de fier), acum cu atât mai mult cu cât situația politică cauzată de migrația popoarelor, aprovizionarea cu lupe de fier pe calea schimbului din bazinele cunoscute era exclusă precum şi

existența drumurilor şi mijloacelor de transport care nu puteau rezolva nicicum problema transportului.

Această problemă nu este o noutate prilejuită de migrații, ci ea continuă din timpul Daciei Libere şi de mai înainte, deoarece era mult mai avantajoasă obținerea fierului din minereu local, decât aducerea lui de la mari distanțe, mai ales că toată zona de câmpie şi dealuri până la Nistru conține numeroase posibilități de obținere a minereului la suprafață aproape fără efort. Pentru a obține din diferitele formațiuni sedimentare care conțin minerale fierul sau alte minerale necesare, oamenii acestor locuri au folosit o serie de metode tehnice de obținere a metalului adaptate şi în funcție de natura materiei din exploatare.

Minereurile obținute ca urmare a transformării rocilor magmatice în sediment sunt diverse adică se află în diferite combinații.

Pentru a înțelege însă cât de cât tehnologia obținerii fierului este bine să punctăm câteva momente importante din conştientizarea ştiințifică a obținerii lui până în epoca noastră.

Astăzi oțelul se obține din fontă în care se suflă prin partea superioară oxigen. Fonta are un conținut de la 2% până la 7% carbon, însă oxigenul intrat în masa lichidă se combină cu carbonul şi se elimin, procesul continuându-se până când carbonul ajunge sub 2 %.

Procedeul este inventat de Henry Bessemer în 1855, numai că se sufla aer.

Nu lipsită de importanță este constatarea pe care a făcut-o în experimentele sale şi anume că suflând aer inițal de jos în sus în micile şarje experimentale nu a obținut rezultatele dorite, dar a observat că grătarul de susținere din fontă s-a transformat in oțel. Nu a mai rămas decât să introducă un tub de ceramică în fonta topita şi să transforme ca un vrăjitor fonta în oțel, în 20 de minute şi nu in 2 ore cât se făcea prin pudlaj un procedeu descoperit nu demult dar care prezenta multe dezavantaje. Producția masivă de fier începuse.

Până în jurul secolului XIV, fonta era socotită ca cel mai nedorit lucru adică un rebut. Nu era deloc maleabilă nici când era înroşită. La lovirea cu ciocanul pe nicovală se rupe în bucăți şi nu putea fi modelată. Ea era aruncată şi considerate rebut de fabricație. Din acest motiv, se luau

stricte măsuri de conducere a operațiilor în cuptoare. Numele dat fontei era de „piatră murdară" sau ,,fier porcesc''.

Şarja de fier se topeşte la o temperatură în jur de 1500°C iar fonta sau produsul nedorit devine lichida la 1200°C.

În sec. V-XI ca şi până în sec. XIX, obținerea temperaturii de 1500° nu era o problemă şi nici nu constituia un impediment aşa cum se spune în majoritatea lucrărilor, în obținerea unei cantități mai mari de fier şi cu un randament mai mare de 30 %, ci faptul că o conducere neatentă a focului în cuptor transformă şarja în fontă. Altfel spus, printr-o analiză mai atentă şi cred prin experimente practice se poate arăta ca unul din amănuntele care definesc cuptorul de redus minereul la daci şi anume orificiul de suflare a aerului foarte jos era empiric elementul care asigura o mai mare combinație a carbonului din metal cu oxigenul, un procedeu de aplicat principiul modern al insuflării cu aer.

Minereul de fier înainte de a fi introdus în cuptor era supus unor prelucrări menite să înlesnească procesul de reducere. Dacă era cazul, era în prealabil zdrobit şi o parte din impurități erau îndepărtate prin spălare şi sortare. Operația se făcea deseori la locul de extracție. Astfel pregătit minereul se prăjea pentru a-i îmbogăți conținutul de fier prin eliberarea apei şi îndepărtarea unei părți a componenților neferoşi (cum ar fi sulfura). Cert este că înainte de a fi introdus în cuptor minereul e prăjit şi zdrobit, procedeu cunoscut şi practicat în toată lumea dacică. Combustibilul folosit era manganul obținut, în general, din foioase, dealurile de la nordul Dunării de Jos erau suficient de bogate în păduri de acest fel.

Fierul redus, trecând prin zona incandescentă de carburi va dizolva un anumit procent de carbon, formând un aliaj care prezintă o temperatură de topire mult mai mică. Dacă aerul vine cât mai de jos şi într-o anumită cantitate care să nu grăbească procesul topirii, picătura are timp ca o parte din carbonul ei să se combine cu oxigenul. În afară de acestea, masa lichidă din creuzet fiind în apropierea aerului insuflat prin orificiul foarte jos vine aproape de suprafața lichidă şi se poate combina în continuare într-o anumită proporție cu oxigenul, reducând carbonul. Apare fierul buretos, bun de forjat şi nu fonta lichidă care este mult mai compactă, mai densă şi deci mai grea. Ceea ce era specific cuptorului din zona dacilor se dovedeşte a fi utilizarea empirică a unor procedee care aduceau un randament sporit

ş o calitate mai bună a fierului pe lângă alte avantaje legate de faptul că respectiva inovație permitea folosirea cuptorului la mai multe şarje.

Manganul a continuat să fie folosit în cuptoarele de redus minereul până în Evul Mediu. Cantitatea de mangan necesară reducerii era mare şi aceasta se obținea în gropi de dimensiuni reduse cu un diametru de 1 m şi 1,50 m adâncime şi din această cauză numărul acestor amenajări era mare.

În cuptoare se introduceau alături de combustibil şi minereu anumite roci fondanți care au rolul de a coborî punctul de topire şi de a uşura procesul de reducere prin antrenarea impurităților din minereu şi prin legarea elementelor gangai. Se mai folosea, în anumite situații drept fondant zgura veche zdrobită şi amestecată cu minereu. Fenomenul nu este lipsit de interes deoarece ne aminteşte de nişte procedee moderne de introducere a fontei albe în topitură. În acest sens stau mărturie existența celor mai diverşi fondanți: piatra de var, diverse oase în apropierea instalațiilor de redus minereul. Bucățile de zgură de la Dridu indică o mare cantitate de calcar, 5,80%, care nu poate fi atribuită fenomenelor naturale. Minereul de fier tratat în prealabil prăjit, sfărâmat, spălat, era introdus în cuptor împreună cu cărbunele de lemn în straturi alternative. Cu ajutorul gurilor de aer se sufla aer şi se realiza temperatura necesară reducerii.

Conducerea proceselor din cuptor se realiza prin posibilitatea de a mări sau micşora debitul de aer şi mai ales, prin mărirea sau micşorarea tirajului cuptorului, operație deosebit de importantă în menținerea la un anumit nivel a temperaturii din cuptor, operație ce se făcea prin acoperirea mai mult sau mai puțin a unei părți din coşul cuptorului cu o piatră potrivită. Alimentarea cu aer ținea de regula 2-3 zile, realizând o lupă metalică de 15 si 18 Kg.

O grăbire a procesului însemna urcarea temperaturii iar minereul care se topea nu mai avea timpul necesar să se combine cu oxigenul din aer şi se adună în partea de jos, în starea nedorită de fontă. Durata lungă de timp şi randamentul scăzut , de 30%, în general, se datora acestui procedeu de scoatere a carbonului din aliaj (decarburare empirică) am putea spune până la Bessemer. O simplă introducere a fluierului de ceramică în masa lupei ar fi rezolvat problema metalurgiei mondiale.

Fluierele de la cuptoarele din Dacia se aflau aproape de oglinda lupei de fier, fapt probat prin randamentul de aproape 50% şi care determina şi specificul majorității cuptoarelor din Dacia şi de mai târziu.

Se obținea din fierul redus o pastă groasă, numită lupă, sterilul şi celelalte elemente se separau alcătuind conglomerate mai mari sau mai mici. După răcire, lupa era scoasă din cuptor prin partea superioară sau era dărâmată o parte a cuptorului; iar la cuptoarele care aveau prevăzut un semidisc în care erau şi găurile pentru suflat, lupa se scotea mai uşor şi fără a aştepta să se răcească. Se putea încarca o nouă şarjă, cuptorul fiind deja încălzit. Cât priveşte spațiul extracarpatic aproape că nu exista aşezare omenească din sec. VII-XI în care să nu fi ieşit la iveală vestigii ale activității de reducere a minereului de fier extras din depozitele secundare de mineralizații, de importanță locală.

Din săpăturile efectuate până în ultimul timp 1980 urme ale activității meşteşugăreşti au fost depistate în peste 100 de localități din regiunile carpato-dunărene, dintre care 30 sunt din sec. IV-V d. Hr., 40 din sec VI-VII d.Hr. iar aproximativ 35 din sec IX-XI d.Hr.

Pentru obținerea fierului din depozitele sedimentare aluvionare de oxizi de fier se cunosc până acum cel puțin 3 metode întrebuințate în funcție de cantitatea şi natura materiei prime avută de meşteşugar la dispoziție.

Această metodă foloseşte reducerea mineralizaților sedimentar-aluvionare în cuptoare care au în general dimensiuni mici cum sunt cele descoperite la Sirna-Prahova, datând din sec IV-VII d. Hr., Lozna-Străteni, jud. Botoşani din sec. VI-VII d. Hr., Bucov, jud. Prahova din veacurile IX-XI d. Hr. În aceste aşezări resturile de zgur, lupe de fier, creuzetele, numărul instalațiilor folosite pentru reducere arată că aici au fost veritabile centre meşteşugăreşti de reducere şi prelucrare a fierului.

La Lozna-Străteni au fost descoperite mai multe ateliere destinate prelucrării limonitului luat din mlaştina din apropierea aşezării unde se aflau numeroase lentile de mineralizații în cantități destul de apreciabile, cât şi din malurile pârâului Bahna, care izvorăşte din turbărie şi depune pe cursul său o cantitate apreciabilă de oxizi de fier. Cuptoarele de la Lozna-Străteni au o construcție simplă : „o înălțime nu prea mare, probabil 0,40-0,60 m".

Materia primă, care se prezenta sub forma unei pulberi de culoare roşie-portocalie, se introducea, împreună cu lemne şi cărbune de fag şi stejar, oase de animale ca fondant, în aceste cuptoare pe la partea de sus. Cu ajutorul foalelor se ridica temperature necesară pentru separarea fierului. S-au găsit numeroase fluiere din lut singurele mărturii rămase din foalele confecţionate din piei de animale şi lemn. Cuptoarele din acest centru meşteşugăresc, ca şi cele scoase la iveală la Sirna, jud. Prahova nu erau prevăzute cu orificii de evacuare a zgurii şi a lupelor de fier obţinute, fiind distruse după fiecare şarjă şi uneori refăcute ulterior chiar pe acelaşi loc. Unele şarje şi zgura dupa răcire puteau fi scoase şi prin partea superioară evitându-se de multe ori dărâmarea unei părţi a furnalului.

O importanţă deosebită reprezintă, de asemenea, atelierul în care se reducea minereul de fier din sec. VII-IX d. Hr. de la Dodeşti, jud Vaslui. Din descrierile făcute reiese că „pereţii cuptorului erau foarte bine lutuiţi, folosindu-se un amestec de lut în compoziţie cu mult siliciu, care, după cum se ştie are bune proprietăţi refractare". În afară de acest lucru trebuie remarcat că mult mai târziu s-a stabilit la cuptoarele moderne importanţa vetrei de a fi de natură acidă din silice, cum este aici sau bazică, confecţionată din dolomite, în funcţie de natura minereului de prelucrat. Vatra prin ea însăşi am putea spune, acţiona ca fondant mai mult sau mai puţin nimerit. Cu alte cuvinte erau nenumărate cunoştinţe câştigate deja din observaţii pe care le aplicau şi le transmiteau de la o generaţie la alta.

Urme ale extracţiei fierului din nivelurile sedimentare ale formaţiunilor pliocene existente în zonele respective sub formă de lentil sau pungi de oxizi de fier au fost descoperite la Vadul Săpat, jud. Prahova, Mărculesti-Viişoara în jud. Ialomiţa, pe teritoriul oraşului Bucureşti, la Dridu, jud. Ialomiţa, în Muntenia precum şi la Epureni, Fedeşti, Horga şi Drăgeşti, jud. Vaslui, în Alcedar Petruha, Hansca-Limbari, Căprăria şi altele în Moldova, Revna, Sirokaia, Poliana, Hliboca şi altele in Bucovina Ucrainei, Subcarpaţi.

În regiunile de podişuri şi câmpie s-a folosit şi o altă metodă de reducere a mineralizaţiilor aluvionare şi obţinere a fierului. Materia primă era introdusă în oale de lut special lucrate din lut amestecat cu siliciu şi care funcţionau ca nişte cuptoare. Erau prevăzute la partea inferioară, lateral cu un orificiu de circa 2 cm în diametru pe unde se sufla aer.

Asemenea oale erau întrebuințate ca un fel de creuzete. Această metodă de reducere a minereului, pusă de unii specialişti pe seama slavilor, este atestată în mai multe locuri, pe Valea Mare, jud. Vaslui, Lozna-Străteni, jud. Botoşani, Bornis, jud. Neamț, Udeşti, jud. Suceava, în aşezări din sec. VII-IX d. Hr. Oale de acest fel s-au descoperit şi în alte localități fără însă să ateste activități legate de reducerea minereului.

În perioada sec. IV-IX d. Hr. s-au utilizat şi aşa numitele „guri de lup" în care se foloseau tot mineralizațiile, mangan şi fondant. Gropi de acest fel sunt atestate la Lozna-Străteni, jud. Botoşani, Horga, jud. Vaslui, Petruha în Basarabia, Ciurel, Bucureşti, Budureasca, jud. Prahova, Vadu Săpat, jud. Buzău, Dridu, jud. Ialomița, Eliseni, jud. Harghita, Bratu, jud. Sibiu, Dulceanca, jud. Teleorman.

Lupele astfel obținute, în toate cazurile erau buretoase, având în conținut zgură şi alte impurități. Erau încălzite de mai multe ori şi prelucrate prin forjare, fracționate în bucăți din care apoi se confecționau uneltele şi sculele dorite. Prin călire, care era o adevarată artă uneltele căpătau duritatea necesară spre a fi de trebuință în practicarea agriculturii, a meşteşugurilor şi a altor îndeletniciri umane.

Nevoia de fier pentru comunitățile săteşti autohtone şi pentru migratori era foarte mare.

Folosirea mineralizațiilor de oxizi de fier în regiunile de deal şi câmpie mărturie fiind peste 100 de localități în care sunt dovezi ale extragerii şi prelucrării metalului în sec IV-XI d. Hr. nu presupunea dezavantaje față de minereul extras din mine. Aceste mineralizații prezintă singurul dezavantaj că nu sunt în cantități de a fi exploatate industrial ceea ce nu era cazul în epocă, din contră, fiind răspândite geografic peste tot, erau la îndemână pentru orice aşezare de a-şi procura uneltele necesare prin reducere, mineralizațiile având avantajul unui procent destul de bogat de fier.

Intensificarea acestor exploatări a mai fost stimulată şi de măsurile luate de Imperiul roman şi bizantin, de interzicere a exportului de arme şi unelte de fier în regiunile barbare şi de la nordul Dunării de Jos, mai ales după sec. IV d. Hr.

Numărul relativ mare de obiecte de metal, diversele lupe găsite ne arată o relativă bogăție de metal pentru acest timp, mai ales dacă facem o

simplă comparație cu sec. XVI-XVII când pe plan mondial 120 kg de fier erau prețul unui sclav negru iar 190 kg un sclav alb.

Această exploatare a mineralizațiilor era cea mai lesnicioasă şi ea va continua multă vreme. Trebuie remarcat faptul că obținerea temperaturilor de 1500°C nu era o problemă complicată. Fierul în timpul încălzirii pe vatră pentru a fi forjat putea fi adus relativ repede în stare de a fi lichid. Aşa se explică existența unor obiecte, verigile, topoarele şi altele care pentru a fi realizate presupun o sudură prin difuzie în terminologia acuală, ceea ce presupune că fierul de prelucrat era adus într-o stare apropiată de topire când începea să se moaie fără a-şi pierde însa forma. Prin ciocnire cele două părți separate se uneau prin pătrunderea unei piese de metal în alta formând o bucată comună.

În furnal problema era aceea de a conduce procesele ce aveau loc: decarburarea, în aşa fel încât de fapt să se evite formarea fontei.

O problemă deosebită o ridică existența numeroaselor lupe de fontă găsite atât la Valea Caselor din perioada dacică precum şi în numeroase aşezări din sec. IV-X. Acest lucru înseamnă că era fontă refolosită în topirea ulterioară şi nu numai zgură. În acest sens se punea pe vatră un strat de mangan peste care se aşeza un amestec de zgură, arsură de fier şi minereu de fier. Se aprindea focul, se sufla aer şi în mod treptat, deasupra manganului incandescent erau introduse bucăți din fonta spartă.

Primele vetre de acest fel erau deschise şi în ele se sufla aer prin intermediul unor orificii laterale.

Pentru ridicarea temperaturii vetrele au fost închise la partea superioară cu o boltă. Temperatura realizată favoriza topirea fontei. Aceasta se amesteca continuu împreuna cu zgura şi minereul de fier. Prin mişcarea continuă avea loc o combinare a carbonului cu oxigenul şi treptat se ajungea la un conținut mic de carbon, fapt ce determina ca bucățile rezultate să poată fi unite prin sudare şi apoi prelucrate prin forjare.

În sec II î.e.n. se obține fontă: la daci găsim fontă în furnalul de la Valea Caselor.

În sec. VII î.e.n., în China se obține fontă, fără a se preciza exact procedeele de obținere. Aşezările din această parte a Dunării de Jos scot la iveală nenumarate lupe de fontă, fragmente de fontă ca vetre de redus minereul, ceea ce presupune că fonta nu era aruncată ci folosită în

continuare la procesul de obținere a fierului, proces premergător procedeului de obținere a oțelului prin pudlaj.

Procedeele folosite pentru extragerea şi prelucrarea fierului în zonele est carpatice, în perioada primului mileniu d. Hr. reprezintă dovezi incontestabile despre sedentarismul locuitorilor din zonele menționate, tradițiile şi influențele avute dinspre civilizația romană şi apoi bizantină. Aceste descoperiri constituie, în acelasi timp, un argument privind continuitatea populațiilor la nordul Dunării de Jos.

CAROL POPP DE SZATHMÁRY, WORLD'S FIRST COMBAT PHOTOGRAPHER

CAROL POPP DE SZATHMÁRY, PRIMUL FOTOGRAF DE RĂZBOI DIN LUME

Emilian M. DOBRESCU[1]

Abstract

Carol Popp de Szathmáry (b Cluj, 11 Jan 1812; d Bucharest, 3 July 1887). Romanian painter, lithographer and photographer. He studied drawing at the Reformed College and the Catholic Lyceum in Cluj (1819-27) before moving to study in Vienna. In 1831-7 he made watercolours of views in Wallachia and Moldavia (Bucharest, Roman. Acad. Lib.) and later published lithographs of landscapes from Transylvania in the album Erdely Kepben (Cluj, 1843). He travelled in Germany (1835) and in Italy and France (1836-40) and was subsequently employed by the princes of Wallachia, Alexandru Dimitrie Ghica (reg. 1834-42) and Gheorghe Bibescu (reg. 1842-8), to sketch official ceremonies. He also painted several portraits of Princess Maria Bibescu in peasant costume (c. 1845; Bucharest, N. Hist. Mus. Romania and Roman. Acad. Lib.). In 1850 he made his first voyage to the Middle East, visiting Baghdad, Chorsabad, Baalbek and Constantinople (now Istanbul), to which he returned in 1864, in the entourage of Alexander Cuza, Prince of Romania (reg. 1859-66). He depicted the city in such watercolours as Bazaar in Constantinople (c. 1850; Bucharest, N. Mus. A.). Szathmari witnessed the Russo-Turkish War of 1877-8 as an artist correspondent for the Illustrated London News and Illustrierte Zeitung. He was appointed a court painter and photographer by Carol I (reg. 1866-1914), travelling through the country towns and villages, especially in 1866-8, to make a vast record of picturesque types, costumes and views (Bucharest, N. Mus. A. and Roman. Acad. Lib.). Some of them were reproduced in two chromolithographic albums (Bucharest, 1868, 1883). His most remarkable works, however, are his spontaneous watercolour sketches. His first photographs date from 1848 (Bucharest, Roman. Acad. Lib.), but he established his reputation as a photographer with the 200 pictures he took in April 1854 of Turkish and Russian troops in the Crimean War, the first major photographic record of a military campaign (e.g. Bucharest, Roman. Acad. Lib.). He also made photographic albums (1863, 1867) with views and subjects from Bucharest and other places in Romania.

Key words: *world's first combat photographer, luxographer, daguerreotype*

[1] Prof. univ. dr.; cercet. şt. pr. I, Institutul de Economie Națională; Secretar ştiințific al Secției de Ştiințe Economice, Juridice şi Sociologie, Academia Română, Bucureşti, dobrescu@acad.ro

1. Principalele elemente de biografie

A fost primul din cei cinci copii ai baronului Daniel şi al Susannei Pop de Szathmari. Primele studii le face în oraşul natal. Educația umanistă primită la Colegiul Reformat înnobilează pasiunea sa pentru călătoriile de studii. Frecventarea în paralel a clasei de desen a gravorului Gottfried Neuhauser din cadrul Liceului Catolic îi dezvoltă tânărului Carol capacitatea de a surprinde esențialul.

Aprofundează studiul desenului la Viena şi apoi la Roma, unde temperamentul său dinamic şi aptitudinea de a acumula rapid cunoştințe îl transformă într-un călător, obsedat de necunoscut. La 19 ani, în 1831 vizitează pentru prima oară Bucureştiul; vizita l-a marcat profund, din moment ce va reveni aici încă de trei ori, în 1834, 1837 şi 1840, înainte de a se stabili aici definitiv, în 1843.

Călătoreşte, în ordine în Austro-Ungaria, Elveția, Italia (mai întâi în Lombardia, apoi la Roma şi în Sicilia), Muntenia (Țara Românească), Anglia, Franța, Rusia (peninsula Crimeea), Moldova, imperiul turcesc (Constantinopol, actualul Istambul). A călătorit de trei ori în Asia, unde a vizitat Libanul, Siria, Persia, Afganistanul, iar în a treia călătorie, când a vizitat şi China, a primit titlul de pictor al prințului Talifu. Cu acordul Țarului Rusiei, a ajuns şi în Siberia, unde a fotografiat artistic, într-o manieră unică, ținuturile înghețate ale acestei regiuni.

Vorbea curent în afară de română, limbile: germană, franceză, engleză, italiană, portugheză, latină, greacă şi turcă. A fost prieten bun cu compozitorul Franz Liszt, cu care s-a întâlnit la Roma şi apoi la Bucureşti şi a fost primit personal în audiență de împărăteasa Eugenia a Franței, soția lui Napoleon al III-lea. Moare răpus de ciroză şi este înmormântat pe 24 mai (stil vechi)/3 iulie (stil nou) 1887 la fostul cimitir evanghelic de la Filantropia.

Apreciem că o caracterizare foarte apropiată de cea reală îi face artistului, academicianul G. Oprescu: “Un neastâmpăr perpetuu, o sete de necunoscut, o curiozitate mereu vie pentru senzații noi sunt trăsăturile cardinale ale caracterului său, unite cu o nevoie de viață inteligent-

sensuală, în care fiecare plăcere îşi avea locul ei, alături de plăcerea cea mare, care era producția artistică"[2].

2. Principalele activități profesionale

În 1843 realizează primele dagherotipii, iar apoi şi primele tabotipii. Anul 1843 este şi anul debutului său editorial, la Cluj, unde tipăreşte albumul "Ardealul în imagini", album considerat opera unui desenator de excepție. Între 1848-1849, desenează scene din revoluția română.

În paralel se inițiază în fotografie, iar în septembrie 1848 realizează cu mijloace proprii, prima sa calotipie, respectiv un amoraş cu brațele frânte.

În 1851 organizează la Teatrul cel Mare din Bucureşti o expoziție de imagini luate la Expoziția Universală din acelaşi an, de la Londra, fapt care-l situează printre primii fotoreporteri din istoria jurnalismului.

În 1853 lucrează cu Anton Chladek la Pesta. În 1860 a realizat o hartă topografică a țării. Opera sa mai cuprinde cromolitografii şi acuarele înfățişând tipuri şi porturi populare cu un caracter exclusiv documentar.

Cu fotografiile realizate în Bucureşti, între anii 1860-1863, publică albumul "Elena Cuza", iar apoi, cu fotografiile realizate în România, între 1866-1868, "Albumul României", care cuprinde şi fotografii din timpul călătoriilor lui Carol I, căruia i-a fost ghid; cunoscutele fotografii panoramice luate din Turnul Colței, de pe Dealul Filaret şi Dealul Spirii au azi o inestimabilă valoare documentară.

3. Primul fotoreporter de război din lume

În 1854 intră în istoria fotojurnalismului obținând primele fotografii de război în Crimeea, fotografii care zugrăvesc personaje acre au participat la şi scene din acest război. Aici, cu un an înaintea englezului Roger Fenton şi a americanului S. Robertson a realizat cu mijloacele specifice vremii, primele fotografii de război din lume. Carol Pop de Szathmary a multiplicat ulterior fotografiile făcute în Crimeea şi le-a dăruit suveranilor țărilor implicate în acest război. „Războiul Crimeii i-a oferit rara ocazie pentru crearea acelor poze. Oştile turceşti şi ruseşti, aflate față-n față, slujiseră

[2] Oprescu, George, *Carol Popp de Szathmary*, comunicare făcută în şedința publică de la 14 martie 1941, în Analele Academiei Române, seria III, tomul X, 1941, p. 1

drept modele fără pereche pentru concretiarea acestei arte noi, înrudite cu pictura”[3]. Carol Popp de Szathmary a realizat mai multe fotografii la începutul Războiul Crimeii, mai precis în al doilea an de război – 1854. Nu cunoaştem să existe un inventar al acestor fotografii. Propunem ca din acest inventar să facă parte şi următoarele fotografii: 1. „În tabăra turcească la începutul Războiului Crimeii de-a lungul Dunării” (colecția Bibliotecii Academiei Române); 2. „Başbuzuc turc în Războiul Crimeii” (arhiva Szathmary).

Războiul de Independență din anii 1877-1878 i-a redeşteptat pasiunea pentru fotoreportajul de război; aflat în pragul senectuții şi suferind de o boală de ficat, Popp de Szathmary a trebuit, de data aceasta, să se rezume la imagini din spatele frontului, pe care le-a trimis gazetelor din țară şi din Occident, sub formă de gravuri sau litografii sau din sectorul Serviciului Sanitar, în cadrul căruia figura ca angajat.

Ultima contribuție a lui Carol Popp de Szathmary în domeniul fotoreportajului nu poate fi considerată şi opera sa capitală: invitat de Carol I să imortalizeze Serbările Încoronării, din zilele de 11-13 mai 1881, deşi apelează la ajutorul cumnaților săi, Franz Duschek şi Andreas Reiser, care îl asistaseră şi în timpul Războiului de Independență, nu obține fotografii de bună calitate - vârsta şi ochii l-au trădat, era aproape orb în acea perioadă. Cele mai bune fotografii sunt incluse în albumul de cromolitografii, intitulat ”Carele Simbolice”, apărut în 1884.

„... în anul 1964, în excelenta revistă internațională „Camera” din Elveția, organ al Federației Internaționale de Artă Fotografică (EFIAP), nr. 1/ianuarie, într-un articol cu titlul „Le premier reportage de guerre”, semnat N. Th. şi A. James, apare pentru prima dată o referință despre noi: era remarcat „gentilomme transylvanien”, stabilit la Bucureşti, Carol Syathmary, care a fotografiat începuturile ostilităților Războiului Crimeii din primăvara anului 1854, după care au venit în anul următor şi alți reporteri fotografi, ca Roger Fenton, S. Robertson etc.”[4]. În perioada 1969-1985,

[3] Arpad, Arvay, *Pictorul peregrin,* în româneşte de Constantin Olaru, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1977, p. 103-104

[4] Silviu Comănescu, membru al Comitetului Director al EFIAP, în Prefața la lucrarea lui Constantin Săvulescu, Cronologia ilustrată a fotografiei din România. Perioada 1834-1916, Nr. 5 Biblioteca Asociația Artiştilor Fotografi, Bucureşti, 1985, p. IX

Constantin Săvulescu, fost membru al Comitetului de conducere şi al Comisiei artistice a Asociației Artiştilor Fotografi din România a reliefat în 6 lucrări de excepție[5], contribuția lui Carol Popp de Szathmary, ca primul fotoreporter de război din lume.

4. Importanța operei fotografice a lui Carol Popp de Szathmáry

Opera fotografică a lui Carol Popp de Szathmary este o oglindă fidelă a epocii în care acesta a trăit şi lucrat. Încă din 1837, Szathmary colindă județele Dolj, Argeş şi Neamț, realizând în acuarelă, numeroase portrete ale țăranilor români şi de prezentare a portului popular românesc. În 1840, Colegiul Sf. Sava achiziționează după îndemnul şi cu ajutorul lui Petrache Poenaru, directorul Eforiei Şcoalelor, un aparat fotografic (dagherotip). Bănuim că cel care a mânuit aparatul de dagherotipie cumpărat, ca salariat, a fost Carol Popp de Szathmary.

În anul 1855, cu ocazia participării sale la Expoziția Internațională de la Paris, expune nu opere de artă plastică, ci, fotografii. Ziarele vieneze au anunțat că pictorul Szathmary a adus cu el două rare şi prețioase albume de fotografii. „În fața seriei de fotografii colorate, ce înfățişau imagini din Războiul Crimeii, vizitatorii se strângeau buluc"[6].

La 7 martie 1855, Împăratul Austriei, Franz Joseph I, îi conferă Marea medalie de aur "Pentru Artă şi Ştiință", acordată foarte rar, drept răsplată pentru un album fotografic, primit de la artist. Tot în acelaşi an şi tot pentru meritele sale din domeniul fotografiei, primeşte alte trei medalii, de la Regina Victoria a Angliei, de la Napoleon al III-lea al Franței şi de la Regele Spaniei.

[5] Cele 6 lucrări sunt: 1) Săvulescu, Constantin, Cronologia fotografiei din România, perioada 1839-1980, ediția I, Bucureşti, în revista Fotografia, nr. 4, 1969; 2) Săvulescu, Constantin, The First Photographic Reportage, Rochester, SUA, în Image, nr. 1, 1973; 3) Săvulescu, Constantin, Carol Popp Szathmari, primul fotoreporter de război, în Magazin istoric, Bucureşti, nr. 13, 1973; 4) Săvulescu, Constantin, Early Photography in Eastern Europe – Romania, London, in History of Photography, nr. 1, 1977; 5) Săvulescu, Constantin, Bilder von Krieg (în colaborare), Hamburg, în Die Stern, 1981 şi, 6) Săvulescu, Constantin, Cronologia ilustrată a fotografiei din România. Perioada 1834-1916, Nr. 5 Biblioteca Asociația Artiştilor Fotografi, Bucureşti, 1985

[6] Arpad, Arvay, Lucr. cit., p. 176

În studiile sale, George Oprescu menționează faptul că portretele domnului Alexandru Ioan Cuza şi al Doamnei Elena, prezentate în 1859-1860 au fost remarcabile, prin calitatea execuției şi dimensiunile mari realizate. În 1863, domnitorul Alexandru Ioan Cuza l-a numit "pictor şi fotograf al Curții", calitate care i-a rămas neatinsă şi în timpul domniei lui Carol I.

De-a lungul carierei sale, Popp de Szathmary a realizat mai multe fotografii, cu aparatul luxograf, cumpărat la Londra şi prevăzut cu un dispozitiv precursor al exponometrului modern, cu care măsura timpul de expunere a clişeelor fotografice.

Evenimentul din anul 1881 - încoronarea primului rege a României, Carol I, îl determină pe Szatmary să fie prezent ca fotograf, pentru a ilustra acest eveniment deosebit.

Cu aparatul fotografic şi cu ustensilele sale de pictor, Szathmary a realizat o serie de fotografii şi picturi, care au fost expuse cu succes la Bucureşti, la Saloanele oficiale din 1864, 1865 şi 1868, cât şi la Internaționala de la Viena din anul 1873, unde a fost premiat.

În lucrările sale, dedicate lui Popp de Szathmary, George Oprescu afirmă cu onestitate că " Szathmary a iubit şi a simțit poporul nostru în toate manifestările lui". Gravurile şi fotografiile lui Szathmary fac din acesta maestrul fotograf şi grafician al epocii sale, a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Carol Popp de Szathmary este cu adevărat primul fotograf de război din lume. Arta sa impresionează şi azi pe specialiştii genurilor abordate de acesta – documentar foto de război şi grafică manuală.

Bibliografie

1. Arpad, Arvay, *Pictorul peregrin,* în româneşte de Constantin Olaru, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1977
2. Frunzetti Ion, *Arta românească în secolul XIX*, Ed. Meridine, Bucureşti, 1991
3. Ionescu, Adrian-Silvan, *Cruce şi semilună. Războiul ruso-turc din 1853-1854 în chipuri şi imagini*, Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 2001
4. Ionescu, Adrian-Silvan, *Carol Szathmari: An Outstanding 19th Century Romanian Photographer*

5. Oprescu, George, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984
6. Oprescu, George, *Pictorii din familia Szathmary*, Tiparul Institutului Grafic din Sfânta Mânăstire Neamțu
7. Oprescu, George, *Carol Popp de Szathmary*, comunicare făcută în şedința publică de la 14 martie 1941, în Analele Academiei Române, seria III, tomul X, 1941
8. Săvulescu, Constantin, *Cronologia fotografiei din România, perioada 1839-1980,* ediția I, Bucureşti, în revista Fotografia, nr. 4, 1969
9. Săvulescu, Constantin, *The First Photographic Reportage*, Rochester, SUA, în Image, nr. 1, 1973
10. Săvulescu, Constantin, *Carol Popp Szathmari, primul fotoreporter de război*, în Magazin istoric, Bucureşti, nr. 13, 1973
11. Săvulescu, Constantin, *Early Photography in Eastern Europe – Romania*, London, in History of Photography, nr. 1, 1977
12. Săvulescu, Constantin, *Bilder von Krieg* (în colaborare), Hamburg, în Die Stern, 1981
13. Săvulescu, Constantin, *Cronologia ilustrată a fotografiei din România. Perioada 1834-1916*, Nr. 5 Biblioteca Asociația Artiştilor Fotografi, Bucureşti, 1985
14. Szathmary, Carol Popp de, *Ardealul în imagini,* fasc. 1-7, tipărit la Întreprinderea unită de cărți şi litografii a Lyceului Regional din Cluj
15. ***, *Dicționar Enciclopedic Român*, Editura Politică, Bucureşti, 1962-1964